ئەو بابەتانەی دەبێت منداڵی مسوڵمان بیزانێت

شركاء التنفيذ:

دار الإسلام جمعية الربوة رواد الترجمة المحتوى الإسلامي

يتاح طباعة هذا الإصدار ونشره بأي وسيلة مع الالتزام بالإشارة إلى المصدر وعدم التغيير في النص.

Telephone: +966114454900
ceo@rabwah.sa
P.O.BOX: 29465
RIYADH: 11557
www.islamhouse.com

بەناوی خوای گەورە ومیهرەبان

پێشەکی

بِسم الله، والحمد لله؛ لەپاشان:

* ئەمانە چەند مەسەلە وبابەتێکن کە نابێت منداڵی مسوڵمان سەبارەتیان نەزانێت لە ئاینی خوای گەورە -تبارک وتعالى، وپێویستە لەسەر دایک وباوکان هەر لەمنداڵیەوە ئەم بابەتانە فێری ڕۆڵەکانیان بکەن.

* مەنهەجێکی ئاسانە وکامڵ وڕێکخراوە لە بواری بیروباوەڕ وفیقە وژیاننامە -سیرە- وڕەوشت وتەفسیر وفەرموودە -حەدیث- وڕەوشتەکان وزیکرەکان، بۆ منداڵان گونجاوە لە هەموو تەمەنەکان وبۆ ئەوانەیشی تازە ئاینی ئیسلام دەناسن، دەووترێنەوە وفێردەکرێن لە ماڵ ودایەنگە وباخچەی ساوایان وپەیمانگاکانی وانەوتنەوە، بۆ لەبەرکردن وشیکردنەوە وڕێکخراوە بەپێی هونەرەکان، ولەسەر شێوەی پرسیار و وەڵام دامناون؛ چونکە باشتر لەبیر دەمێنێتەوە و لەبەر دەکرێت، وپەروەردەکار ئەو بەشەیان هەڵدەبژێرێت کە گونجاوە بۆ تەمەنیان.

لە خوای گەورە داواکارم سوودی هەبێت و قبوڵی بکات.

سەرچاوەکەی ئەمەیە، کە خوای گەورە دەفەرموێت:

{ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ }

واتە: { ئەی ئەوانەی کەباوەڕتان هێناوە خۆتان وکەسوکارتان بپارێزن لەئاگرێك کە سووتەمەنیەکەی ئادەمی وبەردە، سەرپەرشتی ئەو (ئاگری دۆزەخەن) چەند فریشتەیەکی زبر وتوندوتیژی وان کە نافەرمانی خوا ناکەن لەوەی کەفەرمانیان پێ دەدات وە چ فەرمانێکیان پێ بدرێت دەیکەن } [سورەتی التحريم: ٦]. و لە فەرموودەکەی ئیبن عەباس -ڕەزای خوایان لێبێت- دەڵێت: ڕۆژێکیان لەپشتی پێغەمبەر بووم -صلى الله عليه وسلم-، ئەویش فەرمووی: «ئەی کوڕ (ئەی غوڵام)، هەندێک وشەت فێر دەکەم، سنوورەکانی شەریعەتی خودا بپارێزە؛ ئەوا خودا دەتپارێزێت، سنوورەکانی شەریعەتی خودا بپارێزە؛ ئەوا دەبینیت خودا لە پێشەوە لە گەڵ تۆدا دەبێت، ئەگەر داوات کرد؛ ئەوا تەنها داوا لە خودا بکە، وئەگەر داوای یارمەتی وپشتیوانیت کرد؛ ئەوا تەنها داوای یارمەتی وپشتیوانی لە خودا بکە، وبزانە بەڕاستی ئەگەر هەموو ئوممەت کۆببنەوە بۆ ئەوەی بە شتێك سوودت پێ بگەیەنن؛ ئەوا سوودت پێ ناگەیەنن تەنها بەو

شته نەبێت كە خودا بۆتی نووسیووە، وئەگەر كۆببنەوە بۆ ئەوەی بە شتێك زەرەر وزیانت پێ بگەیەنن؛ ئەوا زەرەر و زیانت پێ ناگەیەنن تەنها بەو شتە نەبێت كە خودا لە سەرتی نووسیووە، قەڵەمەكانی نووسینی قەدەر هەڵگیراون وپەڕەكانیش وشك بوونەتەوە». [رواه الترمذي وأحمد]

لەسەر گرنگی پەروەردەکردنی منداڵان:

واجبە لەسەر مرۆڤ ئەوە فێری منداڵان بکات کە لەئاینەکەیان پێویستیان پێیەتی، بۆئەوەی ببێتە مرۆڤێکی کامڵ لەسەر فیترەتی ئیسلام بێت، وموەحیدێکی -یەک خوا پەرستێکی- چاک بێت لەسەر ڕێگای ئیمان.

ئیمامی ئیبنن ئەبی زەیدی قەیرەوانی -ڕەحمەتی خوای لێبێت- دەڵێت:

"گێڕاوەتەوە کە دەبێت لە تەمەنی حەوت ساڵیدا فەرمانیان پێبکرێت بە نوێژکردن، و لە تەمەنی دە ساڵیدا لەبەر نەکردنی نوێژ ؛ لێیان بدرێت، و لەسەر جێگاکان جیابکرێنەوە، بەهەمان شێوە پێویستە پێش گەیشتن بە باڵغ بوون فێری ئەو قسە وکردارانە بکرێن کە خوای گەورە لەسەر بەندەکانی فەرزی کردووە، بەم شێوەیە کاتێک دەگەنە تەمەنی باڵغبوون ؛ ئەم فەرمانە خوداییانە چووبێتە نێو دڵ ورۆح ونەفسیان وسەبارەتی ئارام ودڵنیا بێت، وئەندامەکانی لاشەیش ملکەچیان بێت". [مقدمة أبي زيد القيرواني : ٥].

*****

بەشیعەقیدە- بیروباوەڕ-

پ :1پەروەردگارتکێیە؟

و: پەروەردگارم الله یە کە من و هەموو بەدیهێنراوەکان وجیهانی خوڵقاندووە بەنیعمەتی خۆی.

وبەڵگە: خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾

واتە: ﴿ هەموو ستایشێک -حەمدێک- بۆ خوای گەورە پەروەردگاری جیهان بێت ﴾ [سورەتی الفاتحة: 2].

پ :2ئاینتچییه؟

و: ئاینی من ئیسلامه، که هەمووی بریتییه له ملکەچبوون -تەسلیم بوون- بۆ خوای گەوره لەڕێگەی تەوحیدەوە، ملکەچبوونه بۆی لەڕێگەی گوێڕایەڵی و خۆ دابڕان ودوورکەوتنەوه له شیرک وموشریکەکان.

خوای گەوره دەفەرموێت:

﴿ إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ ...﴾

واته: ﴿ئاینی ڕاست لای خوای گەوره ئیسلامه...﴾ [سورەتی آل عمران: 19].

پ :3پێغەمبەرەکەتکێیه؟

و: موحەممەد ﷺ .

خوای گەوره دەفەرموێت:

﴿مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللهِ ...﴾

واته: ﴿موحەممەد پەیامبەری خودایه ...﴾ [سورەتی الفتح: 29].

پ :4وشەیتەوحید) یەکخواپەرستی (چییەوباسیمانایتەوحیدچییه؟

و: وشەی تەوحید بریتیه (لا إله إلا الله)، وماناکەی: هیچ پەرستراوێک شایەنی پەرستن نییه بەهەق وڕاستی جگه له الله.

خوای گەوره دەفەرموێت:

﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ...﴾

واته: ﴿کەواته بزان [ئەی پێغەمبەر ﷺ] هیچ پەرستراوێک شایەنی پەرستن نییه بەهەق وڕاستی جگه له الله...﴾ [سورەتی محمد: 19].

پ :5ئایاخوایگەوره- عزوجل -لەکوێیه؟

و: خوای گەوره لەسەرەوەی ئاسمانه، له سەرووی عەرشەوەیه و له سەرووی

هەموو دروستکراوەکانەوەیە، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿ الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى ﴾

واتە: ﴿ خوای میهرەبان بڵند وبەرزبوویەوە لەسەر عەرشی پیرۆز ﴾ [سورەتی طه: 5]. ودەفەرموێت:

﴿ وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ ۚ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴾

واتە: ﴿ وە هەر ئەوە دەست ڕۆیشتوو وباڵادەست وزاڵە بەسەر بەندەکانیدا هەر ئەویش کاردروست -دانا- وئاگادارە ﴾ [سورەتی الأنعام: 18].

پ :6واتایشاهێدیدانبەوەی)محمدرسولاللە:موحەممەدپێغەمبەریخوایە (چییە؟

و: واتاکەی: خودا وەک مژدەدەر و ئاگادارکارەوە ناردوویەتی بۆ هەموو جیهان.

و واجبە:

1- گوێڕایەڵی فەرمانەکانی بکرێت.

2- باوەڕی پێبکرێت و بەڕاست دابنرێت لەو شتانەی باسیکردووە.

3- خۆبەدوورگرتن لە سەرپێچیکردنی فەرمانەکانی.

4- بەو شێوەیە خوای گەورە بپەرستین کە ئەو لەشەریعەتدا فەرمانی لەسەر داوە، ئەمیش بریتیە لەپەیڕەوکردنی سونەت و دوورکەوتنەوە لە بیدعە -داهێنان لەدین-.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ ...﴾

واتە: ﴿هەر کەسێک گوێڕایەڵی (پێغەمبەر ﷺ) بکات ئەوا بەڕاستی گوێڕایەڵی خوای کردووە ...﴾ [سورەتی النساء: 80]، وخوای گەورە -سبحانە وتعالی- دەفەرموێت:

﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى * إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى﴾

واتە: ﴿وە لە هەوا وهەوسەوە قسە ناکات (کە قورئان دەخوێنێت) * هەرچی دەیڵێت (قورئانە)و بەوەحی دەنێردرێت بۆی﴾ [سورەتی النجم: 3 - 4]. خوای گەورە

دەفەرموێت:

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾

واتە: ﴿سوێند بەخوا بەڕاستی لەپێغەمبەری خوادا ﷺ بۆ ئێوە هەیە سەرمەشقی وپێشەوایەتی چاك بۆ كەسێك بەهیوای خوا و (پاداشتی) ڕۆژی دواییە وە زۆر یادی خوا دەكات﴾ [سورەتی الأحزاب: 21].

پ :7بۆچیخوایگەورەئێمەیدروستکردووە؟

و: ئێمەی دروست کردووە بۆ ئەوەی بەتەنها ئەو بپەرستین بەبێ ئەوەی هیچ شەریک وهاوبەشێکی بۆ بڕیار بدەین نە لە ئولوهیەتیدا -پەرستراوێتیدا- ونە لە پەروەردگارێتیدا ونە لە ناو وسیفاتەکانیدا.

بۆ خۆشی ویاریکردن دروستی نەکردووین.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾

واتە: ﴿من جن و مرۆڤایەتیم دروست نەكردووە تەنها بۆ پەرستنی من نەبێت﴾ [سورەتی الذاريات: 56].

پ :8ئایاپەرستن- عیبادەت -چییە؟

و: زاراوەیەکی گشتگیر وفراوانە کە هەموو ئەو قسە وکردەوە ئاشکرا وشاراوانە دەگرێتەوە کە خوای گەورە خۆشی دەوێت و لێی ڕازییە.

ئاشکرا ودیارەکان: وەکو یادی خوا بەزمان، وتەسبیح کردن، وتەحمید کردن، وتەکبیر کردن، ونوێژکردن، وحەج کردن.

نادیار وشاراوەکان: وەکو تەوەکول -پشت بەستن بەخوا لەدڵەوە- وترسان لە پەروەردگار وهیوا وڕەجا بە الله.

پ :9گەورەترینئەرک- واجب -لەسەرمانچییە؟

و: گەورەترین واجب -ئەرک- لەسەر ئێمە ئەوەیە کە باوەڕمان بە تاکبوونی خوای

گەورە هەبێت، واتە دان بنێین بە تەوحید -یەک خوا پەرستی-.

پ :10جۆرەکانیتەوحید- یەکخواپەرستی -چین؟

و: 1- تەوحیدی ڕوبوبیەت (پەروەردگارێتی): واتە باوەڕ وابێت کە خوای گەورە بەتەنها خوڵقێنەر وڕۆزیدەر وپادشا وبەڕێوبەری گەردوونە، بەتەنها وهیچ هاوبەشێکی نییە لەمەدا.

2- تەوحیدی ئولوهیەت (خوادیەتی:پەرستراوێتی): واتە بەتاکدانانی الله لەپەرستندا، هیچ یەکێک نابێت بپەرسترێت جگە لە الله -سبحانە وتعالى-، وهەروەها نابێت هیچ یەکێکی تر لەگەڵ ئەودا بپەرسترێت بە هەرجۆرە پەرستنێک بێت.

3- تەوحیدی ناو وسیفەتەکان: واتە باوەڕبوون بەو ناو و سیفەتانەی خوای گەورە کە لە قورئان و سونەتدا هاتوون بەبێ چواندنی بە خوڵقێنراوەکان وبەبێ نکۆڵیکردن لەهەقیقەتی ناو وسیفەتەکە وبەبێ لادانیان لەمانا ڕاستەقینەکە.

بەڵگە لەسەر هەرسێ جۆرەکەی تەوحید، لەم ئایەتەدایە کە خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿رَّبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ ۚ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا﴾

واتە: ﴿پەروەردگاری ئاسمانەکان و زەوی و هەرچی لەنێوانیاندایە کەواتە بیپەرستە و زۆر خۆگر بە لە پەرستنیدا ئایا ئاگاداریت وێنەی ئەو (خوایەکی تر) هەبێت﴾ [سورەتی مريم: 65].

پ :11گەورەترینتاوانچییە؟

و: شیرک (هاوبەشدانان بۆ خوای گەورە)، واتە هاوەڵ وهاوبەش بڕیاردان بۆ خوای گەورە لە ئولوهیەتیدا -پەرستراوێتیدا- یان لە پەروەردگارێتیدا یان لە ناو وسیفەتەکانیدا.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدِ افْتَرَى إِثْمًا عَظِيمًا﴾

واتە: ﴿بەڕاستی خوا خۆش نابێت ئەگەر هاوبەشی بۆ بڕیار بدرێت بێجگە لەوە خۆش دەبێت لەهەر گوناهێکی تر بۆ هەرکەسێک کە بیەوێت وە هەرکەسێک هاوبەش

بۆ خوا بڕیار بدات ئەوە بێگومان گوناهێکی زۆر گەورەی هەڵبەستووە﴾ [سورەتی النساء: 48]

پ 12: باسی شیرک و جۆرەکانی بکە؟

و: شیرک -هاوبەشدانان بۆ خوای گەورە- : بریتییە لە ئەنجامدانی هەرجۆرە پەرستنێک بێت بۆ جگە لە خوای گەورە -سبحانە وتعالی-.

جۆرەکانی:

شیرکی گەورە؛ وەکو: وەک پاڕانەوە وداوا کردن لە جگە لە خوای گەورە -سبحانە وتعالی-، یان سوجدە بردن بۆ جگە لە ئەو زاتە مەزنە، یان سەربڕینی قوربانییەک بۆ جگە لە پەروەردگار -عز وجل-.

شیرکی بچووک؛ وەکو: سوێندخواردن بە جگە لە الله، بەکارهێنانی تەمیمەکان، ئەمیش بریتیە لەو شتانەی هەڵدەواسرێن بەقەد لاشەوە یان بەشوێنێکەوە بەمەبەستی هێنانی سوود یان دوورخستنەوەی زیان، وڕیا -ڕووپامایی-، وەکو ئەوەی نوێژ بەشێوەیەکی جوان بکات کاتێک خەڵکی سەیری دەکەن.

پ 13: ئایا هیچ کەسێک غەیب دەزانێت جگە لە الله -سبحانە و تعالی-؟

و: کەس غەیب نازانێت تەنها خوای گەورە نەبێت.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿قُل لَّا يَعْلَمُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ ۚ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ﴾

واتە: ﴿بڵێ: هیچ کەسێک لە ئاسمان و زەویدا غەیب نازانێت جگە لە خوای گەورە هەروەها نازانن کەی زیندوو دەبنەوە﴾ [سورەتی النمل: 65].

پ 14: پایەکانی ئیمان (باوەڕ) چین؟

و: 1- باوەڕبوون بە خوای گەورە -سبحانە وتعالی-.

2- باوەڕبوون بە فریشتەکانی.

3- باوەڕبوون بە کتێبەکانی.

4- باوەڕبوون بە پێغەمبەرەکانی.

5. باوەڕبوون بە ڕۆژی دوایی.

6- باوەڕبوون بەقەدەر خێر وشەڕی.

وبەڵگە: فەرموودە بەناوبانگەکەی جبریلە لەگێڕانەوەی (مسلم)، جبریل بە پێغەمبەری ووت -صلی الله علیه وسلم- : «هەواڵم پێبدە سەبارەت بە ئیمان؟ -صلی الله علیه وسلم- فەرمووی: ئیمان ئەوەیە باوەڕ بهێنیت بە خودا وفریشتەکانی وکتێبەکانی وپێغەمبەرانی وڕۆژی دوایی، وباوەڕت هەبێت بە قەدەر بە خێر وشەڕی».

پ 15: پایەکانیئیمان) باوەڕ (ڕوونبکەرەوە؟

و: باوەڕبوون بە خوای گەورە.

§ ئەوەیە باوەڕت وابێت کە خوای گەورە ئەو زاتەیە کە تۆی دروست کردووە وڕزق وڕۆزی پێبەخشیوویت،وتەنها ئەو پادشا وخاوەنداری هەموو شتێکە وهەموو شتێک پەیوەست بە بوونەوەرەکان تەنها ئەو بەڕێوەی دەبات.

§ وهەروەها تەنها ئەو پەرستراوی هەقە، هیچ پەرستراوێکی تر شایەنی پەرستن نییە بەهەق وڕاستی جگە لە الله.

§ وئەو گەورە ومەزنە بەکاملی بۆیە هەموو حەمد وستایشێک تەنها دەبێت بۆ ئەو بێت، وخاوەنی ناوە جوان و سیفەتە بەرزەکانە، هیچ ڕکابەرێکی نییە وهیچ شتێک وەک ئەو نییە.

باوەڕبوون بە فریشتەکان:

فریشتەکان ئەو بوونەوەرانەن کە خوای گەورە لە نوور -ڕووناکی- دروستیانی کردووە، وبۆ پەرستنی خوا دروست کراون وبە تەواوی گوێڕایەڵی فەرمانەکانی ئەو زاتە مەزنەن.

- و لەنێوانیاندا جبریل -علیه السلام- کە ڕاسپێردرابوو بۆ دابەزاندنی وەحی بۆ پێغەمبەران.

باوەڕبوون بە کتێبەکان:

ئەو کتێبانەن کە خوای گەورە بۆ پێغەمبەرەکانی دایبەزاندووە.

- وەکو قورئان ؛ بۆ سەر موحەممەد ﷺ .

- ئینجیل : بۆ سەر عیسا -علیه السلام-.

- تەورات : بۆ سەر عیسا -علیه السلام-.

- زەبور : بۆ سەر داود -علیه السلام-.

- پەڕەکانی ئیبراهیم وموسا : بۆ سەر ئیبراهیم وموسا -علیهم السلام-.

باوەڕبوون بە پێغەمبەران:

ئەو پێغەمبەرانەن کە خوای گەورە بۆ بەندەکانی ناردووە بۆئەوەی فێریان بکات، ومژدەی خێر و بەهەشتیان پێبدەن، ولە شەڕ وخراپە وئاگری دۆزەخ ئاگاداریان بکەنەوە.

باشترینیان بریتین لە پێغەمبەرانی خاوەن ئیرادەی پتەو وبەهێز -أولو العزم- کە بریتین لە:

نوح -علیه السلام-.

ئیبراهیم -علیه السلام-.

موسا -علیه السلام-.

عیسا -علیه السلام-.

موحەممەد ﷺ.

باوەڕبوون بە ڕۆژی دوایی (ڕۆژی قیامەت):

ئاماژەیە بۆئەوەی کە دوای مردن لە گۆڕدا دێت، وڕۆژی قیامەت کە ڕۆژی زیندووبوونەوە ولێپرسینەوەیە، ئەهلی بەهەشت لەو شوێنەی بۆیان دانراوە نیشتەجێ دەبن، وئەهلی دۆزەخیش لەو شوێنەی بۆیان دیاریکراوە دەمێننەوە.

باوەڕبوون بە قەدەر خێر وشەڕی:

قەدەر: بریتیە لە باوەڕبوون بەوەی خوای گەورە هەموو شتێك دەزانێت کە لە گەردووندا ڕوودەدات، پێشتر لە پارچە -لەوحە- پارێزراوەکەدا نووسراوە، و ویستی دروستکردن و هێنانەدی هەبووە.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾

واتە: ﴿ئێمە هەموو شتێکمان بەئەندازە ونەخشەی دیاریکراو دروستکردووە﴾ [القمر: 49]

- وقەدەر چوار پلەی هەیە:

یەکەم: زانستی خوای گەورە، ئەمەش ناسینی پێشوەختەی خوا سەبارەت بەهەموو شتێک دەگرێتەوە، پێش ودوای ڕوودانیان.

بەڵگە: خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾

واتە: ﴿بەڕاستی تەنها لای خوایە زانیاری (کاتی هاتنی) ڕۆژی دوایی وە هەر خوا باران دەبارێنێت وتەنها خوا دەزانێت بەوەی لەمنداڵدانی (دایکان) دایە وە هیچ کەس نازانێت سبەینێ (لە داهاتوودا) چی دەکات وە هیچ کەس نازانێت لە چ شوێن و زەویەکدا دەمرێت بەڕاستی خوا زانا و ئاگادارە﴾ [سورەتی لقمان: 34].

دووەم: خوای گەورە ئەمەی لە پارچە -لەوحە- پارێزراوەکەدا نووسیبوو؛ بۆیە هەرچی ڕوویدا وهەرچییەک ڕوودەدات لەلاي خوای گەورە لە تۆمارێکدا نووسراوە.

بەڵگە: خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ﴾

واتە: ﴿وە کلیلی هەموو نهێنیەکان هەرلای خوایە کەس نایانزانێت جگە لە (خوا) وە (خوا) دەزانێ چی لە وشکانی و دەریادا هەیە وە هەر گەڵایەک بکەوێتە خوارەوە خوا پێی دەزانێت و هەر دانەوێڵەیەک لە تاریکیەکانی زەویدا بێت و هەر تەڕو ووشکێک هەبێت هەر هەموویان لە کتێبی ئاشکرا لە (پارچە پارێزراوەکە:لوح المحفوظ) دان﴾ [سورەتی الأنعام: 59].

سێیەم: هەموو شتێک بە ویستی خوای گەورە ڕوودەدات، واتە هەر شتێک ڕوودەدات

یان بوونەوەرەکان ئەنجامی بدەن ئەوا پاش ویستی خوای گەورەیە -سبحانە وتعالی-.

بەڵگە: خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ * وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾

واتە: ﴿بۆ ئەو کەسانەی کە بیانەوێت بەڕێی ڕاستدا بڕۆن لە ئێوە * ئێوە ئارەزووی (ڕێی ڕاست) ناکەن مەگەر کاتێك کە پەروەردگاری هەمووان بیەوێت وە پێی ناچارتان بکات﴾ [سورەتی التكوير: 28-29].

چوارەم: باوەڕبوون بەوەی کە هەموو بوونەوەرەکان لەلایەن خوای گەورەوە دروستکراون، خودی بوونەوەرەکانی دروستکرووە لەگەڵ سیفەت وجوڵە وهەموو شتێکیان.

بەڵگە: خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ﴾

واتە: ﴿وخوای گەورە ئێوەی دروست کردووە و هەموو ئەو کارانەیشی کە دەیکەن﴾ [سورەتی الصافات: 96].

پ :16پێناسەیقورئانچییە؟

و: قسەی خوای گەورەیە، وە دروست نەکراوە.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ...﴾

واتە: ﴿وئەگەر هەریەکێک لە موشریکەکان داوای پاراستنی لێتکرد بیبەخشە، بۆئەوەی گوێی لە وتەی خوای گەورە بێت..﴾ [سورەتی التوبة: 6].

پ :17ئایاسوننەتچییە؟

و: هەموو وتە و کردار و ڕەزامەندی وسیفەتێکی لاشەیی یان ڕەوشتی پێغەمبەر -صلی الله علیه وسلم-.

پ :18بیدعە- داهێنانلەئایین -چییە؟وئایاقبوڵیبکەین؟

و: هەموو شتێکە کە مرۆڤەکان لە ئایندا دایان هێنا بێت، لەکاتێکدا لەسەردەمی پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- و هاوەڵەکانیدا بوونی نەبووە.

* نابێت قبوڵی بکەین؛ بەڵکو دەبێت ڕەتی بکەینەوە.

چونکە پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «هەموو بیدعەیەک -داهێنانێک لەئایندا- گومڕاییە» [رواه أبو داود].

نموونەی بیدعە: وەکو زیادکردن بۆ سەر پەرستنەکان،وزیادکردنی چوارەم جار شوشتن بۆ دەستنوێژ، وئاهەنگ گێڕان بۆ ڕۆژی لەدایکبوونی پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم-، ئەم شتانە نەهاتووە کە پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- یان هاوەڵان ئەنجامیان دابێت.

پ :19باسییبیروباوەڕی- عەقیدەی -وەلاء- دۆستایەتی - وبەرائــ- خۆبەریئکردن -بکە؟

و: وەلاء -دۆستایەتی- واتە: خۆشویستنی ئیمانداران وسەرخستنیان.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ ...﴾

واتە: ﴿ئیمانداران چ پیاو و چ ژن هاوپەیمان وپشتیوانی یەکن ...﴾ [سورەتی التوبة: 71].

بەرائــ -جیابوونەوە وخۆبەرئیکردن-: واتە ڕق لە کافرەکان و وەکو دوژمن سەیر بکرێن.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَآءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحْدَهُ﴾

واتە: ﴿بەڕاستی ئێوە نموونەیەکی باشتان هەیە لە ئیبراهیم و ئەوانەی لەگەڵیدا بوون کاتێک بە گەلەکەیان وت: ئێمە خۆمان لە ئێوە دادەبڕین و هەرچی دەیپەرستن جگە لە خوا ئێمە دەستبەردارتان دەبین دوژمنایەتی وڕق وکینە لە نێوان ئێمە و ئێوەدا بۆ

هەمیشەییە هەتاوەکو تەنها باوەڕتان بەخودا هەبێت﴾ [سورەتی الممتحنة: 4].

پ :20
ئایاخوایگەورەهیچئایینێکیترقبوڵدەکاتجگەلەئاینیئیسلام؟

و: ئیسلام تاکە ئایینە کە خوای گەورە قبوڵی دەکات.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾

واتە: ﴿و هەرکەسێک ئاینێکی تر پەیڕەو بکات جگە لە ئیسلام هەرگیز لێی قبوڵ ناکرێت لە قیامەتیشدا لە دۆڕاوەکان دەبێت﴾ [سورەتی آل عمران : 85].

پ :21
کوفربەقسەوکردەوەوبیروباوەڕە،نموونەبهێنەوەلەسەریان؟

و: نموونەی کوفر بە قسە: جوێندان بە الله -سبحانە وتعالى- یان جوێندان بە پێغەمبەرەکەی -صلى الله عليه وسلم-.

نموونەی کوفر بە کردەوە: بێڕێزی کردن بەرامبەر بە قورئان یان سوجدە بردن بۆ جگە لە الله -سبحانە وتعالى-.

نموونەی کوفر بە بیروباوەڕ -عەقیدە-: باوەڕی وابێت یەکێکی تر جگە لە الله -سبحانە وتعالى- شایستەی پەرستنە یان باوەڕی وابێت یەکێکی تر جگە لە الله -سبحانە وتعالى- پەروەردگارە وخوڵقێنەرە.

پ :22دووڕوویی- نیفاق -چییەوجۆرەکانیچین؟

و:

1- دووڕوویی -نیفاقی- گەورە: واتە شاردنەوەی کوفر ودەرخستنیی ئیمان.

ودەبێتە هۆی دەرچوون لەئیسلام وبە کوفری گەورە دادەنرێت.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَن تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا﴾

واته: ﴿بەڕاستی مونافیقەکان لە نزمترین قووڵایی ئاگردا دەبن هەرگیز هیچ یارمەتیدەرێکیان بۆ نادۆزیتەوە﴾ [سورەتی النساء : 145].

2- دووڕوویی -نیفاقی- بچووک:

وەکو: درۆکردن وشکاندنی بەڵێن وخیانەتکردن لە سپاردەکان -ئەمانەتەکان-.

دووڕوویی بچووک نابێتە هۆی دەرچوونی مرۆڤ لە ئیسلام، تاوانە وبکەرەکەی لەوەیە تووشی سزا ببێت.

- پێغەمبەری خودا -صلی الله علیه وسلم- دەفەرموێت: «نیشانەکانی دووڕووو - مونافیق- سێن: کاتێک قسە دەکات درۆ دەکات، کاتێک بەڵێن دەدات دەیشکێنێت، کاتێکیش شتێکی پێ دەسپێردرێت خیانەت دەکات» [رواه البخاري ومسلم].

پ :23کۆتاییو مۆرییپێغەمبەرانکێیە؟

و: موحەممەدە ﷺ .

خوای گەورە دەفەرموێت: واتە:

﴿مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَـٰكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ ...﴾

واتە: ﴿موحەممەد باوکی هیچ کام لە پیاوەکانتان نییە بەڵکو پێغەمبەری خوایە و مۆری -کۆتایی- پێغەمبەرانە ...﴾ [سورەتی الأحزاب : 40]. - وپێغەمبەری خودا -صلی الله علیه وسلم- دەفەرموێت: «من مۆری -کۆتایی- پێغەمبەرانم و هیچ پێغەمبەرێک لە پاش من نایەت» [رواه أبو داود والترمذي وغيرهم].

پ :24ئایامو عجیزەچییە؟

و: موعجیزە: هەموو ئەو شتانەیە کە خودا بە پێغەمبەرەکانی داوە کە شتی بەدەر لەسروشتی وئاساییین بەڵگە وئاماژەن بۆ ڕاستگۆییان، وەکو:

- لەتکردنی مانگ بۆ پێغەمبەر -صلی الله علیه وسلم-.

- لەتکردنی دەریا وەکو دوو شاخی مەزنی لێهات بۆ موسا -علیه السلام-، پاشان فیرعەون و سەربازەکانی لەنێویدا خنکان.

پ :25ئایا هاوەڵانکێن؟ئایاپێویستەخۆشیانمبوێت؟

و: هاوەڵ -سەحابی- ئەو کەسەیە کە چاوی بە پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- کەوتووە، وباوەڕی پێ هێناوە و لەسەر مسوڵمان بوون مردووە.

- پێویستە خۆشمان بوێن وشوێنیان بکەوین وئەوان سەرمەشقی -قدوەی- ئێمە بن لەژیاندا، وئەوان خێرترین وباشترینن لە نێو خەڵکیدا لەپاش پێغەمبەران.

باشترینیان: چوار خەلیفەن، کە بریتین لە:

ئەبوبەکر -ڕەزای خوای لێبێت-.

عومەر -ڕەزای خوای لێبێت-.

عوسمان -ڕەزای خوای لێبێت-.

عەلی -ڕەزای خوای لێبێت-.

پ :26ئایادایکانیئیماندارانکێن؟

و: بریتین لەخێزانەکانی پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم-.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ ۖ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ﴾

واتە:﴿پێغەمبەر نزیکترە بەئیمانداران زیاتر بەخودی خۆیان (واتە دەبێت زیاتر لەخۆیان خۆشیان بوێت وفەرمان وداخوازیەکانی لەسەرووی فەرمان وداخوازییەکانی نەفسی خۆیان بێت) وهاوسەرەکانی دایکیانن (دایکی ئیمانداران)﴾[سورەتی الأحزاب: ٦].

پ :27ئەرکیئێمەچییەبەرامبەربەبنەماڵەی- ئەهلیبەیتی - پێغەمبەر- صلىاللهعليهوسلم-؟

و: ئەوانمان خۆشدەوێت وپشتیوانیان دەبین وڕقمان لە ئەوانەیە کە ڕقیان لێیانە، وزیادەڕۆیی ناکەین سەبارەتیان، ئەهلی بەیت؛ خێزانەکانی -ژنەکانی- پێغەمبەر ﷺ ونەوەکانی وڕۆڵەکانی هاشم وڕۆڵەکانی المطلب دەگرێتەوە لەئیمانداران.

پ :28ئەرکی- واجبی - ئێمەچییەبەرامبەربەفەرمانڕەوامسوڵمانەکان؟

و: ئەرکی ئێمە بەرامبەر بە فەرمانڕەوا مسوڵمانەکان بریتیە لەڕێزگرتن لێیان، گوێڕایەڵی کردنیان لەشتێکدا گوناهی تێدا نەبێت، ودەرنەچوون لەدژیان، ونزا کردن بۆیان وئامۆژگاری کردنیان بەنهێنی.

پ :29شوێنینیشتەجێبوونیئیمانداران- دارالمؤمنين -چییە؟

و: شوێنی نیشتەجێبوونی ئیمانداران بەهەشتە، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ...﴾

واتە: ﴿بەدڵنیاییەوە خوای گەورە ئەو کەسانەی کە باوەڕیان هێناوە وکردەوەی چاکە دەکەن دەیانکاتە نێو ئەو باخانەی کە ڕووبارەکان لە ژێریاندا دەڕژێن...﴾ [سورەتی محمد: 12].

پ ٣٠ /شوێنینیشتەجێبوونیکافرەکانچییە؟

وەڵام: شوێنی مانەوەی کافرەکان دۆزەخە، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾

واتە: ﴿خۆتان بپارێزن لەو ئاگرەی کە سووتەمەنیەکەی مرۆڤ و بەردن کە بۆ کافرەکان ئامادە کراوە﴾ [سورەتی البقرة: 24].

پ :31ترسچییە؟هیوا- ڕەجا -چییە؟بەڵگەکانچییینسەبارەتیان؟

و: ترس: واتە ترسان لەخوای گەورە ولە سزای ئەو زاتە مەزنە.

هیوا -ڕەجا-: واتە ئومێد بە پاداشت ولێخۆشبوون و ڕەحمەتی خوای گەورە.

بەڵگە: خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَى رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا﴾

واتە: ﴿ئەوانەی بانگیان دەکەن بەدوای هۆکاری -ئامرازی- نزیکبوونەوە لە پەروەردگاریان دەگەڕێن هەریەکەیان هەوڵی نزیکبوونەوە

دەدەن هیوایان بە ڕەحمەتی ئەو هەیە و لە سزای ئەو دەترسن﴾ [سورەتی الإسراء: 57].
وخوای گەورە دەفەرموێت:

﴿نَبِّئْ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ * وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ﴾

واتە: ﴿بەندەکانم ئاگادار بکەوە کە بەڕاستی من لێخۆشبووم ومیهرەبانم * وسزای من سەختترین ئازار وسزایە﴾ [سورەتی الحجر: 49 - 50]

پ :32هەندێکناووسیفاتەکانیخوایگەورەباسبکە؟

و: الله، الرب (پەروەردگار)، الرحمان (میهرەبان)، السمیع (بیسەر)، البصیر (بینا)، العلیم (زانا)، الزراق (ڕۆزیدەر)،الحي (هەمیشە زیندوو)، العظیم (مەزن) ... جگە لەمانە لە ناو وسیفەتە بەرزەکانی پەروەردگار -سبحانە وتعالی-.

پ :33ئەمناوانەشیبکەرەوە؟

و: الله: واتا خودای بەتەنها پەرستراو بەهەق وڕاستی وهیچ هاوبەش وهاوتایەکی نییە.

الرب (ئەلڕەب:پەروەردگار): واتا خولقێنەر وپادشا وخاوەنداری هەموو شتێک وڕۆزیدەر وهەموو گەردوون بەڕێوە دەبات بەتەنها -سبحانە وتعالی-.

السمیع (ئەلسەمیع:بیسەر): ئەو زاتەیە کەبیستنی هەموو شتێکی گرتۆتەوە وهەموو شتێک دەبیستێت، وهەموو دەنگەکان دەبێتە سەرەڕای جیاوازیان ونزمی وبەرزی دەنگیان.

البصیر (ئەلبەسیر: بینا): ئەو زاتەیە کە هەموو شتێک دەبینێت زۆر ورد وبچووک یان گەورە بێت.

العلیم (ئەلعەلیم:زانا): ئەو زاتەیە کە زانستی دەوری هەموو شتێکی داوە وهەموو شتێک دەزانێت لەڕابردوو وداهاتوودا.

الرحمن (ئەڕەحمان:بەبەزەیی ومیهرەبان): ئەو زاتەیە کە میهرەبانی وڕەحم وبەزەیی هەموو خولقێنراو وزیندووەکانی گرتۆتەوە، هەمووی بەندەی ئەو زاتەن وخولقێنراوەکان لەژێر ڕەحمەت وبەزەیی ئەودان -سبحانە وتعالی-.

الرزاق (ئەلڕەزاق:ڕۆزیدەر): ئەو زاتەیە ڕۆزی وڕزق دەبەخشێت بەهەموو

بوونەوەرەکان لە مرۆڤ وجنۆکە وئاژەڵەکان.

الحي (ئەلحەی:هەمیشە زیندوو): ئەو زاتەیە کە نامرێت، وهەموو خوڵقێنراوەکان دەمرن.

العظيم (ئەلعزیم:مەزن): ئەو زاتەیە کە هەموو کەماڵ وتەواوی ومەزنیەک بۆ ئەوە لە ناو وسیفەت وکردەوەکانیدا.

پ :34ئەرکیئێمەچییەبەرامبەربەزانایانیمسوڵمانان؟

و: ئەرکی -واجبی- ئێمە بەرامبەر زانایانی مسوڵمانان ئەوەیە خۆشمان بوێن وتەنها بۆ لای ئەوان بگەڕێینەوە لە مەسەلە وبابەتەکان وهەروەها لەپێشهاتە -نازیلە- شەرعیەکان، ودەبێت تەنها بەچاکە باسیان بکەین، هەرکەسێک بە نەرێنی باسیان بکات، لەسەر ڕێگای ڕاست لایداوە.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾

واتە: ﴿خوای گەورە ئەوانەی باوەڕیان هێناوە لە ڕیزەکانی ئێوەدا بەرزیان دەکاتەوە وئەوانەی زانستیان پێدراوە وە خوای گەورە ئاگادار وشارەزایە لەوەی کە دەیکەن﴾ [سورەتی المجادلة: 11].

پ :35ئایادۆستەکانی- وەلیەکانی -خوایگەورەکێن؟

و: ئیماندارە تەقوادارەکانن.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ * الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ﴾

واتە: ﴿بەڕاستی وەلیەکانی -دۆستانی- خوای گەورە هیچ ترسێکیان لەسەر نییە وخەمبار نابن * ئەوانەی باوەڕیان هێناوە و لە خوا دەترسن -تەقوادارن-﴾ [سورەتی یونس: 62-63].

پ :36ئایائیمان) باوەڕ (قسەوکردەوەیە؟

و: ئیمان قسە وکردەوە وبیروباوەڕە -عەقیدەیە-.

پ :37ئایائیمانزیادوکەمدەکات؟

و: ئیمان بە گوێڕایەڵی خوای گەورە زیاد دەکات و بە سەرپێچی کردنی فەرمانەکانی خوا کەم دەبێتەوە.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾

واتە: ﴿ئیماندارانی ڕاستەقینە ئەوانەن کە کاتێک باسی خوا دەکرێت دڵیان پڕ دەبێت لە ترس (بەشکۆدانانی پەروەردگار) وە ئیمانیان زیاد دەکات کاتێک ئایەتەکانی بۆ بخوێندرێتەوە وتەنها پشت بە پەروەردگاریان دەبەستن﴾ [سورەتی الأنفال: 2].

پ :38ئیحسان) چاکەکاری (چییە؟

و: ئەوەیە خوای گەورە بپەرستیت وەکو ئەوەی ببیبنیت، وە ئەگەرچیش ناتوانی ببیبنیت، ئەوا ئەو تۆ دەبینێت.

پ :39کەیکردەوەکانلەلایخوایگەورەقبوڵدەکرێن-سبحانهوتعالی-؟

و: بەدوو مەرج:

1- ئەگەر کردارەکە بەدڵسۆزی -بەئیخلاصی- تەواو بۆ خوای گەورە وترا بێت یان کرابێت.

2- ئەگەر کردەوەکە بەپێی سونەتی پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- بێت.

پ :40تەوەکول- پشتبەستن -بەخوایگەورەچییە؟

و: واتە تەوەکول -پشت بەستن- بە خوای گەورە لە هێنانی سوود ودوورخستنەوەی زیان، لەهەمان کاتدا بەکارهێنانی هۆکار وئامرازەکان.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ...﴾

واتە: ﴿هەرکەسێک تەوەکولی بە خوا بێت ـپشت بەخوا ببەستێت ـ ئەوا ئەو زاتە بەسە بۆی﴾ [سورەتی الطلاق: 3].

﴿حَسْبُهُ﴾: واتا: تەنها ئەو زاتە بەسە بۆی؛ بۆئەوەی بەهانایەوە بێت وئەوەی داوای دەکات پێی ببەخشێت.

پ /41ئایائەرکی- واجبی - فەرمانکردنبەچاکەونەهیکردنلەخراپەچییە؟

و: چاکە: واتە فەرمانکردن بەهەموو گوێڕایەڵیەک بۆ خوای گەورە ـعز وجل ـ، وخراپە: واتە نەهی کردن لە هەموو سەرپێچیەکی فەرمانەکانی خوای گەورە ـعز وجل ـ .

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ ۗ وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُم ۚ مِّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ﴾

واتە: ﴿ئێوە باشترین ئومەتن کە بۆ (سوودی) خەڵکی هێنراونەتە بوونەوە فەرمان بەچاکە ونەهی لەخراپە دەکەن وباوەڕتان بە خوا هەیە وئەگەر جولەکە وگاوڕەکان ـ ئەهلی کیتاب ـ باوەڕ بهێنن ئەوا ئەمە خێرترە بۆیان تێیاندایە باوەڕدارە بەڵام زۆرینەیان فاسقن ـڕۆچوون لەتاوانەکاندا ـ﴾ [سورەتی آل عمران : 110].

پ :42ئایائەهلیسونەوجەماعەتکێن؟

و: ئەوانەن لەسەر هەمان ڕێبازی پێغەمبەر ـصلى الله عليه وسلم ـ وهاوەڵانی ئەون لە قسە وکردار وبیروباوەڕیاندا.

پێیان دەوترێت: (ئەهلی سوننە) چونکە پابەند وشوێنکەوتووی سوننەتی پێغەمبەرن ـ صلى الله عليه وسلم ـ وخۆیان بەدوور گرتووە لە بیدعە ـلە داهێنان لە دین ـ.

وپێیان دەووترێت (جەماعەت ـکۆمەڵ ـ): ئەمیش ئاماژەیە بۆ ئەو ڕاستییەی کە لەسەر هەق وڕاستی یەکیان گرتووە وکۆبوونەتەوە، وتێیدا دابەش نەبوون.

****

بەشیفیقهـ

پ :1پێناسەی) تەهارە:الطهارة:پاککردنەوەلەفیقهدا(؟

و: پاککردنەوە (تەهارە:الطهارة)؛ واتا پاکبوونەوە ولابردنی ناپاکژییسی واتایی -ئەلحەدەس:الحدث- وپاکبوونەوە ولابردنی پیسی هەستپێکراو -ئەلخەبەس:الخبث-.

پاکبوونەوە ولابردنی پیسی هەستپێکراو -ئەلخەبەس:الخبث- : بریتیە لەوەی مسوڵمان هەموو پیسیەک لاببات کە هاتووەتە سەر -تووشی- لاشەی یان جلەکەی یان شوێنی نوێژکردنی بووە.

پاکبوونەوە ولابردنی ناپاکژی واتایی -ئەلحەدەس:الحدث- : پاکبوونەوە لێی بەدەستنوێژگرتن وخۆشۆردن دەبێت، بەئاوی پاک، یان تەیەموم کردن ئەگەر ئاو دەستنەکەوت، یان بەهۆی بیانوویەکەوە نەکرا ئاو بەکاربهێنرێت.

پ :2چۆنشتێکپاکدەکرێتەوەئەگەرتووشیپیسیبووبێت؟

و: بەئاو دەیشۆرێت هەتاوەکو پاک دەبێتەوە.

- بەڵام شتێک سەگ دەمی لێدابێت؛ ئەوا حەوت جار دەشۆردرێت ویەکەم جاری بەخۆڵ.

پ :3ئایافەزڵوپاداشتیدەستنوێژگرتنچیە؟

و: پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «ئەگەر بەندەی مسوڵمان یان ئیماندار دەستنوێژ بگرێت ودەموچاوی بشوات؛ ئەوا هەموو گوناهەکان کە بە چاوی سەیری کردووە لەگەڵ ئاوەکەدا لە دەموچاویەوە دەردەچن، یان (تەنانەت دەردەچن) لەگەڵ کۆتا دڵۆپەی ئاویشدا، وئەگەر دەستەکانی بشوات؛ ئەوا هەموو گوناهەکان کە بە دەستەکانی (بە دەستلێدان) کردوویەتی لە دەستیەوە دەردەچن لەگەڵ ئاوەکەدا، یان (تەنانەت دەردەچن) لەگەڵ کۆتا دڵۆپەی ئاویشدا، وئەگەر پێیەکانی بشوات؛ ئەوا هەموو گوناهەکان کە بە پێیەکانی (بە ڕۆیشتن بۆ شوێنی خراپ) کردوویەتی لە پێیەکانیەوە دەردەچن لەگەڵ ئاوەکەدا، یان (تەنانەت دەردەچن) لەگەڵ کۆتا دڵۆپەی ئاویشدا، کاتێک تەواو دەبێت (لە دەستنوێژگرتن) پاکبووەتەوە لە هەموو گوناهەکان». [رواه مسلم].

پ :4چۆندەستنوێژدەگریت؟

و: شۆردنی دەستەکان -هەتاوەکو مەچەک- سێ جار.

- ئاوڕادانە نێو دەم ودەرکردنی -مەزمەزە:مضمضة-، وئاو هەڵمژینە نێو لووت ودەرکردنی -پەرش کردنی- (استنشاق واستنثار) ؛ سێ جار.

وئاوڕادانە نێو دەم ودەرکردنی -مەزمەزە:مضمضة-: بریتیە لەوەی بەچنگی دەست ئاو بخەیتە نێو دەم وئەملاوئەولای پێبکەیت لەناو دەمدا -وەکو غەرغەرە کردن- وپاشان ئاوەکە فڕێ بدەیت بۆئەوەی دەم لەپاشماوەی خۆراک وشتی تر پاک بێتەوە.

وئاو هەڵمژینە نێو لووت -إستنشاق-: هەڵمژینی هەوا لەگەڵ چنگی ئاو بەدەستی ڕاست بۆ نێو لووت.

ودەرکردنی -پەرش کردنی- ئاو (إستنثار): بریتیە لە دەرکردنی ئاوەکە بەدەستی چەپ پاش ئەوەی هەڵی مژیە نێو لووتی.

پاشان شۆردنی ڕوو سێ جار.

شوشتنی قۆڵەکان -سەری پەنجەکان هەتاوەکو ئانیشکیش دەشوات- ؛ سێ جار.

پاشان مەسح کردن بەسەر سەردا، بەناو لەپی دەست لەپێشەوە پاشان بردنی بۆ پاشەوەی سەر، وهەروەها مەسحکردنی گوێیەکان.

پاشان شوشتنی پێ هەتاوەکو گوێزنگەکان -قولەپێکان- (قولەپێکانیش دەشوات) ؛ سێ جار.

ئەمە تەواوترین شێوازی دەستنوێژکردنە، ئەمە گێڕدراوەتەوە کە پێغەمبەر -صلی الله علیه وسلم- ئەنجامیداوە ولە (بخاري) و (مسلم)دا هاتووە، کە لەلایەن عوسمان و عبداللهی کوڕی زەید وهتد گێڕدراوەتەوە. هەروەها هاتووە لە (بخاري) وهتد: (أنه توضأ مرة مرة، وأنه توضأ مرتين مرتين) واتە: (یەک جار -ئەندامەکانی دەستنوێژگرتنی- شۆرد، ودوو جار -ئەندامەکانی دەستنوێژگرتنی- شۆرد)، واتە: هەرئەندامێک لەوانەی لەکاتی دەستنوێژگرتن دەبێت بشۆردرێن ؛ یەک جار دەیانی شۆرد یان دوو جار.

پ :5فەرزەکانیدەستنوێژچین؟ژمارەیانچەندە؟

و: فەرزەکانی دەستنوێژگرتن ئەوانەن کە دەستنوێژگرتنی مسوڵمان دروست نییە ئەگەر واز لە یەکێکیان بهێنێت.

1- شۆردنی ڕوو کە ئاوڕادانە نێو دەم ودەرکردنی -مضمضة- وئاو ڕادانە نێو لووت ودەکردنی -إستنشاق وإستنثار-یش دەگرێتەوە.

2- شۆردنی قۆڵەکان -سەرە پەنجەکان هەتاوەکو ئانیشکەکان وئانیشکەکانیش دەشوات-.

3- مەسحکردن بەسەر سەردا، ومەسحکردنی گوێیەکانیش دەگرێتەوە.

4- شۆردنی پێیەکان هەتاوەکو قولەپێکان [گوێزنگەکان] -شۆردنی قولەپێکانیش دەگرێتەوە-.

5- پاراستنی ڕیزبەندی لەشۆردنی ئەندامەکان، واتا سەرەتا ڕووی دەشوات پاشان دەستەکان، پاشان مەسحکردن بەسەر سەر، پاشان لەکۆتاییدا شۆردنی پێیەکان.

6- بێ ناوبڕ بێت: واتە شۆردنی ئەندامەکان ماوە وناوبڕ لەنێوانیان نەبێت، واتا نابێت پاش شۆردنی ئەندامێک وازی لێبهێنێت هەتا وشک دەبێتەوە وئاوی پێوە نامێنێت پاشان ئەندامێکی تر بشوات.

- یان نیوەی ئەندامەکانی دەستنوێژگرتن بشوات، ونیوەکەی تری کاتێکی تر بیشوات، ئەم دەستنوێژگرتنە دروست نییە.

پ :6سونەتەکانیدەستنوێژچین؟وژمارەیانچەندە؟

و: سونەتەکانی دەستنوێژ: ئەگەر ئەنجامیان بدات ئەوا پاداشتی زیاتری بۆ هەیە، وئەگەر وازیان لێبهێنێت ؛ گوناهبار نابێت، ودەستنوێژگرتنەکەی دروستە، ئەوانیش بریتین لە:

1- ووتنی: بسم الله.

2- سیواک کردن.

3- شۆردنی هەردوو ناولەپی دەستەکان.

4- ئاوهێنان بەدەست بەنێو پەنجەکاندا.

5- شۆردنی دووەم وسێیەم جاری ئەندامەکانی دەستنوێژگرتن.

6- سەرەتا شۆردنی لای ڕاست.

7- ووتنی زیکری پاش دەستنوێژگرتن. «أشهد أن لا إله إلا الله، وحده لا شريك له، وأشهد أن محمدًا عبده ورسوله».

8- ئەنجامدانی دوو ڕکات لەپاش دەستنوێژگرتن.

پ :7ئەوشتانەدەبێتەهۆیشکاندنی- هەڵوەشاندنەوەی - دەستنوێژگرتن،بیانژمێرە؟

و: ئەوەی لەپێش وپاشەوە دەردەچێت، لە میز یان پاشەڕۆ یان هەوا.

خەوتن، یان شێت بوون یان لەهۆش خۆچوون.

خواردنی گۆشتی وشتر.

دەستلێدان لە ئەندامی زاوزێ یان لەپاشەوە بەدەست بەڕاستەوخۆ ؛ بێ ئەوەی هیچ شتێک وەکو قوماش هەبێت لەنێوان.

پ :8ئایاتەیەمومکردنچییە؟

و: تەیەموم کردن: بریتیە لەبەکارهێنانی خۆڵ یان هتد لە خاکی سەر زەوی، لەکاتی نەبوونی ئاو یان بەهۆی عوزرێکەوە نەتوانرا ئاو بەکاربهێنرێت.

پ :چۆنتەیەمومبکەین؟

و: یەک لێدان لەسەر خاکی زەوی بەناو لەپی دەستەکان، وپاشان مەسحکردنی ڕوو ودیوی سەرەوەی دەستەکان ؛ یەک جار.

پ :10 ئەوشتانەچینکەدەبنەهۆیهەڵوەشاندنەوەیتەیەمومکردن؟

و: هەموو ئەو شتانەن کە دەبنە هۆی هەڵوەشاندنەوەی -شکاندنی- دەستنوێژ.

وهەروەها ئەگەر ئاوی دەستکەوت؛ ئەوا تەیەموم کردن هەڵدەوشێتەوە ودەبێت بەئاوەکە دەستنوێژ بگرێت.

پ :11

ئایاخوفوگۆرەوییەکانچییە؟وئایادەبێتمەسحبکاتەسەریان؟

و: خوفەکان: ئەوەیە لەپێیەکان دەکرێت بەڵام لەپێست دروستکراوە.

گۆرەوییەکان: ئەوەیە لەپێیەکان دەکرێت بەڵام لە شتی تر دروستکراوە جگە لەپێست.

ورێگەپێدراوە مەسح کردن بەسەریان لەجیاتی شۆردنی پێیەکان.

پ :12حیکمەتیمەسحکردنلەسەرخوفەکان-گۆرەوییەکان - باسبکە؟

و: ئاسانکاریە بۆ بەندەکان، بەتایبەت لەکاتی سەرما وزستان وسەفەردا، چونکە لەم حاڵەتانەدا داکەندنی گۆرەوییەکان قورس وناڕەحەتە.

پ :13مەرجەکانیدروستێتیمەسحکردنلەسەرخوفەکان- گۆرەوییەکان -چین؟

و: 1- بەدەستنوێژگرتنەوە گۆرەوییەکانی لەپێکردبێت، واتا لەپاش ئەوەی دەستنوێژ دەگرێت ئینجا گۆرەوییەکان لەپێ دەکات.

2- دەبێت گۆرەوییەکە پاک بێت، بۆیە جائیز نییە مەسحکردن لەسەر شتی پیس.

3- دەبێت گۆرەوییەکە ئەو شوێنانە داپۆشێت کە لەدەستنوێژگرتندا فەرزە بشۆردرێت؛ ئەمیش بریتیە لە پێیەکان هەتاوەکو قولەپێکان -قولەپێکانیش دەگرێتەوە-.

4- دەبێت مەسحکردن لە ماوەی دیاریکراودا بێت، بۆ کەسی نیشتەجێبوو: ڕۆژ وشەوێک -24 کاتژمێر-، وبۆ ڕێبوار -موسافیر- : سێ ڕۆژ وشەوەکانی -72 کاتژمێر- .

پ :14سیفەتوچۆنیەتیمەسحکردنلەسەرگۆرەوییەکان- خوفەکان -چۆنە؟

و: سیفەت وچۆنیەتی مەسحکردن بەم شێوەیە: پەنجەکانی دەستی کە تەڕی کردووە بەئاو دەیهێنێت -مەسحی دەکات- بەسەر دیوی سەرەوەی پێیەکانی پاشان بەرەو ساقی -لاقی- بۆ سەرەوە دەیبات، پێی ڕاستی بەدەستی ڕاستی وپێی چەپی بەدەستی چەپی مەسح

دەكات، وبۆشایی دەخاتە نێوان پەنجەكان لەكاتی مەسحكردن وتەنها یەک جار مەسح دەكات ودووبارەی ناكاتەوە.

پ :15
چیشتێكدەبێتەوەهۆیهەڵوەشاندنەوەیمەسحكردنلەسەرخوفەكان؟

و: 1- تەواوبوونی ماوەی مەسحكردن، مەسحكردن لەپاش تەواوبوونی ماوەی دیاریكراو لەشەرعدا ڕێگەپێدراو نییە، ئەمیش بریتیە لە ڕۆژ وشەوێک -24 كاتژمێر- بۆ نیشتەجێبوو، سێ ڕۆژ وشەوەكانی -72 كاتژمێر- بۆ ڕێبوار.

2- داكەندنی گۆرەوییەكان؛ ئەگەر مرۆڤ گۆرەوییەكان یان تاكێكیانی داكەند لەپاش مەسحكردن ئەوا مەسحكردنەكەی پوچەڵ دەبێتەوە.

پ :16واتاینوێژچییە؟

و: نوێژكردن: واتا پەرستنی خوای گەورە بە هەندێک وتن وكرداری تایبەت، بەتەكبیر كردن -ووتنی: الله أكبر- دەستپێدەكات، و بەسەلامدانەوەی كۆتایی پێدێت.

پ :17حوكمینوێژكردنچییە؟

و: نوێژكردن فەرزە لەسەر هەموو مسوڵمانێک.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا﴾

واتە: ﴿بەڕاستی نوێژكردن نووسراوە لەسەر ئیمانداران (كە ئەنجامی بدەن) لە كاتە دیاریكراوەكاندا﴾ [سورەتی النساء: 103].

پ :18حوكمیوازهێنانلەنوێژكردنچییە؟

و :وازهێنانلەنوێژكردنكوفرە- بێباوەڕییە-،پێغەمبەر- صلىاللهعليهوسلم -دەفەرموێت : «ئەوپەیمانوبەڵێنەیكەلەنێوانئێمەیموسڵمانوئەوانیبێباوەڕداهەیە؛نوێژكردنە،جاهەركەسێكوازلەنوێژكردنبهێنێت؛ئەواكافر- بێباوەڕ -بووە» [رواهأحمدوالترمذيوغيرهما]

پ :19

چەندنوێژواجبەلەسەرمسوڵمانلەڕۆژوشەوێکدا؟وژمارەیڕکاتەکاند هەرنوێژێکچەندە؟

و: پێنج نوێژ فەرزە لەسەر مسوڵمان لە شەو ورۆژێکدا، ونوێژی بەیانی : دوو ڕکات، ونوێژی نیوەڕۆ : چوار ڕکات، ونوێژی عەسر : چوار ڕکات، ونوێژی مەغریب : سێ ڕکات، ونوێژی عیشا : چوار ڕکات.

پ :20مەرجەکانیدروستێتینوێژکردنبژمێرە؟

و: 1- ئیسلام؛ نوێژکردنی کافر دروست نییە.

2- ئەقڵ؛ نوێژکردنی شێت دروست نییە.

3- جیاکاری؛ نوێژکردنی منداڵێک دروست نییە کە جیاکاری نەکات -لەنێوان چاکە وخراپە-.

4- نیەت.

5- هاتنی کاتی نوێژ.

6- پاکبوونەوە -دەستنوێژگرتن یان خۆشۆردن- پاش ئەوەی تووشی ئەو شتانە بوو کە دەستنوێژ دەشکێنێت -الحدث-.

7- خۆپاککردنەوە یان پاککردنەوەی ئەو شوێنی نوێژی تێدا دەکات لەشتە پیسەکان.

8- داپۆشینی شەرمگە -عەورەت-.

9- ڕووکردن لەئاراستەی قیبلە.

پ :21ژمارەیپایەکانی- ڕوکنەکانی -نوێژچەندە؟

و: چواردە پایەیە، کە بریتین لە:

1- وەستان لەنوێژی فەرزدا بۆ کەسێک بتوانێت بەپێوە بوەستێت.

2- تەکبیرەی ئیحرام، ووتنی: (الله أکبر) کاتێک دەستدەکەیت بەنوێژکردن.

3- خوێندنی سورەتی -الفاتحة-.

4- ڕكوع بردن، وپشتی ڕێک دەوەستێنێت لەکاتی ڕکوع بردن و سەری پێویستە هاوئاستی پشتی دەبێت.

5- بەرزبوونەوە لە ڕکوع بردن.

6- وەستان بەڕێکی وئارامی لەپاش بەرزبوونەوە لە ڕکوع بردن.

7- سوجدە بردن؛ پێویستە نێوچەوانی ولووتی ونێو لەپەکانی وئەژنۆکانی وسەری پەنجەی پێیەکانی بەجوانی لەسەر شوێنی سوجدە بردن دابنێت.

8- بەرزبوونەوە لە سوجدە بردن.

9- دانیشتن لەنێوان سوجدەکان.

وسونەت بریتیە لە: دانیشتن بەشێوازی (ئیفتیراش) واتا لەسەر پێی چەپی دابنیشێت، وپێی ڕاستی بوەستێنێت وپەنجەی پێیەکانی بەرەو قیبلە ئاراستەی دەبێت.

10- هێمنی ودڵنیایی، ئەمیش بریتیە لەسەرخۆیی لە جێبەجێکردنی هەر پایەیەکی کرداری.

11- ووتنی تەشەهودی -تەحیاتی- کۆتایی.

12- دانیشتن بۆ ووتنی.

13- دوو سەلامدانەوە، ئەمیش بریتیە لەوەی دووجار بڵێت: (السَّلام عليكم ورحمة الله).

14- ڕیزبەندی لەئەنجامدانی پایەکان -بەو شێوەیەی باسمانکرد-، بۆ نمونە ئەگەر بەئەنقەست سوجدە ببات لەپێش ڕکوع بردن؛ ئەوا نوێژەکەی پوچەڵ دەبێتەوە، بەڵام ئەگەر بەهەڵە ئەمە بکات ئەوا دەبێت بگەڕێتەوە بۆ ڕکوع بردن، پاشان سوجدە دەبات.

پ :22واجبەکانینوێژباسبکە؟

و: واجبەکانی نوێژ هەشتن، بریتین لە:

1- تەکبیرەکانی نێو نوێژ -ووتنی: الله أكبر لەکاتی چوون لەپایەیەک بۆ پایەیەکی تر-، جگە لە تەکبیرەی ئیحرام نەبێت.

2- ووتنی: «سمع الله لمن حمده»* بۆ ئیمام وکەسێک بەتەنها نوێژ بکات، *(واتە:

پەروەردگار وەڵامی ئەوانە دەداتەوە -دەیانبیستێت- کە حەمد وسوپاسی دەکەن).

3- ووتنی: «ربنا ولك الحمد»*، *(واتە: پەروەردگاری حەمد وستایش تەنها بۆ تۆیە).

4- ووتنی: «سبحان ربي العظيم»* یەک جار لەکاتی ڕکوع بردن، *(واتە: پاک وبێگەردی بۆ پەروەردگاری مەزن).

5- ووتنی: «سبحان ربي الأعلى»* یەک جار لەکاتی سوجدە بردن، *(واتە: پاک وبێگەردی بۆ پەروەردگار کە بەرزی وپایەداری وبڵندی ڕەهایە).

6- ووتنی: «رب اغفر لي»* لەنێوان سوجدە بردنەکاندا، *(واتە: پەروەردگارم لێم خۆش بە).

7- خوێندنی تەشەهودی -تەحیاتی- یەکەم.

8- دانیشتن بۆ خوێندنی تەشەهودی یەکەم.

پ :23ئایاسونەتەکانىنوێژچین؟

و: پانزە سونەتن، بریتین لە:

1- لەپاش تەکبیرەی ئیحرام بڵێت: «سبحانك اللهم وبحمدك، وتبارك اسمك، وتَعَالَىٰ جدك، ولا إله غيرك»* وپێی دەووترێت: (نزای ئیستیفتاح:دعاء الاستفتاح)، *(واتە: خودایە پاک وبێگەردی بۆ تۆ، وحەمد وسوپاس بۆ تۆ، ناوت بەرز وپیرۆزە، بەرز وبڵندە مەزنیت، وهیچ پەرستراوێک هەق وڕاست نییە شایەنی پەرستن بێت جگە لە تۆ).

2- پەناگرتن بەخوای گەورە لەشەیتانی نەفرینلێکراو.

3- ووتنی بەسمەلە (بسم الله الرحمان الرحيم).

4- ووتنی: ئامین.

5- خوێندنی سورەتێک لەپاش سورەتی -الفاتحة-.

6- خوێندنی قورئان بەئاشکرا -بەدەنگی بیستراو- لەلایەن ئیمامەوە، لەو نوێژە بەکۆمەڵانەی باشتر وایە قورئان بەدەنگی بەرز تێیاندا بخوێندرێت.

7- لەپاش تەحمید کردن (لەپاش -سمع الله لمن حمده-) بڵێت: «ملء السَّمٰوات، وملء

الأرض، وملء ما شئت من شيء بعد» واتە: «هێندەی پڕ بەئاسمانەکان وپڕ بەزەوی وهەرچی شتێکی تر تۆ ویستت».

8- زیاتر لە یەک جار ووتنی زیکری تەسبیح لەڕکوع برندا، واتا: تەسبیحی دووەم وسێیەم یان زیاتر بیڵێت.

9- زیاتر لە یەک جار ووتنی زیکری تەسبیح لەسوجدە برندا، واتا: تەسبیحی دووەم وسێیەم یان زیاتر بیڵێت.

10- زیاتر لە یەک جار ووتنی زیکری نێوان سوجدەکان: «رب اغفر لي».

11- سەڵاوتدان لەتەشەهودی کۆتایی لەسەر ئەهلی بەیتی -بنەماڵەی- پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم-، نزاکردنی بەرەکەت بۆ سەر پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- وبنەماڵەکەی، ونزا کردن لەپاش تەواوبوونی تەشەهود.

چوارەم: کردەوە سونەتەکان، وپێیان دەووترێت شێوازەکان:

1- بەرزکردنەوەی دەستەکان لەگەڵ ووتنی تەکبیرەی ئیحرامدا هەتاوەکو ئاستی شانەکان بەشێوەیەک ناولەپەکان بەرەو ئاراستەی قیبلە بن.

2- بەرزکردنەوەی دەستەکان بەهەمان شێوازی پێشوو لەکاتی چوون بۆ ڕکوع بردن.

3- بەرزکردنەوەی دەستەکان بەهەمان شێوازی پێشوو لەکاتی بەرزبوونەوە لەڕکوع بردن.

4- گەڕانەوەی دەستەکان بۆ شوێنی خۆیان لەپاش بەرزکردنەوەیان.

5- دانانی دەستی ڕاست لەسەر دەستی چەپ.

6- سەیرکردنی شوێنی سوجدە بردن لەکاتی نوێژدا.

7- کاتێک بەپێوە دەوەستێت بۆشایی دەخاتە نێوان پێیەکانیەوە.

8- بەپەنجەکانی دەستەکانی ئەژنۆکانی دەگرێت وبۆشایی دەخاتە نێوان پەنجەکانیەوە، وپشتی بەڕێکی دەوەستێنێت لەکاتی ڕکوع برندا بەشێوەیەک سەری هاوئاستی پشتی دەبێت.

9- بەشێوەیەکی جوان سوجدە دەبات لەسەر زەوی کە ئەندامەکان بەجێگیری بوەستن

لەسەر زەوی ونوێژخوێن ئارامی ودڵنیایی پێوە دیاربێت، وپێویستە ڕاستەوخۆ بەر زەوی بکەون و لەسەر شوێنی سوجدە بردن دابنرێن.

10- باڵەکانی دوور بخاتەوە لە تەنیشتەکانی لاشەی، وهەروەها سکی دوور بخاتەوە لە ڕانەکانی، وڕانەکانی دوور بخاتەوە لە ساقەکانی -لاقەکانی-*، وبۆشایی بخاتە نێوان ئەژنۆکانیەوە، وپێی لەسەر زەوی بوەستێنێت -بچەقێنێت-، و سەرەپەنجەی پێیەکانی لەسەر زەوی بێت بەرەو ئاراستەی قیبلە بن وبۆشایی لەنێوانیان بێت، ودەستەکانی هاوئاستی شانەکانی بن لەسەر زەوی وپەنجەکانی دەستی پێکەوە بلکێنێت بەرەو ئاراستەی قیبلە، *(ساق -لاق- : مەبەست ئەو بەشەیە -ئێسکەیە- کە گوێزنگەکان بەئەژنۆکانەوە دەبەستێت).

11- بەشێوازی (ئیفتیراش)* دادەنیشێت لەنێوان سوجدە بردنەکاندا، ولە تەشەهودی یەکەم، بەڵام بەشێوازی (تەوەروک)** دادەنیشێت لەتەشەهودی دووەم، *(دانیشتنی الافتِراش -ئیفتیراش- بریتیە لەوەی سمتی لای چەپی بخاتە سەر بنی پێی چەپی و لەسەری دابنیشێت وپێی ڕاستی لەسەر زەوی بچەقێنێت -بیوەستێنێت-)،**(دانیشتنی التورك -تەوەروک- بریتیە لەوەی پێی ڕاستی بچەقێنێتە -بیوەستێنێتە- سەر زەوی وپێی چەپی لە ژێر پێی ڕاستیەوە دەربکات ولە سەر سمتی لای چەپی دابنیشێت).

12- دانانی دەستەکان لەسە ڕانەکان بەڕاخراوی وپەنجەکانی پێکەوە بلکێنێت، وهەروەها لە تەشەهوددا، بەڵام لە تەشەهوددا سەبارەت بەدەستی ڕاستی ؛ پەنجە بچووکەکە وئەوەی تەنیشتی دەگرێتەوە -دەیاننوقێنێت-، و بەپەنجە گەورەکە -قامکە گەورەکە- وپەنجەی ناوەڕاست ئەڵقەیەک دروست دەکات، وپاشان پەنجەی شایەتمان -درێژ دەکاتەوە- ئاماژەی پێدەکات بەرەو ئاراستەی قیبلە هەتاوەکو تەواو دەبێت لەخوێندنی تەشەهود.

13- ئاوڕدانەوە بەرەو لای ڕاست وچەپ لەکاتی سەلامدانەوە.

پ :24ئەوشتانەنوێژپوچەڵدەکەنەوە،بیانژمێرە؟

و: 1- وازهێنان لە پایەیەک لەپایەکانی نوێژ یان مەرجێک لە مەرجەکانی نوێژ.

2- قسەکردن بەئەنقەست.

3- خواردن یان خواردنەوە.

4- جوڵەی زۆری بەدوای یەک.

5- وازهێنان لەواجبێک لە واجبەکانی نوێژ بەئەنقەست.

پ 25: مسوڵماندەبێتچۆننوێژبکات؟

و: سیفەت وچۆنیەتی نوێژکردن:

1- بەهەموو لاشەی ڕوو لەئاراستەی قیبلە بکات، بەبێ لادان لەئاراستەی قیبلە و بەبێ ئەوەی ئاوڕ بداتەوە بۆ لایەکی تر.

2- پاشان نیەت دەهێنێت بۆ نوێژکردن لەدڵیەوە، بەڵام بەزمان نایڵێت.

3- پاشان تەکبیر دەکات -دەڵێت: الله أكبر-، ودەستەکانی بەرزدەکاتەوە هەتاوەکو ئاستی شانەکانی لەکاتی تەکبیرکردندا بەشێوەیەک ناولەپەکانی ڕوویان لەئاراستەی قیبلە دەبێت.

4- پاشان ناولەپی دەستی ڕاستی دەخاتە سەر پشتی دەستی چەپی و لەسەر سینگی دایان دەنێت.

5- پاشان نزای ئیستیفتاح دەخوێنێت، ودەڵێت: «اللهم باعد بيني وبين خطاياي كما باعدت بين المشرق والمغرب، اللهم نقني من خطاياي كما يُنقى الثوب الأبيض من الدنس، اللهم اغسلني من خطاياي بالماء والثلج والبرد»، «واتە: خوای گەورە دووری بخە نێوان من وگوناهەکانم وەکو دووری نێوان ڕۆژهەڵات ورۆژئاوا، خوای گەورە لە گوناهەکانم پاکم بکەرەوە هەروەکو چۆن جلی سپی لە چڵک وپیسی پاک دەکرێتەوە، خودایە پاکم بکەرەوە وبم شۆرەوە لە گوناهەکانم بە ئاو وبەفر وتەرزە».

یان دەڵێت: «سبحانك اللهم وبحمدك، وتبارك اسمك، وتَعَالَىٰ جدك، ولا إله غيرك» واتە: «خودایە،حەمد وسوپاس وپاک وبێگەردی بۆ تۆ، ناوت پیرۆز وموبارەکە ومەزنی تۆ لە ئەوپەڕی بڵندی وبەرزیدایە، وهیچ پەرستراوێک هەق وڕاست نییە کە شایەنی پەرستن بێت جگە لە تۆ».

6- پاشان پەنا بە خوای گەورە دەگرێت، ودەڵێت: «أعوذ بالله من الشيطان الرجيم» واتە: «پەنا بەخوای گەورە دەگرم لەشەیتانی نەفرینلێکراو».

7- پاشان بەسمەلە دەخوێنێت، وسورەتی -الفاتحة- دەخوێنێت، ودەڵێت:

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ * بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان (1) الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * هەموو ستایشێک -حەمدێک- بۆ خوای گەورە پەروەردگاری جیهان بێت (2) الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ * بەزەییدارترین، میهرەبانترین (3) مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ *

خاوەن وسەرداری ڕۆژی لێپرسینەوە وپاداشتدانەوە -ڕۆژی قیامەت- (4) **إِيَّاكَ نَعْبُدُ وإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ** * ئێمە بە تەنها تۆ دەپەرستین و بەتەنها داوای یارمەتی لە تۆ دەکەین (5) **اهدِنَــا الصِّرَاطَ المُستَقِيمَ** * ڕێنموێنیمان بکە بۆ سەر ڕێگای ڕاست (6) **صِرَاطَ الَّذِينَ أَنعَمتَ عَلَيهِمْ غَيرِ المَغضُوبِ عَلَيهِمْ وَلاَ الضَّالِّينَ** * ڕێگای ئەوانەی کە تۆ بەرەکەتت پێیان بەخشیووە؛ نەک ڕێبازی ئەوانەی کە خەشم وقینیان لێگیراوە ونە ڕێبازی ئەوانەیش کە گومڕا بوون (7)﴾ [سورەتی الفاتحة : 1-7].

پاشان دەڵێت: (ئامین)، واتا: خودایە نزاکانمان وەڵام بدەرەوە.

8- پاشان هێندەی بتوانێت قورئان دەخوێنێت، وقورئان زیاتر دەخوێنێت لەنوێژی بەیانیدا.

9- پاشان ڕکوع دەبات، واتا: پشتی دەچەمێنێتەوە بەرەو ئاراستە زەوی بۆ بەمەزندانانی خوای گەورە، و لەکاتی چوون بۆ ڕکوع بردن تەکبیر دەکات، ودەستەکانی بەرز دەکاتەوە هەتاوەکو ئاستی شانەکانی، وسونەت ئەوەیە پشتی بەڕێکی بوەستێنێت لەکاتی ڕکوع برندا، وسەری هاوئاستی پشتی بێت، ودەستەکانی لەسەر ئەژنۆکانی دابنێت وبۆشایی بخاتە نێویانەوە.

10- و لەکاتی ڕکوع بردن دەڵێت: «سبحان ربي العظيم»* ؛ سێ جار، * واتە: «پاک وبێگەردی بۆ پەروەردگاری مەزنم»، ودەتوانێت زیکری تر بڵێت وەکو: «سبحانك اللهم وبحمدك، اللهم اغفر لي» واتە: «پاک وبێگەردی وحەمد وستایش بۆ پەروەردگار، خودایە لێم خۆش بە».

11 - پاشان سەری بەرز دەکاتەوە لەڕکوع بردن، ودەڵێت: «سمع الله لمن حمده» واتە: «خوای گەورە وەڵامی ئەوانە دەداتەوە -دەیانبیستێت- کە حەمد وستایشی دەکەن»، ولەو کاتەدا دەستەکانی بەرز دەکاتەوە هەتاوەکو ئاستی شانەکانی، وئەوەی لەپشتی ئیمام نوێژ دەکات ناڵێت: «سمع الله لمن حمده»، بەڵکو دەڵێت: «ربنا ولك الحمد» واتە: «پەروەردگارمان حەمد وستایش تەنها بۆ تۆیە».

12 - پاشان ئەو زیکرانەی پێشوو لەکاتی وەستانی پاش ڕکوع بردن، دەتوانێت ئەم زیکرەش بڵێت: «ربنا ولك الحمد، ملء السماوات والأرض، وملء ما شئت من شيء بعد» واتە: «پەروەردگارمان حەمد وستایش بۆ تۆ، هێندەی پڕ بەئاسمانەکان وزەوی، وپڕ بەهێندەی ئەوەی تۆ بتەوێت لەپاش ئەمانە».

13- پاشان سوجدەی یەکەم دەبات، ولەکاتی چوون بۆ سوجدە بردن دەڵێت: «الله أكبر»، و لەسەر حەوت ئەندام سوجدە دەبات: نێوچەوان ولووت [بەیەک

ئەندام دادەنرێن]، وناولەپەکان، وئەژنۆکان، وسەرەپەنجەی پێیەکان، وباڵەکانی دوور دەخاتەوە لە لاتەنیشتەکانی لاشەی، وباڵەکانی ڕاناخات لەسەر زەوی، وسەرەپەنجەی پێیەکانی بەرەو ئاراستەی قیبلە دەبێت.

14- ولە ڕکوع بردنیندا دەڵێت: «سبحان ربي الأعلى»* سێ جار، *(واتە: پاک وبێگەردە پەروەردگار کە بەرزی وبلندی وپایەداری ڕەهایە)، ودەتوانێت زیکری تر بڵێت، وەکو: «سبحانك اللهم ربنا وبحمدك، اللهم اغفر لي» واتە: «پاک وبێگەردیت ئەی پەروەردگار، وحەمد وستایش بۆ تۆ، خودایە لێم خۆش بە».

15- پاشان سەری بەرز دەکاتەوە لەسوجدە بردن، ودەڵێت: «الله أكبر» واتە: «خودا لەهەموو شتێک گەورەترە».

16- بەشێوازی (ئیفتیراش)* دادەنیشێت لەنێوان سوجدەکان، دەستی ڕاستی دەبێت بەم شێوەیە بێت: پەنجە بچووکەکە وئەوەی تەنیشتنی دەگرێتەوە -دەیاننوقێنێت-، وبەپەنجەی ناوەڕاست وپەنجە گەورەکە -قامکە گەورەکە- ئەڵقەیەک دروست دەکات، وپەنجەی شایەتمان بەرز دەکاتەوە -ئاماژەی پێدەکات- بەرەو ئاراستەی قیبلە و لەکاتی نزادا دەیجوڵێنێت، ودەستی چەپی ڕادەخات لەسەر بەشی پێشەوە ڕانی چەپی. *(دانیشتنی الافتِراش -ئیفتیراش- بریتیە لەوەی سمتی لای چەپی بخاتە سەر بنی پێی چەپی و لەسەری دابنیشێت وپێی ڕاستی لەسەر زەوی بچەقێنێت -بیوەستێنێت-).

17- لەدانیشتنی نێوان سوجدەکان دەڵێت: «رب اغفر لي، وارحمني، واهدني، وارزقني، واجبرني، وعافني» واتە: «خودایە، لێم خۆش بە، وڕەحمم پێبکە، وحاڵم بگۆڕە بۆ باشتر، وهیدایەتم بدە، وڕزقم پێببەخشە».

18- پاشان سوجدەی دووەم دەبات وەکو سوجدەی یەکەم لەوەی دەووترێت ودەکرێت، و لەکاتی چوون بۆ سوجدە تەکبیر دەکات.

19- پاش سوجدەی دووەم هەڵدەستێت، ودەڵێت: «الله أكبر»، ڕکاتی دووەم ئەنجامدەدات وەکو ڕکاتی یەکەم لەوەی دەووترێت ودەکرێت، بەڵام نزای ئیستیفاتحیان تێدا ناخوێنێت.

20- پاشان تەواوبوونی ڕکاتی دووەم، و ووتنی (الله أكبر) لەپاش بەرزبوونەوە لەسوجدە بردن؛ دادەنیشێت، وەکو دانیشتنی نێوان سوجدەکان، لێرەدا دەستی ڕاستی دەبێت بەم شێوەیە بێت: پەنجە بچووکەکە وئەوەی تەنیشتنی دەگرێتەوە -دەیاننوقێنێت-، وبەپەنجەی ناوەڕاست وپەنجە گەورەکە -قامکە گەورەکە- ئەڵقەیەک دروست دەکات،

وپەنجەی شایەتمان بەرز دەکاتەوە -ئاماژەی پێدەکات- بەرەو ئاراستەی قیبلە و لەکاتی نزادا دەیجوڵێنێت، ودەستی چەپی ڕادەخات لەسەر بەشی پێشەوە ڕانی چەپی.

21- ولەم دانیشتنەدا تەشەهود -تەحیات- دەخوێنێت، ودەڵێت: «التحيات لله والصلوات والطيبات، السلام عليك أيها النبي ورحمة الله وبركاته، السلام علينا وعلى عباد الله الصالحين، أشهد أن لا إله إلا الله، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله، اللهم صلِّ على محمد وعلى آل محمد، كما صليت على إبراهيم وعلى آل إبراهيم، إنك حميد مجيد، وبارك على محمد وعلى آل محمد، كما باركت على إبراهيم وعلى آل إبراهيم، إنك حميد مجيد. أعوذ بالله من عذاب جهنم، ومن عذاب القبر، ومن فتنة المحيا والممات، ومن فتنة المسيح الدجال» واتە: «هەموو ستایشێکی گەورە وبە مەزن دانان تەنها بۆ خوای گەورەیە، وهەموو نوێژکردنێک تەنها بۆ ئەو زاتەیە، وهەموو قسە وکردەوەیەکی باش وجوان وخێرکردنێک تەنها بۆ ئەو زاتە بە دڵسۆزی ئەنجام دەدرێت، سەلام وسڵاو لە سەر تۆ بێت ئەی پێغەمبەر لە گەڵ ڕەحمەت وبەرەکات وپیرۆزی خوای گەورە، وسەلام وسڵاو لە سەر ئێمە ولە سەر بەندە چاکەکانی خوای گەورە، شاهێدی دەدەم (دان دەنێم) بەوەی کە هیچ پەرستراوێک ڕاست وهەق نییە کە شایەنی پەرستن بێت جگە لە الله، وموحەممەد -صلی الله علیه وسلم- بەندە وپێغەمبەری خودایە، خودایە سەڵاوت بنێرە بۆ سەر موحەممەد وخانەوادەی موحەممەد، هەروەکو چۆن سەڵاواتت دا لەسەر ئیبراهیم وخانەوادەی ئیبراهیم، خودایە پیرۆزی وبەرەکەت بنێرە بۆ سەر موحەممەد وخانەوادەی موحەممەد هەروەکو چۆن پیرۆزی وبەرەکەتت بەخشی بە ئیبراهیم وخانەوادەی ئیبراهیم، تۆ ستایشکراو وشکۆداریت، پەنا بەخوای گەورە دەگرم لە سزای دۆزەخ، ولە سزای قەبر، ولە فیتنەی ژیان ومردن، ولە فیتنەی مەسیحی دەجال». پاشان نزا دەکات وداوا لە پەروەردگاری بکات بەویستی خۆی لەداواکردنی خێری دونیا وقیامەت.

22- پاشان سەلام دەداتەوە بەلای ڕاستی ودەڵێت: «السلام عليكم ورحمة الله» وبۆ لای چەپیش بەهەمان شێوە.

23- وئەگەر نوێژەکە سێ یان چوار ڕکات بوو؛ لە تەشەهودی یەکەمدا پاش ئەوەی دەڵێت: «أشهد أن لا إله إلا الله، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله»؛ دەوەستێت.

24- پاشان هەڵدەستێتەوە بەووتنی: «الله أكبر»، ودەستەکانی هەتاوەکو ئاستی شانەکانی بەرز دەکاتەوە.

25- پاشان ئەو ڕکاتانەی ماوەتەوە بەهەمان شێوەی ڕکاتەکانی پێشوو ئەنجامی دەدات، وتەنها سورەتی -الفاتحة- دەخوێنێت تێیاندا.

26- پاشان لەڕکاتی کۆتایی ئەو نوێژانەی سێ یان چوار ڕکاتین بەشێوازی تەوەروک (تەوەروک)* دادەنیشێت، ودەستەکانی دەخاتە سەر ڕانەکانی بە سیفەت وچۆنیەتی دانانیان کە لەتەشەهودی یەکەمدا باسکرا. *(دانیشتنی التورك -تەوەروک- بریتیە لەوەی پێی ڕاستی بچەقێنێتە -بیوەستێنێتە- سەر زەوی وپێی چەپی لە ژێر پێی ڕاستیەوە دەربکات ولە سەر سمتی لای چەپی دابنیشێت).

27- ولەم دانیشتنەدا هەموو تەشەهودەکە دەخوێنێت.

28- پاشان سەلام دەداتەوە بەلای ڕاستی ودەڵێت: «السلام عليكم ورحمة الله» وبۆ لای چەپیش بەهەمان شێوە.

پ 26: چیزیکرێکدەڵێیتلەپاشسەلامدانەوەلەنوێژ؟

و: «أَسْـتَغْفِرُ الله»* سێ جار، *«واتە: داوای لێخۆشبوون لەخوای گەورە دەکەم».

- «اللّهُـمَّ أَنْـتَ السَّلامُ، وَمِـنْكَ السَّلام، تَبارَكْتَ يا ذا الجَـلالِ وَالإِكْـرام» واتە: «خوای گەورە تۆ (السلام)یت ؛ هەموو ئاشتی وهێمنیەک تۆ دەیبەخشیت، وهەموو هێمنی وئاشتییەک لە تۆوە دێت، تۆ بەرز وپیرۆزیت ئەی خاوەنی شکۆمەندی وشەرەفمەندی».

- «لا إلهَ إلاّ اللّهُ وحدَهُ لا شريكَ لهُ، لهُ المُـلْكُ ولهُ الحَمْد، وهوَ على كلّ شَيءٍ قَدير، اللّهُـمَّ لا مانِعَ لِما أَعْطَـيْت، وَلا مُعْطِـيَ لِما مَنَـعْت، وَلا يَنْفَـعُ ذا الجَـدِّ مِنْـكَ الجَـد» واتە: «هیچ پەرستراوێک هەق وڕاست نییە شایەنی پەرستن بێت جگە لە الله، هەموو خاوەنداری وموڵکێک تەنها بۆ ئەوە، وهەموو حەمد وستایشێک تەنها بۆ ئەوە، وئەوە لەسەر ئەنجامدانی هەموو شتێک تواناداره، خوایە کەس ناتوانێت ڕێگری بکات لە ئەو شتەی تۆ دەیبەخشیت، وکەسیش ناتوانێت ئەو شتە ببەخشێت ئەگەر تۆ ڕێگری بکەیت لەبەخشین، ودەوڵەمەندی وسامان سوودی نابێت بۆ هیچ کەسێک -لەلای تۆ-، ودەوڵەمەندی وبەخشینی سامان تەنها لەلایەن تۆوە دێت».

- «لا إلهَ إلاّ الله، وحدَهُ لا شريكَ لهُ، لهُ الملكُ ولهُ الحَمد، وهوَ على كلّ شيءٍ قدير، لا حَـوْلَ وَلا قـوَّةَ إِلاّ بِاللهِ، لا إلهَ إلاّ الله، وَلا نَعْـبُـدُ إِلاّ إيّـاه، لَهُ النِّعْـمَةُ وَلَهُ الفَضْل وَلَهُ الثَّـناءُ الحَـسَن، لا إلهَ إلاّ الله مخْلِصـينَ لَـهُ الدِّينَ وَلَوْ كَـرِهَ الكـافِرون» واتە: «هیچ پەرستراوێک هەق وڕاست نییە شایەنی پەرستن بێت جگە لە الله، بەتەنها وتاکە ئەو زاتە وهیچ شەریک وهاوبەشێکی نییە، وهەموو موڵک وخاوەنداریەک تەنها بۆ ئەوە، وهەورەها هەموو ستایشێک، وئەو لەسەر ئەنجامدانی هەموو شتێک تواناداره، هیچ توانا وهێزێکمان نییە مەگەر خوای گەورە پێمان ببەخشێت، هیچ پەرستراوێک هەق وڕاست نییە شایەنی پەرستن بێت جگە لە الله، وتەنها ئەو زاتە دەپەرستین، وهەموو

نیعمەت وفەزڵێک ئەو دەیبەخشێت وهەموو ستایشێکی چاک وجوان تەنها بۆ ئەوە، هیچ پەرستراوێک هەق وڕاست نییە شایەنی پەرستن بێت جگە لە الله، لە ئاینداریماندا دڵسۆزین (تەنها) بۆ ئەو زاتە ئەگەرچیش کافرەکان -بێباوەڕەکان- پێیان ناخۆش بێت».

- «سُبْحانَ اللهِ» سی وسیٚ جار دەڵێت.

- «الحَمْدُ لله» سی وسیٚ جار دەڵێت.

«اللهُ أكْبَر» سی وسیٚ جار دەڵێت.

پاشان لەجاری سەدەهەم، دەڵێت: «لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد، وهو على كل شيء قدير» واتە: «هیچ پەرستراوێک هەق وڕاست نییە شایەنی پەرستن بێت جگە لە الله، هەموو خاوەنداری ومولْکێک تەنها بۆ ئەوە، وهەموو حەمد وستایشێک تەنها بۆ ئەوە، وئەوە لەسەر ئەنجامدانی هەموو شتێک توانادارە».

- وسورەتی -الإخلاص- و -الفلق- و -الناس- دەخوێنێت ؛ سیٚ جار، لەپاش نوێژی بەیانی مەغریب، ویەک جار لەپاش نوێژە فەرزەکانی تر.

- وئایەتی کورسی -الكرسي- ؛ یەک جار دەخوێنێت.

پ :27
ئایانوێژەسونەتەراتیبەکانکامانەن؟وفەزڵوپاداشتیانچییە؟

و: دوو ڕکات لەپێش نوێژی بەیانی.

چوار ڕکات لەپێش نوێژی نیوەڕۆ.

دوو ڕکات لەپاش نوێژی نیوەڕۆ.

دوو ڕکات لەپاش نوێژی مەغریب.

دوو ڕکات لەپاش نوێژی عیشا.

فەزڵ وپاداشتی؛ پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «هەرکەسێک لەڕۆژ وشەوێکدا دوانزە ڕکاتی سونەت ئەنجامبدات ئەوا خوای گەورە لەبەهەشتدا خانوویەکی بۆ دروست دەکات» [رواه مسلم وأحمد وغيرهما].

پ :28ئایاباشترینڕۆژیهەفتەکامڕۆژە؟

و: ڕۆژی جومعە -هەینی-، پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- «لەخێرترین ڕۆژەکانتان ڕۆژی جومعەیە: لەو ڕۆژەدا ئادەم دروستکرا، ولەو ڕۆژەدا کۆچی دواییکرد، ولەو ڕۆژەدا فوو دەکرێت -بەکەڕەنادا-، ولەو ڕۆژەدا قیژە دەکرێت، بۆیە لەو ڕۆژەدا زۆر سەڵاوات لەسەر من بدەم چونکە سەڵاواتدانی ئێوە پیشانی من دەدرێت» ووتیان: ئەی پێغەمبەری خوا چۆن سەڵاواتدانی ئێمە پیشانی تۆ دەدرێت لەکاتێکدا لاشەت نەماوە؟ فەرمووی: «خوای گەورە -عز وجل- حەرامی کردووە لەسەر زەوی کە لاشەی پێغەمبەران لەناوببات» [رواه أبو داود وغيره].

پ :29ئایاحوکمینوێژیجومعە- هەینی -چییە؟

و: فەرزە لەسەر هەموو تاکێکی مسوڵمان کە نێر وباڵغ وئاقڵ بێت وهەروەها نیشتەجێ بێت واتا ڕێبوار نەبێت.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾

واتە: ﴿ئەی ئەوانەی کە باوەڕتان هێناوە ماڵ ومناڵانتان بێ ئاگاتان نەکەن لەیادی خوا هەرکەسێك وابکات ئا ئەوانە خۆیان خەسارۆمەندن﴾ [سورەتی المنافقون: 9].

پ :30ژمارەیرکاتەکاننوێژیجومعەچەندە؟

و: ژمارەی ڕکاتەکانی نوێژی جومعە ؛ دوو ڕکاتە، ئیمام -پێشنوێژ- بەئاشکرایی -بەدەنگی بیستراو- قورئان دەخوێنێت، و لەپێشیەوە دوو وتار دەڵێت.

پ :31ئایادواکەوتنونەڕۆیشتنبۆنوێژیجومعەڕێگەپێدراوە؟

و: ڕێگەپێدراو وجائیز نییە نەڕۆیشتن بۆ نوێژی جومعە مەگەر کەسێک عوزرێکی شەرعی هەبێت، ولە پێغەمبەرەوە هاتووە -صلى الله عليه وسلم- کە دەفەرموێت: «هەرکەسێک لەبەر کەمتەرخەمی سێ نوێژی جومعە لەدەست بدات؛ خوای گەورە مۆر لەسەر دڵی دەدات» [رواه أبو داود وغيره].

پ :32ئایاسونەتەکانیرۆژیجومعەچین؟

و:

1- خۆشۆردن.

2- بۆن لەخۆدان.

3- پۆشینی جوانترین جلوبەرگ.

4- زوو چوون بۆ مزگەوت.

5- زۆر سەڵاواتدان لەسەر پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم-.

6- خوێندنی سورەتی -الكهف-.

7- چوون بۆ مزگەوت بەپێ.

8- بەپەرۆش بوون لەسەر نزا کردن لەو کاتەی کە نزا تێیدا وەڵامدەدرێتەوە.

پ 33: باسیفەزڵوپاداشتینوێژیبەکۆمەڵ- جەماعەت -بکە؟

لە عبداڵلەی کوڕی عومەرەوە -ڕەزای خوایان لێبێت- کە پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «نوێژکردن لەگەڵ کۆمەڵ (بە جەماعەت) بیست وحەوت هێندە باشترە -پاداشتی زیاترە- لەنوێژکردنی یەکێک بەتەنها» [رواه مسلم].

پ 34: ئایاخشوعلەنوێژداچییە؟

و: واتا ئامادەبوونی دڵ وهێور ولەسەرخۆیی ئەندامەکان لەکاتی نوێژ ئەنجامدان.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ* الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ *﴾

﴿بەڕاستی باوەڕداران ڕزگاریان بووە (سەرکەوتوون) (1) ئەوانەی کە لە نوێژەکانیاندا لەخوا دەترسن (بەخشوعەوە نوێژدەکەن وگەردن کەچن بۆ خوا) (2)﴾ [سورەتی المؤمنون: 1-2].

پ 35: پێناسەیزەکاتبکە؟

و: مافێکی شایستەیە -واجبە- لەسەر جۆرێکی دیاریکراو لە موڵک وسامان، بۆ کۆمەڵێک کەسی دیاریکراو، لە کاتێکی دیاریکراودا.

- پایەیەکە -ڕوکنێکە- لە پایەکانی ئیسلام، وخێرکردنێکی واجبە لە دەوڵەمەند وەردەگیرێت ودەبەخشرێت بەهەژار.

خوای گەورە دەفەرمویێت:

﴿وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾

واتە: ﴿و زەکات بدەن﴾ [سورەتی البقرة: 43].

پ :36ئایاخێرکردنیسونەتچییە؟

و: جگە لە زەکاتدان دەگرێتەوە، وەکو: خێرکردن بە هەرشتێک لەجۆرە جیاوازەکانی خێر وچاکە لە هەرکاتێکدا بێت.

خوای گەورە دەفەرمویێت:

﴿وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾

واتە: ﴿وببەخشن وخەرجی بکەن لەپێناو خوای گەورە﴾ [سورەتی البقرة: 195].

پ :37پێناسەیرۆژووگرتنبکە؟

و: بریتیە لەپەرستنی خوای گەورە ئەمیش بەخۆگرتنەوە -دوورکەوتنەوە- لەو شتانە دەبنە هۆی شکاندنی ڕۆژوو لە خۆرهەڵاتنەوە هەتاوەکو خۆرئاوابوون، لەگەڵ بوونی نیەتدا، ئەمیش دوو جۆرە:

ڕۆژووگرتنی واجب، وەکو: ڕۆژووگرتنی مانگی ڕەمەزان، وپایەیەکە لەپایەکانی ئیسلام.

خوای گەورە دەفەرمویێت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

واتە: ﴿ئەی ئەوانەی کە بڕواتان هێناوە ڕۆژووتان لەسەر نووسراوە وفەرزکراوە هەروەکو چۆن فەرزکرا بوو لەسەر ئەو ئومەتانی پێش ئێوە بۆئەوەی پارێزکار بن -لە خودا بترسن-﴾ [سورەتی البقرة: 183].

وئەو ڕۆژووگرتنانەی واجب نین، وەکو: ڕۆژووگرتنی دووشەممە وپێنج شەممە

لەهەموو هەفتەیەک، ورۆژووگرتنی سێ ڕۆژ لەهەموو مانگێک کە باشترینیان ڕۆژووگرتنی سێ ڕۆژە سپیەکە -الأيام البيض- (13 و 14 و 15)ی مانگی کۆچی.

پ :38باسیفەزڵوپاداشتیرۆژووگرتنیمانگیرەمەزانبکە؟

و: لە ئەبی هورەیرەوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «ئەوەی مانگی ڕەمەزان بە ڕۆژوو بێت بە باوەڕەوە (بەئیمانەوە) وبە داواکردنی پاداشت (لە لایەن خوداوە ئەوا خوای گەورە) لە هەموو تاوانەکانی پێشووی خۆش دەبێت» [متفق عليه].

پ :39 باسیفەزڵوپاداشتیرۆژووگرتنیسونەتبکەکەلەمانگەکانیتردەبێتجگەلەمانگیرەمەزان؟

و: لە ئەبی سەعیدی خودریەوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «ئەوەی ڕۆژێک لە پێناو خوای گەورە بە ڕۆژوو بێت؛ ئەوا خوای گەورە ڕووی دوور دەخاتەوە لە دۆزەخ بە ئەندازەی حەفتا پایز» [متفق عليه].

- «حەفتا پایز»: واتا حەفتا ساڵ.

پ :40هەندێکلەوشتانەبڵێکەدەبنەهۆیپوچەڵبوونەوەیرۆژوو؟

و: 1- خواردن وخواردنەوە بەئەنقەست.

2- ڕشاندنەوە بەئەنقەست (خۆڕشاندنەوە).

3- هەڵگەڕانەوە لەئیسلام -مورتەد بوون-.

پ :41ئایاسونەتەکانیرۆژووگرتنچین؟

و: 1- دەستبەجێ ڕۆژووشکاندن پاش ئەوەی خۆرئاوا دەبێت -پاش ئەوەی بانگ دەدات-.

2- پارشێو کردن ودواخستنی بۆ کاتێک نزیک دەرکەوتنی بەیان -نزیک بانگی بەیانی-.

3- ئەنجامدانی کردەوەی خێر وپەرستنی زیاتر لەکاتی ڕۆژووگرتندا.

4- سونەتە ڕۆژووگر ئەگەر جوێنی پێدرا ، بڵێت: من بەڕۆژووم.

5- نزا کردن لەکاتی شکاندنی ڕۆژوو.

6- ڕۆژوو شکاندن لەسەر خورمای گەییوو -تەڕ- یان خورمای وشک، ئەگەر نەبوو ؛ ئەوا بەئاو.

پ :42پێناسەیحەجبکە؟

و: حەج: بریتیە لەپەرستنی خوای گەورە بەسەردانی کردنی ماڵی پیرۆزی وئەنجامدانی کردەوە وڕێوڕەسمی تایبەت لە کاتێکی دیاریکراودا.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾

واتە: ﴿خوا بڕیاریداوە لەسەرخەڵکی و فەرزی کردووە لەسەریان حەجی ماڵەکەی (خۆی) لەسەر هەرکەسێک کە توانای گەیشتن و(ڕۆیشتنی) هەبێت بۆی وە هەر کەس باوەڕی نەبێت (یان توانای هەبێت و نەچێت) ئەوە بە ڕاستی خوا بێ نیازە لە هەموو جیهانیان﴾ [سورەتی آل عمران: 97].

پ :43پایەکانیحەجکردنبژمێرە؟

و: 1- ئیحرام.

2- وەستان لە عەرەفە.

3- تەواف کردنی ئیفازە (الإفاضه).

4- هاتن وچوون -سەعی- لەنێوان سەفا ومەروە.

پ :44ئایافەزڵوپاداشتیحەجکردنچییە؟

و: لەئەبی هورەیرەوە -ڕەزای خوای لێبێت- دەڵێت: گوێم لە پێغەمبەری خودا بوو -صلى الله عليه وسلم- کە دەیفەرموو: «ئەوەی حەج ئەنجام بدات، وقسەی خراپ وناڕەوا نەکات (نزیک نەبێتەوە لە خێزانی بەچێژوەرگرتن)، وتاوان وگوناهـ ئەنجام

نەدات ئەوا دەگەڕێتەوە (لە حەج کردنەکەی) وەکو ئەو ڕۆژەی لە دایك بووە» [رواه البخاري وغيره].

« ئەوا دەگەڕێتەوە (لە حەج کردنەکەی) وەکو ئەو ڕۆژەی لە دایك بووە»: واتا بەبێ گوناهـ وتاوان -هیچ گوناهێکی لەسەر نامێنێت-.

پ :45پێناسەیعومرەبکە؟

و: عومرە: بریتیە لە پەرستنی خوای گەورە بەسەردانیکردنی ماڵی پیرۆزی -مزگەوتی حەرام- لە مەککە ئەمیش بەئەنجامدانی هەندێک کردەوە ورێوڕەسمی دیاریکراو لە هەرکاتێکدا بێت.

پ :46پایەکانیعومرەکردنبژمێرە؟

و: 1- ئیحرام.

2- تەواف کردن بەدەوری کەعبە.

3- هاتن وچوون -سەعی کردن- لەنێوان سەفا ومەروە.

پ :47ئایاجیهادکردنلەپێناوخوایگەورەچییە؟

و: واتە ئەوپەڕی هەوڵ وکۆششکردن بۆ بڵاوکردنەوەی ئاینی ئیسلام وبەرگریکردن لێی ولە مسوڵمانان، یان بەرەنگاربوونەوە وجەنگ کردن دژی دوژمنانی ئیسلام و موسڵمانان.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

واتە: ﴿وتێبکۆشن بەماڵ وگیانتان لەڕێگەی خوادا ئەوەتان چاکترە بۆتان ئەگەر ئێوە بزانن﴾ [سورەتی التوبة: 41].

****

بەشیژیاننامەی) سیرەی (پێغەمبەرﷺ

پ :1ئایارەچەڵەکیپێغەمبەرمانموحەممەدﷺچییە؟

و: ئەو موحەممەد کوڕی عبدالله کوڕی عەبدولموتەڵیب کوڕی هاشمە وهاشم لە قوڕەیش بووە کە سەر عەرەبە، وعەرەب لە نەوەکانی ئیسماعیلی کوڕی ئیبراهیمە - علیهم وعلى نبينا الصلاة والسلام-.

پ :2ناویدایکیپێغەمبەرمانﷺچییە؟

و: ئامینە کچی وەهب.

پ :3کەیباوکیوەفاتیکرد؟

و: باوکی لەمەدینە وەفاتی کرد، لەکاتێکدا ئەو لەسکی دایکیدا بووﷺ.

پ :4پێغەمبەرﷺکەیلەدایکبووە؟

و: لەساڵی فیل، لەڕۆژی دووشەممە لەمانگی ڕەبیعی یەکەم -ربيع الأول-.

پ :5پێغەمبەرﷺلەچیشوێنێکلەدایکبووە؟

و: لە مەککە.

پ :6دایەن- مامان -ومناڵڕاگر- حاضنة- یئەوکێبووجگەلەدایکیخۆی؟

و: - کەنیزەکی باوکی: ئوم ئەیمەن.

- کەنیزەکی مامی ئەبولەهەب: سوەیبە.

- حەلیمە ئەلسعەدیە.

پ :7کەیدایکیوەفاتیکرد؟

و: دایکی وەفاتی کرد لەکاتێکدا ئەو تەمەنی شەش ساڵ بوو، وباپیری

عەبدولموتەڵیب بەخێوکردنی گرتە ئەستۆی خۆی.

پ :8
پاشکۆچیدوابیباپیریعەبدولموتەڵیبکێبەخێوکردنیگرتەئەستۆیخۆی ؟

و: باپیری عەبدولموتەڵیب وەفاتی کرد لەکاتێکدا ئەو تەمەنی هەشت ساڵ بوو، وپاش ئەو مامی ئەبو تاڵیب بەخێوکردنی گرتە ئەستۆی خۆی.

پ :9کەیلەگەڵمامیڕۆیشتبەرەوشام؟

و: لەگەڵ مامی ڕۆیشت بەرەو شام کاتێک تەمەنی دوانزە ساڵ بوو.

پ :10ڕۆیشتنیدووەمیبەرەوشام،کەیبوو؟

و: ڕۆیشتنی دووەمی بۆ بازرگانی کردن بوو بە سامانی خەدیجە -ڕەزای خوای لێبێت-، وکاتێک گەڕایەوە مارەی کرد، ولەو کاتەدا تەمەنی پێغەمبەر ﷺ بیست وپێنج ساڵ بوو.

پ :11کەیقوڕەیشجارێکیترکەعبەیاندروستکردەوە؟

و: قوڕەیش کەعبەیان جارێکی تر دروست کردەوە، لەکاتێکدا ئەو ﷺ تەمەنی سی وپێنج ساڵ بوو.

وکاتێک ناکۆک بوون لەسەر ئەوەی کێ بەردە ڕەشەکە دابنێت لەشوێنی خۆی؛ ئەویان ﷺ کرد بە دادوەر لەنێو خۆیان، ئەویش بەردە ڕەشەکەی لەنێو جلێکدا دانا، وفەرمانی کرد هەر سەرۆک هۆزێک لایەکی جلەکە بگرێت، چوار هۆز بوون، کاتێک بەرزیان کردەوە بەرەو شوێنی خۆی، ئەو ﷺ بەدەستی خۆی لەشوێنی خۆی داینا.

پ :12
تەمەنیچەندساڵبووکاتێکوەکوپێغەمبەرنێردرا؟وبۆکێنێردراوە؟

و: تەمەنی چل ساڵ بوو، و وەکو موژدەدەر وترسێنەر نێردرا بۆ هەموو خەڵکی.

پ :13وەحی- سروش -چۆندەستیپێکرد؟

و: بەخەون بینینی ڕاستگۆیانە، هەر خەونێکی ببینیایە ﷺ وەکو بەیانی ڕۆشن ڕوویدەدا هەروەکو خۆی.

پ :14پێغەمبەرﷺحاڵیچۆنبوولەپێشوەحی- سروش- ویەکەمجارکەیبووکەوەحیبۆسەردابەزی؟

و: خوای دەپەرست لەنێو ئەشکەوتی حەرا، وماوەی جارێک خۆی ئامادە دەکرد بۆ چوون مانەوە لەنێو ئەو ئەشکەوتە.

وجارێکیان وەحی بۆ سەر دابەزی، لەکاتێکدا ئەو لەنێو ئەشکەوتەکە خوای گەورەی دەپەرست.

پ :15 یەکەمینئایەتەکانکامانەبوونلەقورئانیپیرۆزکەبۆیدابەزێندرا؟

و: خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ * (ئەی پێغەمبەر) بخوێنە بەناوی پەروەردگارتەوە کە هەموو شتێکی دروست کردووە (1) خَلَقَ الْإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ * مرۆڤی دروست کردووە لە پارچە خوێنێکی بەستوو (2) اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ * بخوێنە، پەروەردگاری تۆ (لە هەموو کەس) بەخشندەترە (3) الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ * ئەوەی کە(مرۆڤی) فێر(ی نووسین) کردووە بەقەڵەم (4) عَلَّمَ الْإِنسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ * مرۆڤی شارەزا کردووە بەو شتانەی کە نەیدەزانی (5)﴾ [سورەتی العلق: 1-5].

پ :16یەکەمکەسکێبووکەباوەڕیبەپەیامەکەیهێنا؟

و: لەپیاوان: ئەبوبەکری سدیق، و لەئافرەتان: خەدیجە کچی خوەیلید، و لەمنداڵان: عەلی کوڕی ئەبی تاڵب، و لەبەندە ئازادکراوەکان: زەید کوڕی حاریس، و لەبەندەکان: بیلالی حەبەشی -ڕەزای خوایان لێبێت- وئەوانی تر.

پ :17بانگەوازبۆئاینیئیسلامچۆنبوولەمەککەدا؟

و: سێ ساڵ بانگەوازیەکە بەنهێنی بوو، پاشان پێغەمبەر -صلی الله علیه وسلم- فەرمانی پێکرا کە بەئاشکرا بانگەوازی بکات.

پ :18

حاڵیپێغەمبەرﷺچۆنبوووکێباوەڕیپێیهێنالەپاشئاشکراکردنیبانگەوازیەکە؟

و: موشریکەکان زۆر ئازاری پێغەمبەر ﷺ ومسوڵمانانیان دا، هەتاوەکو ڕوخسەت درا بە ئیمانداران بۆ کۆچکردن بەرەو حەبەشە بۆ لای نەجاشی.

وموشریکەکان کۆک بوون لەسەر ئازاردانی وکوشتنی پێغەمبەر ﷺ، بەڵام خوای گەورە پاراستی ومامی ئەبو تاڵیب پشتیوانی وبەرگری لێدەکرد دژی ئەوان.

پ :19کێوەفاتیکردلەساڵیدەیەمیپێغەمبەرایەتیﷺ؟

و: ئەبو تاڵیبی مامی وەفاتی کرد، وهەروەها خەدیجەی خێزانی -ڕەزای خوای لێبێت-.

پ :20شەوڕەویوبەرزبوونەوە- بەرەوئاسمان -)الإسراءوالمعراج (کەیبوو؟

و: کاتێک تەمەنی پەنجا ساڵ بوو، وتێیدا پێنج نوێژەکەی لەسەر فەرزکرا.

شەوڕەوی -ئیسراء:الإسراء-: لە مزگەوتی حەرامەوە -لەمەککە- بەرەو مزگەوتی ئەقسا لە شام.

وبەرزبوونەوە -میعراج:المعراج-: لە مزگەوتی ئەقساوە بەرو ئاسمان هەتاوەکو گەیشتە لای دار کناری کۆتایی (سدرة المنتهى) کە دارێکی زۆر مەزنە لەلای ڕاستی عەرشەوەیە؛ کە بەرزترین وکۆتا سنووره بۆ دروستکراوەکان هیچ فریشتەیەک ودروستکراوێکی تر ئەم سنووره تێناپەڕێنێت.

پ :21پێغەمبەرﷺچۆنبانگەوازیخەڵکیدەکردلەدەرەوەیمەککە؟

و: بانگەوازی خەڵکی تائیفی دەکرد، وخۆی وبانگەوازیەکەی پیشانی خەڵکی دەدا لە وەرزەکانی کۆبوونەوەی خەڵکی، هەتا خەڵکی مەدینە لەئەنساڕەکان هاتن بۆ لای، وباوەڕیان بە پێغەمبەر ﷺ هێنا، وبەیعەتیان پێدا لەسەر سەرخستنی.

پ :22پێغەمبەرﷺچەندساڵلەمەککەمایەوە؛بانگەوازیدەکرد؟

و: سیانزە ساڵ تێیدا مایەوە.

پ :23پێغەمبەرﷺبۆکوێکۆچیکرد؟

و: لە مەککەوە بۆ مەدینە.

پ :24پێغەمبەرﷺچەندساڵلەمەدینەمایەوە؟

و: دە ساڵ.

پ :25
چیشتێکیلەسەرفەرزکرالەمەدینەلەشەریعەتەکانئاینیئیسلام؟

و: زەکات ورۆژوو وحەج وجیهاد وبانگ وشتی تری لەسەر فەرزکرا لە شەریعەتەکانی ئاینی ئیسلام.

پ :26گرنگترینئەوجەنگانەبەرپایکردووە،کامانەن؟

و: جەنگی بەدر.

جەنگی ئوحود.

جەنگی ئەحزاب.

جەنگی فەتح ورزگارکردنی مەککە.

پ :27کۆتائایەتچیبوولەقورئانیپیرۆزکەدابەزێندرا؟

و: خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ۖ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾

واتە: ﴿وە بترسن لە رۆژێک دەگەڕێنرێنەوە بۆ لای خوا لەپاشان پاداشت پاداشت دەدرێتەوە هەموو کەسێک (پاداشت و سزای) ئەوەی کردوویەتی وە ئەوان ستەمیان لێناکرێت﴾ [سورەتی البقرة: 281].

پ :28كەپێغەمبەرﷺوەفاتیكرد؟وتەمەنیچەندبوو؟

و: لەمانگی ڕەبیعی یەكەم -ربيع الأول- وەفاتی كرد، لە ساڵی یانزەی كۆچی، وتەمەنی لەو كاتەدا شەست وسێ ساڵ بوو.

پ :29خێزانەكانپێغەمبەرﷺناویانچیبوو؟

و: 1- خەدیجە كچی خوەیلید -ڕەزای خوای لێبێت-.

2- سەودە كچی زەمعە -ڕەزای خوای لێبێت-.

3- عائیشە كچی ئەبوبەكر -ڕەزای خوایان لێبێت-.

4- حەفسە كچی عومەر -ڕەزای خوایان لێبێت-.

5- زەینەب كچی خوزەیمە -ڕەزای خوای لێبێت-.

6- ئوم سەلەمە هیند كچی ئەبی ئومەیە -ڕەزای خوای لێبێت-.

7- ئەم حەبیبە رەملە كچی ئەبی سوفیان -ڕەزای خوای لێبێت- .

8- جوەیریە كچی حاریس -ڕەزای خوای لێبێت-.

9- مەیمونە كچی حاریس -ڕەزای خوای لێبێت-.

10- سەفیە كچی حویەی -ڕەزای خوای لێبێت-.

11- زەینەب كچی جەحش -ڕەزای خوای لێبێت-.

پ :30پێغەمبەرﷺچەندمنداڵیهەبووەوناویانچییە؟

و: سیانیان كوڕ بوون:

ئەلقاسم (القاسم)، وسەرناوەكەی -كونیەكەی- بەناوی ئەمەوە بوو.

وعبداللە.

وئیبراهیم.

وچوار كچی هەبوو:

فاتیمە.

روقەیە.

ئوم کەلسوم.

زەینەب.

هەموو منداڵەکانی لە خەدیجە بوون -ڕەزای خوای لێبێت-، جگە لە ئیبراهیم، وهەموویان پێش وەفات کردنی خۆی ؛ مردن، جگە لە فاتیمە کە شەش مانگ پاش خۆی وەفاتی کرد.

پ :31 هەندێکلەسیفەتەلاشەییەکانپێغەمبەرﷺباسبکە؟

و: پێغەمبەرﷺ باڵای مامناوەند بوو نە باڵای درێژ ونە کورت بوو بەڵکو لەو نێوانە بوو، وڕەنگی پێستی سپی تێکەڵ بەسوور بوو ﷺ، وچاوەکانی گەورە بوون، وریشی چڕ، ودەمی گەورە، ومووی زۆر ڕەش بوو، وشانەکانی زۆر پان وگەورە بوون وبۆنی زۆر خۆش بوو، وجگە لەمانە لەسیفەتە جوانەکانی تری ﷺ.

پ :31 پێغەمبەرﷺئومەتەکەیلەسەرچیجێهێشت؟

و: پێغەمبەر ﷺ ئومەتەکەی لەسەر ڕێگای ڕوون بەجێهێشت، کە شەوەکەی بەقەد ڕۆژەکەی ڕوونە و کەس لێی لانادات جگە لە کەسێک کە خۆی تیاچووە، هیچ خێرێکی جێنەهێشتووە ؛ ڕێنموێنی ئومەتەکەی کردووە بۆ جێبەجێکردنی، وهیچ شەڕ وخراپەیەکی جێنەهێشتووە ئوممەتەکەی لێ ئاگادار کردووەتەوە.

****

بەشیڕاڤەکردن- تەفسیر-

پ :1سورەتی- الفاتحة -بخوێنەوڕاڤەبکە؟

و: سورەتی -الفاتحة- وتەفسیرەکەی:

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان (1) الْحَمْدُ لله رَبِّ الْعَالَمِينَ * هەموو ستایشێک -حەمدێک- بۆ خوای گەورە پەروەردگاری جیهان بێت (2) الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ * بەزەییدارترین، میهرەبانترین (3) مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ * خاوەن وسەرداری لێپرسینەوە وپاداشتدانەوە -ڕۆژی قیامەت- (4) إيَّاكَ نَعْبُدُ وإيَّاكَ نَسْتَعِينُ * ئێمە بە تەنها تۆ دەپەرستین و بەتەنها داوای یارمەتی لە تۆ دەکەین (5) اهدِنَــــا الصِّرَاطَ المُستَقِيمَ * ڕێنموێنیمان بکە بۆ سەر ڕێگای ڕاست (6) صِرَاطَ الَّذِينَ أَنعَمتَ عَلَيهِمْ غَيرِ المَغضُوبِ عَلَيهِمْ وَلاَ الضَّالِّينَ * ڕێگای ئەوانەی کە تۆ بەرەکەتت پێیان بەخشیووە؛ نەک ڕێبازی ئەوانەی کە خەشم وقینیان لێگیراوە ونە ڕێبازی ئەوانەیش کە گومڕا بوون (7)﴾ [سورەتی الفاتحة: 1 - 7].

ڕاڤەی ئایەتەکان:

ناونراوە بە سورەتی -الفاتحة- ؛ چونکە کتێبی خوای گەورە (قورئان) بەم سورەتە دەستپێدەکات.

1- ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان (1)﴾ ؛ بەناوی خوای گەورە دەستدەکەم بەخوێندنی قورئان، داوای یارمەتی لەپەروەردگار دەکەم وداوای بەخشینی پیرۆزی وبەرەکەت دەکەم بەهێنانی ناوی ئەو زاتە مەزنە.

﴿الله﴾ واتا: پەرستراو بەهەق، وناوی (الله) تایبەتە بەئەو زاتە مەزنە و بەهیچ یەکێکی تر ناووترێت.

﴿ئەڕەحمان:الرَّحْمَن﴾ واتا: خاوەن ڕەحمەتی فراوان کە هەموو شتێکی گرتوتەوە.

﴿ئەلڕەحیم:الرَّحِيم﴾ ؛ واتا: خاوەن ڕەحم وبەزەیی تایبەت بەرامبەر ئیمانداران.

2- ﴿الْحَمْدُ لله رَبِّ الْعَالَمِينَ * هەموو ستایشێک -حەمدێک- بۆ خوای گەورە پەروەردگاری جیهان بێت (2)﴾ واتا: هەموو جۆرەکانی حەمید وستایش وکەماڵ تەنها بۆ ئەو زاتە مەزنەیە -سبحانە وتعالی-.

3- ﴿الرَّحْمـنِ الرَّحِيمِ * بەزەییدارترین، میهرەبانترین﴾ واتا: خاوەنی ڕەحمەتی فراوان کە هەموو شتێکی گرتۆتەوە، و خاوەنی ڕەحمی تایبەتە بۆ ئیمانداران.

4- ﴿مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ * خاوەن وسەرداری ڕۆژی لێپرسینەوە وپاداشتدانەوە -ڕۆژی قیامەت- (4)﴾ ؛ ڕۆژی قیامەت ناوی زۆری هەیە یەکێک لەناوەکانی (ڕۆژی لێپرسینەوە ودادگایی کردن : يوم الدين).

5- ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ * ئێمە بە تەنها تۆ دەپەرستین و بەتەنها داوای یارمەتی لە تۆ دەکەین (5)﴾ واتا: تەنها تۆ دەپەرستین وتەنها داوای یارمەتی لەتۆ دەکەین.

6- ﴿اهدِنَـــا الصِّرَاطَ المُستَقِيمَ * ڕێنموێنیمان بکە بۆ سەر ڕێگای ڕاست (6)﴾ : ئەمیش بریتیە لەهیدایەتدان وڕێنموێنی کردن بۆ ئیسلام وسونەت.

7- ﴿صِرَاطَ الَّذِينَ أَنعَمتَ عَلَيهِمْ غَيرِ المَغضُوبِ عَلَيهِمْ وَلاَ الضَّالِّينَ * ڕێگای ئەوانەی کە تۆ بەرەکەتت پێیان بەخشیووە؛ نەک ڕێبازی ئەوانەی کە خەشم وقینیان لێگیراوە ونە ڕێبازی ئەوانەیش کە گومڕا بوون (7)﴾ واتا: ڕێگای بەندەکانی خوا لەچاکەکاران لەپێغەمبەران وئەوانەی شوێنکەوتوویانن، نەک ڕێبازی جولەکە وگاوڕەکان.

- وسونەتە لەپاش خوێندنی سورەتەکە بڵێت: (ئامین) واتە: خوایە نزاکانمان وەڵام بدەرەوە، چونکە سورەتی -الفاتحة- دوو بەشە: بەشێکی ستایشی پەروەردگار، وبەشی دووەمی نزا کردنە.

پ :2سورەتی- الزلزلة -بخوێنەوڕاڤەبکە؟

و: سورەتی -الزلزلة- وتەفسیرەکەی:

﴿إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا * کاتێك زەوی هاتە لەرزە بەلەرزینی خۆی (1) وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا * وە زەوی هەرچی شتی قورس وگرانی (ناوی) هەیە هەمووی فڕێدایە دەرەوە (2) وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا * وە مرۆڤ لەو ڕۆژەدا دەڵێ: ئەوە زەوی چیەتی ؟ (3) يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا * لەو ڕۆژەدا (زەوی) دەنگ وباسی خۆی دەگێڕێتەوە (4) بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَى لَهَا * کە پەروەردگاری تۆ (وای) وەحی بۆ کردووە (5) يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ * لەو ڕۆژەدا خەڵکی دەردەچن بەپەراگەندە و بەشێوی بۆئەوەی (پاداشتی) کردەوەی خۆیان نیشان بدرێت (6) فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ * ئەمجا هەرکەسێك بە ئەندازەی هەرە ووردیلەیەك چاکەی کردبێت دەیبینێتەوە (7) وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ * وە هەر کەسێك بە ئەندازەی هەرە ووردیلەیەك

خراپەی کردبێت دەیبینێتەوە (8)﴾ [سورەتی الزلزلة: 1 - 8].

ڕاڤەی -تەفسیری- ئایەتەکان:

1- ﴿إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا * کاتێك زەوی هاتە لەرزە بەلەرزینی خۆی (1)﴾ : ئەگەر زەوی بکەوێتە جووڵە بەتوندی و بەهێزی کە لەڕۆژی قیامەتدا تووشی ئەمە دەبێت.

2- ﴿وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا * وە زەوی هەرچی شتی قورس وگرانی(ناوی) هەیە هەمووی فڕێدایە دەرەوە (2)﴾ : وزەوی ئەوەی لەنێو سکیدایە لە مردوو وشتی تر دەیهێنێتە دەرەوە.

3- ﴿وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا * وە مرۆڤ لەو ڕۆژەدا دەڵێ: ئەوە زەوی چیەتی ؟ (3)﴾ : مرۆڤ بەسەرسوڕمانەوە دەڵێت: ئەوە چیە بۆچی زەوی دەجولێت ودەلەرزێت؟!

4- ﴿يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا * لەو ڕۆژەدا(زەوی) دەنگ وباسی خۆی دەگێڕێتەوە (4)﴾ : لەو ڕۆژە مەزنەدا زەوی ئەو کردەوانە دەگێڕێتەوە کە لەسەری ڕوویداوە لە خێر وشەڕ.

5- ﴿بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَى لَهَا * کە پەروەردگاری تۆ (وای) وەحی بۆ کردووە (5)﴾ : لەبەرئەوەی خوای گەورە پێی ڕاگەیاند وفەرمانی ئەمەی پێکرد.

6- ﴿يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ * لەو ڕۆژەدا خەڵکی دەردەچن بەپەراگەندە و پەشێوی بۆئەوەی (پاداشتی) کردەوەی خۆیان نیشان بدرێت (6)﴾ : لەو ڕۆژە مەزنەدا، کە لە زەوی دێتە لەرزین، خەڵکی بەکۆمەڵ دێن بۆ شوێنی لێپرسینەوە ؛ بۆئەوەی کردەوەکانیان پێ پیشان بدرێت کە لەدونیا ئەنجامیان دابوو.

7- ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ * ئەمجا هەرکەسێك بە ئەندازەی هەرە ووردیلەیەك چاکەی کردبێت دەیبینێتەوە (7)﴾ : هەرکەسێک بەقەد کێشی مێروولەیەک کردەوە بکات لە کردەوەی خێر وچاک ؛ لەپێش خۆی دەیبینێت.

8- ﴿وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ * وە هەر کەسێك بە ئەندازەی هەرە ووردیلەیەك خراپەی کردبێت دەیبینێتەوە (8)﴾ : هەرکەسێک بەقەد کێشی مێروولەیەک کردەوە بکات لە کردەوەی شەڕ وخراپە ؛ لەپێش خۆی دەیبینێت.

پ3: سورەتی -العاديات- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی -العادیات- وتەفسیرەکەی:

﴿وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا * سوێند بە ئەو ئەسپانەی تاودەدەن(کە دەپرمێنن) چۆن پرمەیەك (لەکاتی غەزاکردندا) (1) فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا * وە سوێند بە ئەو ئەسپانەی ئاگر هەڵدەگیرسێنن لەبەرد بەناڵی سمیان (2) فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا * وە سوێند بەو (ئەسپانەی) هێرش دەبەن لە بەیانیاندا (3) فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعًا * کە بەوە تەپ وتوز هەڵدەستێنن (4) فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا * وە بەو تەپ وتۆزەوە، خۆیان دەکەن بە ناوەڕاستی کۆمەڵی دوژمندا (5) إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ * بەڕاستی مرۆڤ بۆ پەروەردگاری ناسوپاسە (6) وَإِنَّهُ عَلَى ذَلِكَ لَشَهِيدٌ * وە بێگومان خۆی لەسەر ئەم ناسوپاسیە شایەتە (7) وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ * وە بەڕاستی مرۆڤ بۆ خۆشەویستی ماڵی دونیا زۆر بەتین وپەرۆشە (8) أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِ * دەی ئایا نازانی کاتێك کە مردووی ناو گۆڕەکان زیندوو کرانەوە و(هێنرانە دەرەوە) (9) وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ * وە ئاشکرا بوو هەرچی ڕازی ناو دڵانە (10) إِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَخَبِيرٌ * بێگومان پەروەردگاریان لەو ڕۆژەدا ئاگادارە بە کردەوەیان (11)﴾ [سورەتی العادیات: 1 - 11].

ڕاڤەی ئایەتەکان:

1- ﴿وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا * سوێند بە ئەو ئەسپانەی تاودەدەن (کە دەپرمێنن) چۆن پرمەیەك (لەکاتی غەزاکردندا) (1)﴾ : خوای گەورە سوێندی خوارد بەو ئەسپانەی کە غار دەدەن هەتاوەکو دەنگی هەناسەی دەبیسترێت بەهۆی توندی ڕاکردنەوە.

2- ﴿فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا * وە سوێند بە ئەو ئەسپانەی ئاگر هەڵدەگیرسێنن لەبەرد بەناڵی سمیان (2)﴾ : وخوای گەورە سوێندی خوارد بەو ئەسپانەی بەناڵیان ئاگر هەڵدەگیرسێنن کاتێک دەدەن لە بەردەکان بەهۆی توندی بەرکەوتنیان.

3- ﴿فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا * وە سوێند بە (ئەسپانی) هێرشبەران لە بەیانیاندا (3)﴾ : وخوای گەورە سوێندی خوارد بەو ئەسپانەی کە هێرش دەبەن بۆ سەر دوژمن لە دەمەو بەیاندا.

4- ﴿فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعًا * کە بەوە تەپ وتۆز هەڵدەستێنن (4)﴾ : بەهۆی غاردانیانەوە تەپ وتۆز دروست دەبێت.

5- ﴿فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا * وە بەو تەپ وتۆزەوە، خۆیان دەکەن بە ناوەڕاستی کۆمەڵی دوژمندا (5)﴾ : بە سوارچاکەکانیانەوە خۆیان دەخەنە نێو کۆمەڵێک لەدوژمنان.

6- ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ * بەڕاستی مرۆڤ بۆ پەروەردگاری ناسوپاسە (6)﴾ :

بەڕاستی مرۆڤ ناسوپاسە ودەستی دەگرێتەوە لەو بەخشینەی کە پەروەردگاری فەرمانی پێکردووە بیبەخشێت.

7- ﴿وَإِنَّهُ عَلَى ذَلِكَ لَشَهِيدٌ * وە بێگومان خۆی لەسەر ئەم ناسوپاسیە شایەتە (7)﴾ : وئەو لەسەر ناسوپاسگوزاری و خۆگرتنەوەی لەبەخەشین شاهێدە لەسەر خۆی، ناتوانێت نکۆڵی لێبکات چونکە زۆر ڕوونە.

8- ﴿وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ * وە بەڕاستی مرۆڤ بۆ خۆشەویستی ماڵی دونیا زۆر بەتین وپەرۆشە (8)﴾ : بەهۆی زۆری خۆشویستنی بۆ پارە وسامان ؛ ڕەزیل وچروکە ودەیگرێتەوە ونابەخشێت.

9- ﴿أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِ * دەی ئایا نازانی کاتێك کە مردووی ناو گۆڕەکان زیندوو کرانەوە و(هێنرانە دەرەوە) (9)﴾ : ئایا ئەم مرۆڤە کە هەڵخەڵەتاوە بەژیانی دونیا نازانێت ئەگەر خوای گەورە ئەوانەی لەنێو گۆڕەکاندان زیندوویان بکاتەوە لە مردووەکان وبیانهێنێتە سەر زەوی بۆ لێپرسینەوە وپاداشتدانەوە ؛ لەو کاتەدا ڕووداوەکان بەو شێوەیە نابێت کە ئەو بیری لێدەکردەوە ؟!

10- ﴿وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ * وە ئاشکرا بوو هەرچی ڕازی ناو دڵانە (10)﴾ : وئاشکرا وڕوون بوویەوە ئەوەی لەنێو دڵەکاندایە لەنیەت وبیروباوەڕەکان و هتد.

11- ﴿إِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَخَبِيرٌ * بێگومان پەروەردگاریان لەو ڕۆژەدا ئاگادارە بە کردەوەیان (11)﴾ : بەڕاستی پەروەردگاریان لەو ڕۆژەدا زۆر ئاگادار وشارەزایە سەبارەت بەئەوان وکردەوەکانیان، وهیچ شتێکی لێ ناشاردرێتەوە لەوەی پەیوەستە بە بەندەکانی، ولێیان دەپرسێتەوە وپاداشتیان دەداتەوە لەسەر کردەوەکانیان.

پ :4سورەتی- القارعة -بخوێنەوڕاڤەبکە؟

و: سورەتی -القارعة- وتەفسیرەکەی:

﴿الْقَارِعَةُ * ڕۆژی داچڵەکێنەر (-ئەلقاریعە- یەکێکە لە ناوەکانی ڕۆژی قیامەت) (1) مَا الْقَارِعَةُ * ئاخۆ چۆن بێ ئەو ڕۆژە؟ (2) وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ * تۆ چوزانییت ئەو ڕۆژە چیە؟ (3) يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ * ڕۆژێکە خەڵکی وەك پەپولەی پەراگەندە بڵاودەبنەوە (4) وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ * وە شاخەکان وەك خوری شیکراویان لێدێت (5) فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ * ئەمجا ئەوەی کێشی (چاکەکانی) قورس وگران بێت (6) فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ * ئەوە ئەو کەسە لە گوزەرانێکی پەسەندا دەبێت (7) وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ * وە ئەوەی کێشی (چاکەکانی) سووک بێت (8) فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ * ئەوە جێی ئەو (هاویە)یە (9) وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَهْ * تۆ چوزانییت (هاویە)

چيه؟ (10) ﴿نَارٌ حَامِيَةٌ * ئاگرێکی هەڵگیرساوە (11)﴾ [سورەتی القارعة: 1-11].

تەفسیری ئایەتەکان:

1- ﴿الْقَارِعَةُ * ڕۆژی داچڵەکێنەر (-ئەلقاریعە- یەکێکە لە ناوەکانی ڕۆژی قیامەت) (1)﴾ : ئەو کاتەی کە دڵی خەڵکی دادەچڵەکێت چونکە ساتێکی پڕ لە مەترسی وناڕەحەتیە.

2- ﴿مَا الْقَارِعَةُ * ئاخۆ چۆن بێ ئەو ڕۆژە؟ (2)﴾ : ئایە ئەم کاتە چییە کە دڵی خەڵکی دادەچڵەکێت بەهۆی زۆری ترس وناڕەحەتی تییدا؟!

3- ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ * تۆ چوزانییت ئەو ڕۆژە چیە؟ (3)﴾ : تۆ چووزانیت - ئەی پێغەمبەر ﷺ - ئەم ساتە چییە کە دڵی خەڵکی دادەچڵەکێت بەهۆی زۆری ترس وناڕەحەتیەکان؟! ئەوە ڕۆژی قیامەتە.

4- ﴿يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ * ڕۆژێکە خەڵکی وەك پەپولەی پەراگەندە بڵاودەبنەوە (4)﴾ : کاتێک لەو ڕۆژەدا دڵی خەڵکی پڕ لەترسە ودادەچڵەکێت وەکو پەپولە پەرش وبڵاوبوونەتەوە هەندێک لێرە وهەندێک لەوێ.

5- ﴿وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ * وە شاخەکان وەك خوری شیکراویان لێدێت (5)﴾ : وشاخەکان وەکو خوری شیکراوەیان لێدێت بەهۆی خاوی وسووکی ڕۆیشتن وجووڵەیان.

6- ﴿فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ * ئەمجا ئەوەی کێشی (چاکەکانی) قورس وگران بێت (6)﴾ : هەرکەسێک کێشی کردەوە چاکەکانی قورستر بێت لە کێشی کردەوە خراپەکانی.

7- ﴿فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ * ئەوە ئەو کەسە لە گوزەرانێکی پەسەندا دەبێت (7)﴾ : ئەوا لەنێو ژیانێکی خۆشدایە ورازیە بەوەی لەبەهەشتدا پێی دەبەخشرێت.

8- ﴿وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ * وە ئەوەی کێشی (چاکەکانی) سووک بێت (8)﴾ : بەڵام هەرکەسێک کێشی کردەوە خراپەکانی قورستر بێت لەکێشی کردەوە چاکەکانی.

9- ﴿فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ * ئەوە جێی ئەو (هاویە)یە (9)﴾ : ئەوا شوێنی مانەوەی لەدۆزەخدایە لەڕۆژی قیامەت.

10- ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَهْ * تۆ چوزانییت (هاویە) چیە؟ (10)﴾ : -ئەی پێغەمبەر ﷺ- تۆ چووزانیت (هاویە:دۆزەخ) چییە؟

11- ﴿نَارٌ حَامِيَةٌ * ئاگرێکی هەڵگیرساوە (11)﴾ : لەدۆزەخدا (لەهاویەدا) ئاگرێکی زۆر بەتین هەیە لەگەرمی وئازاردانداا.

پ5: سورەتی -التكاثر- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی -التكاثر- وتەفسیرەکەی:

﴿أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ * ئێوەی بێ ئاگا کردووە شانازیتان بە زۆریی سەروەت و سامانەوە (1) حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ * تا دەمرن ودەچن بۆ گۆڕستان (2) كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ * وامەکەن ! لەمەولا دەزانن (3) ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ * دووبارە وامەکەن لەمەولا دەزانن (4) كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ * وانیە (وەکو خۆتان دەیزانن) ئەگەر(ئەنجامی خۆتان) بزانیایە بەدڵنیاییەوە (وا بێ ئاگا نەئەبوون) (5) لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ * سوێند بەخوا بێگومان دۆزەخ دەبینن (6) ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ * دووبارە سوێند بەخوا دڵنیا بن بە چاوی ڕاستەقینە دەی بینن (7) ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ * لە پاشان سوێند بەخوا لەو ڕۆژەدا (لەسەر هەموو ناز ونیعمەتێک کە خوا پێی دابوون لەدونیادا) لێپرسینەوەتان لەگەڵدا دەکرێت (8)﴾ [سورەتی التكاثر: 1-8].

تەفسیرەکەی:

1- ﴿أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ * ئێوەی بێ ئاگا کردووە شانازیتان بە زۆریی سەروەت و سامانەوە (1)﴾ : -ئەی خەڵکینە- شانازی کردن بەماڵ وسامان ومنداڵەوە سەرقاڵی کردن لەپەرستن وگوێڕایەڵی کردنی خوای گەورە.

2- ﴿حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ * تا دەمرن ودەچن بۆ گۆڕستان (2)﴾ : هەتاوەکو دەمرن ودەچنە نێو گۆڕەکانتانەوە.

3- ﴿كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ * وامەکەن ! لەمەولا دەزانن (3)﴾ : نەدەبوو شانازی کردن پێیانەوە سەرقاڵتان بکەن لەپەرستنی خوای گەورە وگوێڕایەڵیکردنی، سەرەنجامی ئەم سەرقاڵبوونە دەزانن.

4- ﴿ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ * دووبارە وامەکەن لەمەولا دەزانن (4)﴾ : پاشان دووبارە سەرەنجامی دەزانن.

5- ﴿كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ * وانیە (وەکو خۆتان دەیزانن) ئەگەر(ئەنجامی خۆتان) بزانیایە بەدڵنیاییەوە (وا بێ ئاگا نەئەبوون) (5)﴾ : بەڕاستی ئەگەر یەقین ودڵنیا بوونایە لەوەی زیندوو دەکرێنەوە بۆ لای خوای گەورە، و لەسەر کردەوەکانتان پاداشتتان

دەداتەوە، ئەوا هەرگیز شانازی کردن بەماڵ وسامان ومنداڵەوە سەرقاڵی نەدەکردن لەپەرستن وگوێڕایەڵیکردنی خوای گەورە.

6-﴿لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ * سوێند بەخوا بێگومان دۆزەخ دەبینن (6)﴾ : سوێند بە الله دۆزەخ دەبینن لەڕۆژی قیامەتدا.

7- ﴿ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ * دووبارە سوێند بەخوا دڵنیا بن بە چاوی ڕاستەقینە دەی بینن (7)﴾ : پاشان بەدڵنیاییەوە دەیبینن کە هیچ گومانێکی تێدا نییە.

8- ﴿ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ * لە پاشان سوێند بەخوا لەو ڕۆژەدا (لەسەر هەموو ناز ونیعمەتێک کە خوا پێی دابوون لەدونیادا) لێپرسینەوەتان لەگەڵدا دەکرێت (8)﴾ : پاشان خوای گەورە پرسیارتان لێدەکات لەو ڕۆژەدا سەبارەت بەو نیعمەتانەی پێی بەخشی بوون لە تەندروست باشی ودەوڵەمەندی وهتد.

پ6: سورەتی -العصر- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی -العصر- وتەفسیرەکەی:

﴿وَالْعَصْرِ * سوێند بەکات (1) إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ * بێگومان هەموو خەڵکی لە زیاندان (2) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ * جگە لەوانەی کە بڕوایان هێنابێت وکردەوە چاکەکانیان کردبێت وە ئامۆژگاری یەکتریان کردبێت بە ئاینی ڕاست (ودەست پێوەگرتنی، وکارکردن بەفەرمانەکانی خوا) وە ئامۆژگاری یەکتریان کردبێت بە ئارامگرتن (لەسەر پەرستن وبەندایەتی بۆ خوا) (3)﴾ [سورەتی العصر: 1 - 3].

تەفسیرەکەی:

1- ﴿وَالْعَصْرِ * سوێند بەکات (1)﴾ : خوای گەورە -سبحانە وتعالی- سوێندی بەکات وزەمان خواردووە.

2- ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ * بێگومان هەموو خەڵکی لە زیاندان (2)﴾ : واتا هەموو مرۆڤێک لەتیاچوون وخەسارۆمەندیدایە.

3- ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ * جگە لەوانەی کە بڕوایان هێنابێت وکردەوە چاکەکانیان کردبێت وە ئامۆژگاری یەکتریان کردبێت بە ئاینی ڕاست (ودەست پێوەگرتنی، وکارکردن بەفەرمانەکانی خوا) وە ئامۆژگاری یەکتریان کردبێت بە ئارامگرتن (لەسەر پەرستن وبەندایەتی بۆ خوا) (3)﴾ :

مەگەر ئەوانە نەبێت کە ئیمانیان هێناوە وکردەوەی چاکیان ئەنجامداوە، و لەگەڵ ئەمەیشدا بانگەوازیان کردووە بۆ ڕێبازی هەق وڕاستی کە ئاینی ئیسلامە وئارامگر بوون لە بانگەوازیەکەیان، ئەوانە براوەن ورزگاریان بووە لە دۆڕان وخەسارۆمەندی.

پ :7سورەتی- الهمزة -بخوێنەوڕاڤەبکە؟

و: سورەتی -الهمزة- وتەفسیرەکەی:

﴿وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ * سزاو لەناوچوون بۆ هەموو نەنگ گرێکی بەدگۆ (عەیبگرێکی تانەدەر) (1) الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ * ئەوەی کە هەرماڵ و سامان کۆ دەکاتەوە ودەیژمێرێ (2) يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ * وا دەزانێ کە ماڵەکەی هەر دەیهێڵێتەوە (3) كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ * نەخێر وانیە، بێگومان فڕێ دەدرێتە ناو ئاگرێکی تێکشکێنەرەوە (4) وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ * تۆ چووزانیت ئەو ئاگرە چیە (5) نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ * ئاگرێکی تاودراوی خوایە (6) الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ * کە دێ بەسەر دڵاندا (هورووژم دەباتە سەر دڵان) (7) إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُؤْصَدَةٌ * بێگومان ئەو ئاگرە داخراوە لەسەریان (و دەرچوونیان نییە) (8) فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ * (زنجیر کراون) لەناو چەند کۆتێکی ڕاکشاودا (بەستراونەتەوە بەچەند ستونێکی بەرزو بڵندەوە) (9)﴾ [سورەتی الهمزة: 1-9].

تەفسیرەکەی:

1- ﴿وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ * سزاو لەناوچوون بۆ هەموو نەنگ گرێکی بەدگۆ (عەیبگرێکی تانەدەر) (1)﴾ : ئاخ وپەژارەی گەورە وسزای شەختت بۆ ئەو کەسەی زۆر غەیبەتی خەڵکی دەکات، وتانەیان لێدەدات.

2- ﴿الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ * ئەوەی کە هەرماڵ و سامان کۆ دەکاتەوە ودەیژمێرێ (2)﴾ : ئەو کەسەی غەم وهەوڵدانی بۆ کۆکردنەوەی پارە وسامان وژماردنیەتی، وهیچ غەم وهەوڵدانێکی تری نییە جگە بۆ ئەمە نەبێت.

3- ﴿يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ * وا دەزانێ کە ماڵەکەی هەر دەیهێڵێتەوە (3)﴾ : پێی وایە ماڵ وسامانەکەی کە کۆی کردووەتەوە لەمردن ڕزگاری دەکات، و بەهەتاهەتایی لەدونیادا دەمێنێتەوە.

4- ﴿كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ * نەخێر وانیە، بێگومان فڕێ دەدرێتە ناو ئاگرێکی تێکشکێنەرەوە (4)﴾ : بەو شێوەیە نییە کە ئەم نەزانە بیری لێدەکاتەوە، فڕێ دەدرێتە نێو ئاگری دۆزەخ کە دەیشکێنێت و ورد وخاشی دەکات هەرشتێک فڕێ بدرێتە نێوی بەهۆی

زەبری وتوندی.

5- ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ * تۆ چووزانیت ئەو ئاگرە چیە (5)﴾ : -ئەی پێغەمبەر- تۆ چووزانیت ئەم دۆزەخە چییە کە هەرشتێک فڕێ بدرێتە نێوی تێکی دەشکێنێت و وورد وخاشی دەکات ؟!

6- ﴿نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ * ئاگرێکی تاودراوی خوایە (6)﴾ : ئەو ئاگری الله یە کە داگیرساو وبڵێسەدارە.

7- ﴿الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ * کە دێ بەسەر دڵاندا (هورووژم دەباتە سەر دڵان) (7)﴾ : دەچێتە نێو لاشە وخۆی دەگەیەنێت بەدڵی خەڵکی.

8- ﴿إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُؤْصَدَةٌ * بێگومان ئەو ئاگرە داخراوە لەسەریان (و دەرچوونیان نییە) (8)﴾ : ئەو دۆزەخە دادەخرێت لەسەر ئەوانەی تێیدا سزا وئازار دەدرێن.

9- ﴿فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ * (زنجیر کراون) لەناو چەند کۆتێکی ڕاکشاودا (بەستراونەتەوە بەچەند ستونێکی بەرزو بڵندەوە) (9)﴾ : بە پایەی زۆر درێژ دادەخرێن بۆئەوەی لێی دەرنەچن.

پ :8سورەتی- الفيل -بخوێنەوڕاڤەبکە؟

و: سورەتی -الفيل- وتەفسیرەکەی:

﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ * ئایا نەت بینی کە پەروەردگارت چی کرد بە خاوەن فیلەکان (بە ئەبرەهە ولەشکرەکەی کە ویستی کەعبەی پیرۆز بڕوخێنێت)؟ (1) أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ * ئایا فڕوفێڵەکەیانی پوچەڵ نەکردەوە (2) وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ * وە (ئایا) نەینارده سەریان باڵندەی -ئەبابیلی- زۆر و پۆل پۆل (3) تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ * بەرد بارانیان دەکردن بە وورده زیخی گڵین (4) فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ * سەرئەنجام (لەشکرەکەی ئەبرەهەی) وەک کای خوراو لێکرد (5)﴾ [سورەتی الفيل: 1-5].

تەفسیرەکەی:

1- ﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ * ئایا نەت بینی کە پەروەردگارت چی کرد بە خاوەن فیلەکان (بە ئەبرەهە ولەشکرەکەی کە ویستی کەعبەی پیرۆز بڕوخێنێت)؟ (1)﴾ : ئایا نەتزانی -ئەی پێغەمبەر ﷺ- پەروەردگارت چی کرد بە ئەبرەهە وهاوڕێکانی

-خاوەن فیلەکان- کاتێک ویستیان کەعبە بڕوخێنن؟!

2- ﴿أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ * ئایا فڕوفێڵەکەیانی پوچەڵ نەکردەوە (2)﴾ : خوای گەورە پیلانە خراپەکەیانی پوچەڵکردەوە کە بۆ ڕووخاندنی کەعبە دایان نابوو، ئەوەی ویستیان بەدەستیان نەهێنا کە مەبەستیان بوو چیتر خەڵکی ڕووی تێ نەکات وحەج نەکەن، وهیچ شتێک لەپیلانەکەیان سەری نەگرت.

3- ﴿وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ * وە (ئایا) نەینارده سەریان باڵندەی -ئەبابیلی- زۆر و پۆل پۆل (3)﴾ : خوای گەورە جۆرە باڵندەیەکی نارده سەریان ناوی -ئەبابیل- بوو کە بەپۆل پۆل هێرشیان هێنایە سەریان.

4- ﴿تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ * بەرد بارانیان دەکردن بە ووردە زیخی گڵین (4)﴾ : ئەم باڵندانە بە ووردە زیخی گڵین بەردبارانیان کردن.

5- ﴿فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ * سەرئەنجام (لەشکرەکەی ئەبرەهەی) وەک کای خوراو لێکرد (5)﴾ : سەرەنجام خوای گەورە وەکو کا وگەڵای خوراوی لێکردن کە ئاژەڵ دەیخوات وپێی لەسەر دەنێت.

پ9: سورەتی -قریش- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی -قریش- وتەفسیرەکەی:

﴿لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ * (لەشکری ئەبرەهەی لە ناو برد وتەفر وتونای کردن) لەبەر هۆگری قورەیش (1) إِيلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ * هۆگریان بە هاتووچۆی زستانان (بۆ یەمەن) وهاوینان (بۆ شام) واتە(تا لێیان تێک نەچێت) (2) فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ * دەی با (قورەیش لەبەرامبەر ئەم هەموو ناز ونیعمەتەدا) خاوەنی ئەم ماڵە (کەعبەی پیرۆز) بپەرستن (3) الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ * ئەو زاتەی کە لەبرسێتیەکی یەکجار توند (ڕزگاری کردن) وخواردنی پێبەخشین، وە دڵنیای کردن لە ترس وبیمێکی گەورە و(پاراستنی) (4)﴾ [سورەتی قریش: 1-4].

تەفسیرەکەی:

1- ﴿لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ * (لەشکری ئەبرەهەی لە ناو برد وتەفر وتونای کردن) لەبەر هۆگری قورەیش (1)﴾ : مەبەست لەمە ئەو سەفەرانەیە -گەشتانەیە- کە هۆگری وخوویان بوو لە زستان وهاویندا.

2- ﴿إِيلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ * هۆگریان بە هاتووچۆی زستانان (بۆ یەمەن)

وهاوینان (بۆ شام) واته(تا لێیان تێک نەچێت) (2)﴾ : گەشتێکی هێمن وئاسایش له زستان بۆ یەمەن وله هاوین بۆ شام بوو.

3- ﴿فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ * دەی با (قورەیش لەبەرامبەر ئەم هەموو ناز ونیعمەتەدا) خاوەنی ئەم ماڵە (کەعبەی پیرۆز) بپەرستن (3)﴾ : با پەروەردگاری ئەم ماڵە پیرۆزە بپەرستن بەتەنها، کە ئەم گەشت وسەفەرەی بۆیان ئاسانکردووە، وهیچ هاوبەشێکی بۆ بڕیار نەدەن نە لەپەرستنیدا ونە لە پەروەردگارێتیدا ونە لە ناو وسیفەتەکانیدا.

4- ﴿الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ * ئەو زاتەی کە لەبرسێتیەکی یەکجار توند (ڕزگاری کردن) وخواردنی پێبەخشین، وە دڵنیای کردن لە ترس وبیمێکی گەورە و(پاراستنی) (4)﴾ : ئەو پەروەردگاری کە ڕزقی پێبەخشین پاش ئەوەی برسی بوون، وهێمنی وئاسایش باڵی بەسەردا کێشان پاش ئەوەی لەترسدا دەژیان، ئەمیش بەهۆی ئەو بەمەزندانانەی لەنێو دڵی عەرەبدا هەبوو بۆ ماڵی پیرۆزی الله، وهەروەها خزمەتکردن وڕێزگرتن لە ئەوانەی تێیدا دەمێننەوە وسەردانی دەکەن بۆ ئەنجامدانی حەج.

پ :10سورەتی- الماعون -بخوێنەوڕاڤەبکە؟

و: سورەتی -الماعون- وتەفسیرەکەی:

﴿أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالدِّينِ * ئایا بینیت ئەو کەسەی کە بڕوای بە ئایینی -ئیسلام- نییە (یان باوەڕی نییە بە ڕۆژی دوایی)؟ (1) فَذَلِكَ الَّذِي يَدُعُّ الْيَتِيمَ * ئەوە کەسێکە کە پاڵ بە هەتیووەوە دەنێت (2) وَلَا يَحُضُّ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ * وە هانی خەڵکی نادات بۆ خواردن بەخشین بە هەژاران (3) فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ * ئەمجا هەڕەشە وپەژارەیەکی زۆر (یان دۆڵێ لەدۆزەخ) بۆ نوێژکەران (4) الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ * ئەوانەی کە لە نوێژەکەیان بێ ئاگان (پشتگوێی دەخەن یان بەکەموکورتیەوە ئەنجامی دەدەن) (5) الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ* ئەوانەی کە ڕووپامایی دەکەن (6) وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ * وە یارمەتی خەڵک نادەن و-هەموو چاکەیەک دەگرنەوە لە خەڵکی- (7)﴾ [سورەتی الماعون: 1-7].

تەفسیرەکەی:

1- ﴿أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالدِّينِ * ئایا بینیت ئەو کەسەی کە بڕوای بە ئایینی -ئیسلام- نییە (یان باوەڕی نییە بە ڕۆژی دوایی)؟ (1)﴾ : ئایا ئەو کەسەت ناسی کە ئاینی ئیسلام بەدرۆ دەخاتەوە وباوەڕی پێی نییە وهەروەها باوەڕی نییە بە زیندووبوونەوە وپاداشتدانەوەیڕۆژی قیامەت؟!

2- ﴿فَذَلِكَ الَّذِي يَدُعُّ الْيَتِيمَ * ئەوە کەسێکە کە پاڵ بە هەتیووەوە دەنێت (2)﴾ : ئەو کەسەیە کە بەتوندی پاڵدەنێت بە هەتیو وکەسانی خاوەن پێویستی کاتێک شتێکیان لێ داوا دەکەن.

3- ﴿وَلَا يَحُضُّ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ * وە هانی خەڵکی نادات بۆ خواردن بەخشین بە هەژاران (3)﴾ : ئامۆژگاری نەفسی خۆی، وهەروەها ئامۆژگاری خەڵکی ناکات بۆ خواردن بەخشین بە هەژار ونەداران.

4- ﴿فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ * ئەمجا هەڕەشە وپەژارەیەکی زۆر (یان دۆڵێ لەدۆزەخ) بۆ نوێژکەران (4)﴾ : تیاچوون وسزا بۆ ئەم جۆرە نوێژخوێنانە -کە سیفەتەکانیان لەئایەتی دواتر باسدەکرێت-.

5- ﴿الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ * ئەوانەی کە لە نوێژەکەیان بێ ئاگان (پشتگوێی دەخەن یان بەکەموکورتیەوە ئەنجامی دەدەن) (5)﴾ : ئەوانەی سەبارەت بەنوێژەکانیان بێ ئاگان، وگرنگی پێنادەن هەتاوەکو کاتی نوێژەکە نامێنێت، یان ئەوەتا کەموکورتی دەکەن و بە کەمتەرخەمیەوە نوێژەکانیان ئەنجام دەدەن.

6- ﴿الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ* ئەوانەی کە ڕووپامایی دەکەن (6)﴾ : ئەوانەی بەنوێژەکانیان وکردەوەکانیان ؛ ڕیا وڕووپامایی بۆ خەڵکی دەکەن، و لەکردەوەکانیان دڵسۆز نین بۆ خوای گەورە -سبحانه وتعالى-.

7- ﴿وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ * وە یارمەتی خەڵک نادەن و-هەموو چاکەیەک دەگرنەوە لە خەڵکی- (7)﴾ : ڕێگری دەکەن لەیارمەتیدانی خەڵکی لەکاتێکدا ئەو یارمەتیدانە هیچ زیانێکیان پێ ناگەیەنێت.

پ :11سورەتی- الكوثر -بخوێنەوڕاڤەبکە؟

و: سورەتی -الكوثر- وتەفسیرەکەی:

﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ * بێگومان ئێمە پێمان بەخشیت خێری زۆر گەورە وبەفەڕ لە دونیا ودوارۆژدا (لەو خێرە گەورانەیش ڕووباری کەوسەرە لەبەهەشتدا) (1) فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ * دەی کەواتە نوێژ بکە بۆ پەروەردگارت وە قوربانی سەر ببڕە (2) إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ * بێگومان هەر ناحەزت دوا بڕاون (ئەی پێغەمبەر ﷺ) (3)﴾ [سورەتی الكوثر: 1-3].

تەفسیرەکەی:

1- ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ * بێگومان ئێمە پێمان بەخشیت خێری زۆر گەورە وبەفەڕ لە دونیا ودوارِۆژدا (لەو خێرە گەورانەیش ڕووباری کەوسەرە لەبەهەشتدا) (1)﴾ : - ئەی پێغەمبەر ﷺ- ئێمە بەتۆمان بەخشی خێرێکی زۆر، لەوانەش ڕووباری کەوسەر لەبەهەشتدا.

2- ﴿فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ * دەی کەواتە نوێژ بکە بۆ پەروەردگارت وە قوربانی سەر ببڕە (2)﴾ : سوپاسی خوای گەورە بکە لەسەر ئەم نیعمەتە، ئەویش بەوەی تەنها نوێژکردن وقوربانی کردنت بۆ خوای گەورە بێت، بەپێچەوانەی ئەوەی موشریکەکان لەسەرین لەنزیکبوونەوە لە بتەکانیان بە قوربانی بۆ کردنیان.

3- ﴿إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ * بێگومان هەر ناحەزت دوا بڕاون (ئەی پێغەمبەر ﷺ (3)﴾ : بەڕاستی ئەوەی ڕقی لەتۆیە ئەو دوابڕاوە لەهەموو خێرێک، لەبیرکراوە وئەگەر باس بکرێت بەخراپە باس دەکرێت.

پ12: سورەتی -الکافرون- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی -الکافرون- وتەفسیرەکەی:

﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ * (ئەی موحەممەد ﷺ) بڵێ: ئەی بێباوەڕەکان -ئەی کافرەکان- (1) لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ * من ئەو(بتانە) ناپەرستم کە ئێوە دەیپەرستن (2) وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ * وە ئێوەش ئەو(خوایە) ناپەرستن کە من دەیپەرستم (3) وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْ * وە من ئەو خوا پەرستیە ناکەم کە ئێوە دەیکەن (4) وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ * وە ئێوەش ئەو(خوایە) ناپەرستن کە من دەیپەرستم (5) لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ * ئایینی خۆتان بۆ خۆتان وئایینی خۆم بۆ خۆم (6)﴾ [سورەتی الکافرون: 1-6].

تەفسیرەکەی:

1- ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ * (ئەی موحەممەد ﷺ) بڵێ: ئەی بێباوەڕەکان -ئەی کافرەکان- (1)﴾ : بڵێ -ئەی پێغەمبەر ﷺ- : ئەی ئەوانەی کافر وبێباوەڕن بە الله -سبحانە وتعالی-.

2- ﴿لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ * من ئەو(بتانە) ناپەرستم کە ئێوە دەیپەرستن (2)﴾ : لە ئێستا و لە داهاتوویشدا ئەو بتانە ناپەرستم کە ئێوە دەیانپەرستن.

3- ﴿وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ * وە ئێوەش ئەو(خوایە) ناپەرستن کە من دەیپەرستم (3)﴾ : وەهەروەها ئێوە ئەو خوایە تاک وبێ هاوتایە ناپەرستن کە من دەیپەرستم.

4- ﴿وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْ * وە من ئەو خوا پەرستیە ناکەم کە ئێوە دەیکەن (4)﴾ : وەهەروەها من ئەو بتانە ناپەرستم کە ئێوە دەیانپەرستن، و بەو شێوەیەی ئێوە خوا پەرستی ناکەم.

5- ﴿وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ * وە ئێوەش ئەو(خوایە) ناپەرستن کە من دەیپەرستم (5)﴾ : وەهەروەها ئێوە ئەو خوایە تاک وبێ هاوتایە ناپەرستن کە من دەیپەرستم.

6- ﴿لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ * ئایینی خۆتان بۆ خۆتان وئایینی خۆم بۆ خۆم (6)﴾ : ئەو ئاینەی داتان هێناوە بۆ خۆتان، ومنیش ئاینی خۆم هەیە کە خوای گەورە بۆ سەرمی دابەزاندووە.

پ13: سورەتی -النصر- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی -النصر- وتەفسیرەکەی:

﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ * کاتێک کە یارمەتی وکۆمەکی خوا هات لەگەڵ سەرکەوتن (شاری مەککە ڕزگار کرا) (1) وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا * وە خەڵکت بینی کە پۆل پۆل دێنە ناو ئاینی خواوە (2) فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا * ئەوسا بەسوپاس وستایشی پەروەردگارت تەسبیحاتی ئەو بکە وداوای لێخۆشبوونی لێ بکە؛ چونکە بێگومان ئەو زۆر تەوبە وپەشیمانی بەندە قبوڵ دەکات (3)﴾ [سورەتی النصر : 1-3].

تەفسیرەکەی:

1- ﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ * کاتێک کە یارمەتی وکۆمەکی خوا هات لەگەڵ سەرکەوتن (شاری مەککە ڕزگار کرا) (1)﴾ : ئەگەرسەرخستنی خوای گەورە هات بۆ ئاینەکەت -ئەی پێغەمبەر ﷺ- و بەشکۆداری کرد، وفەتح وڕزگارکردنی مەککە ڕوویدا.

2- ﴿وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا * وە خەڵکت بینی کە پۆل پۆل دێنە ناو ئاینی خواوە (2)﴾ : وبینیت خەڵکی دێنە ناو ئاینی ئیسلامە شاند -کۆمەڵ- لەدوای شاند.

3- ﴿فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا * ئەوسا بەسوپاس وستایشی پەروەردگارت تەسبیحاتی ئەو بکە وداوای لێخۆشبوونی لێ بکە؛ چونکە بێگومان ئەو زۆر تەوبە وپەشیمانی بەندە قبوڵ دەکات (3)﴾ : بزانە ئەوە نیشانەیە بۆ نزیکبوونەوەی کۆتایی ئەو ئەرکەی کە تۆ بۆی ڕەوانە کرا بوویت وسپێردرا بوویت بۆئەوەی بیگەیەنێت، بۆیە تەسبیحاتی پەروەردگارت بکە.

پ14: سورەتی -المسد- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی -المسد- وتەفسیرەکەی:

﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ * لەناوچێت هەردوو دەستی ئەبولەهەب وە لە ناویش چوو (1) مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ * سوودی پێ نەگەیاند دارایيەکەی وئەوەی کە کردی (لە دوژمنایەتی پێغەمبەر ﷺ) (2) سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ * بێگومان لەمەولا دەچێتە ناو ئاگری بڵێسەدار (3) وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ * وە ژنەکەیشی، کە هەڵگری دار ودڕک بوو (بۆ ئازاردانی پێغەمبەر ﷺ) (4) فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ * هەمیشە گوریسێکی بادراو (لەپەلی خورمایی ئاگرین) وا لە گەردنیدا (5)﴾ [سورەتی المسد : 1-5].

تەفسیرەکەی:

1- ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ * لەناوچێت هەردوو دەستی ئەبولەهەب وە لە ناویش چوو (1)﴾ : لەناوبچێت دەستەکانی مامی پێغەمبەر ﷺ ؛ ئەبولەهەب کوڕی عەبدولموتەڵیب هەروەکو چۆن کردەوەکانی تیاچووە وهیچ کەڵکی بۆی نابێت لەقیامەتدا، چونکە ئازاری پێغەمبەری دەدا ﷺ، وهەوڵدانی هەمووی بەزایە چوو.

2- ﴿مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ * سوودی پێ نەگەیاند دارایيەکەی وئەوەی کە کردی (لە دوژمنایەتی پێغەمبەر ﷺ) (2)﴾ : ماڵ وسامان ومنداڵی چی سوودێکی بۆی هەبوو؟ هیچ سزایەکیان لێ دوورنەخستەوە، وهەروەها نەبوونە هۆی هێنانی هیچ ڕەحمەتێک بۆی.

3- ﴿سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ * بێگومان لەمەولا دەچێتە ناو ئاگری بڵێسەدار (3)﴾ : لەڕۆژی قیامەتدا دەچێتە نێو ئاگری دۆزەخەوە کە گڕگرتوو وبڵێسەدارە، بەگەرمیەکەی ئازار دەردێت.

4- ﴿وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ * وە ژنەکەیشی، کە هەڵگری دار ودڕک بوو (بۆ ئازاردانی پێغەمبەر ﷺ) (4)﴾ : وهەروەها ژنەکەیشی بەناوی ئوم جەمیل دەچێتە نێو دۆزەخەوە چونکە ئەویش ئازاری پێغەمبەری دەدا ﷺ، بەدانانی دڕک وشتی ئازاردەر لەسەر ڕێگای.

5- ﴿فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ * هەمیشە گوریسێکی بادراو (لەپەلی خورمایی ئاگرین) وا لە گەردنیدا (5)﴾ : لەگەردنی دەبێت لەڕۆژی قیامەتدا پەتێکی توندکراو بەهۆیەوە ڕادەکێشرێت بۆ نێو دۆزەخ.

پ :15سورەتی- الإخلاص -بخوێنەوڕاڤەبکە؟

و: سورەتی -الإخلاص- وتەفسیرەکەی:

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ * (ئەی پێغەمبەر ﷺ) بڵێ: هەر ئەو (الله) یە خوای تاک وتەنها (1) اللّـّهُ الصَّمَدُ * ئەو خوایەی بێ نیازە وجێی نیاز وئومێدی (باوەڕدارانە) (2) لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ * کەسی لێ نەبووە ولەکەس نەبووە (3) وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ * وە هەرگیز هیچ کەس هاوشێوە وهاوتای ئەو نیە (4)﴾ [سورەتی الإخلاص : 1-4].

تەفسیرەکەی:

1- ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ * (ئەی پێغەمبەر ﷺ) بڵێ: هەر ئەو (الله) یە خوای تاک وتەنها (1)﴾ : -ئەی پێغەمبەر ﷺ- بڵێ: ئەو الله یە هیچ پەرستراوێک شایەنی پەرستن نییە بەهەق وڕاستی جگە لە ئەو زاتە مەزنە نەبێت.

2- ﴿اللَّهُ الصَّمَدُ * ئەو خوایەی بێ نیازە وجێی نیاز وئومێدی (باوەڕدارانە) (2)﴾ : واتا پێویستی وداوای بوونەوەرەکان بۆ لای ئەو بەرز دەبێتەوە وداوا لە ئەو دەکەن.

3- ﴿لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ * کەسی لێ نەبووە ولەکەس نەبووە (3)﴾ : خوای گەورە هیچ منداڵێکی نییە -سبحانە وتعالى-، وهەروەها دایک وباوکیشی نییە.

4- ﴿وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ * وە هەرگیز هیچ کەس هاوشێوە وهاوتای ئەو نیە (4)﴾ : وخوای گەورە هیچ هاوشێوە و وێنەیەکی نییە لە دروستکراوەکانیدا -سبحانە وتعالى-.

پ :16سورەتی- الفلق -بخوێنەوڕاڤەبکە؟

و: سورەتی -الفلق- وتەفسیرەکەی:

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ * (ئەی پێغەمبەر ﷺ) بڵێ: پەنا دەگرم بە دروستکەری بوونەوەر (بەپەروەردگاری بەرەبەیان) (1) مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ * لە زیانی ئەوەی کە دروستی کردووە (2) وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ * وە لە زیانی تاریکی کاتێک کە دادێت (3) وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ * وە لە زیان خراپەی(جادووگەران) کەپەت ودەزوو گرێ دەدەن وفووی پێدا دەکەن (4) وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ * وە لە زیانی بەخیل وحەسوود کاتێک کە حەسوودی دەبات (5)﴾ [سورەتی الفلق : 1-5].

تەفسیرەکەی:

1- ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ * (ئەی پێغەمبەر ﷺ) بڵێ: پەنا دەگرم بە دروستکەری بوونەوەر (بەپەروەردگاری بەرەبەیان) (1)﴾ : -ئەی پێغەمبەر ﷺ- بڵێ: پەنا دەگرم بەو پەروەردگارەی بەرەبەیانی دروستکردووە وتەنها داوای پاراستنم لە ئەو دەکەم.

2- ﴿مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ * لە زیانی ئەوەی کە دروستی کردووە (2)﴾ : لە شەڕ وخراپەی ئەوانەی زیان دەدەن لە دروستکراوەکانی.

3- ﴿وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ * وە لە زیانی تاریکی کاتێک کە دادێت (3)﴾ : وهەروەها پەنا دەگرم بە الله لەو شەڕ وخراپانەی کە لە شەودا دەردەکەون لە ئاژەڵ ودزەکان وهتد.

4- ﴿وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ * وە لە زیان خراپەی(جادووگەران) کەپەت ودەزوو گرێ دەدەن وفووی پێدا دەکەن (4)﴾ : وپەنا دەگرم بە الله لە شەڕ وزیانی ساحیرەکان ئەوانەی فوو دەکەن بەگرێکاندا.

5- ﴿وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ * وە لە زیانی بەخیل وحەسوود کاتێک کە حەسوودی دەبات (5)﴾ : ولە شەڕ وزیانی حەسوودێک کە حەسوودی بەخەڵکی دەبات بەوەی خودا پێی بەخشیوون لە نیعمەتەکان، دەیەوێت ئەو نیعمەتەیان لەسەر لاچێت، وزیانیان پێبگەیەنێت.

پ :17سورەتی- الناس -بخوێنەوڕاڤەبکە؟

و: سورەتی -الناس- وتەفسیرەکەی:

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ * (ئەی پێغەمبەر ﷺ) بڵێ: پەنا دەگرم بە پەروەردگاری خەڵکی (1) مَلِكِ النَّاسِ * بە پادشای خەڵکی (2) إِلَهِ النَّاسِ * بە پەرستراوی خەڵکی (3) مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ * لە زیان وشەڕی وەسوەسە پەیداکەر (کە کاتێک ناوی خودا ببرێت) خۆی پەنهان دەکات (4) الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ * ئەوەی کە وەسوەسە دەخاتە دڵی خەڵکیەوە (5) مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ * لە جنۆکە و لە ئادەمیزاد (6)﴾ [سورەتی الناس: 1-6].

تەفسیرەکەی:

1- ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ * (ئەی پێغەمبەر ﷺ) بڵێ: پەنا دەگرم بە پەروەردگاری خەڵکی (1)﴾ : ئەی -پێغەمبەر ﷺ- بڵێ: پەنا دەگرم وداوای پاراستنم دەکەم لە پەروەردگاری خەڵکی.

2- ﴿مَلِكِ النَّاسِ * به پادشای خەڵکی (2)﴾ : بەو شێوەی خۆی ویستی لەسەر بێت ؛ ڕێکفیان پێوە دەکات، وهەموو شتێک لەژێر دەسەڵاتی ئەودایە، وهیچ پادشایەک نییە جگە لەئەو زاتە مەزنە.

3- ﴿إِلَـٰهِ النَّاسِ * بە پەرستراوی خەڵکی (3)﴾ : تاکە پەرستراو بەهەق وڕاستی، هیچ پەرستراوێک نییە شایستەی پەرستن بێت بەهەق وڕاستی جگە لە ئەو زاتە مەزنە.

4- ﴿مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ * لە زیان وشەڕی وەسوەسە پەیداکەر(کە کاتێک ناوی خودا ببرێت) خۆی پەنهان دەکات (4)﴾ : لە شەڕ وزیانی شەیتان کە وەسوەسە تووشی خەڵکی دەکات.

5- ﴿الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ * ئەوەی کە وەسوەسە]ەخاتە دڵی خەڵکیەوە (5)﴾ : وەسوەسەکانی دەخاتە نێو دڵی خەڵکیەوە.

6- ﴿مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ * لە جنۆکە و لە ئادەمیزاد (6)﴾ : ئەم وەسوەسەکەرە لەوەیە مرۆڤ یان جنۆکە بێت.

****

بەشیفەرموودە

فەرموودەی یەکەم:

پ :1ئەمفەرموودەیەتەواوبکە :
(هەمووکاروکردەوەیەکبەپێینیەتومەبەستە...
،وهەندێکلەسوودەکانبباسبکە؟)

و: لە ئەمیری باوەڕداران ئەبی حەفس عومەری کوڕی خەتابەوە -ڕەزای خوای لێبێت- دەڵێت: گوێم لە پێغەمبەری خودا بوو -صلی الله علیه واله وسلم- کە دەیفەرموو: «هەموو کار وکردەوەیەک بە پێی نیەت ومەبەستە، وهەموو کەسێکیش بە پێی نیەتەکەی پاداشت دەدرێتەوە، بۆیە ئەو کەسەی کۆچکردنەوەی بۆ لای خودا وپێغەمبەرەکەی بێت؛ ئەوا کۆچکردنەوەی بۆ لای خودا وپێغەمبەرەکەیەتی، وئەوەی کۆچکردنەوەی بۆ شتومەکی دونیا بێت کە دەستی بهێنێت یان ئافرەتێک بێت کە مارەیی بکات؛ ئەوا کۆچکردنەکەی بۆ لای ئەو شتانەیە». [رواه البخاري ومسلم].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

1- هەموو کردەوەیەک دەبێت نیەتی لەگەڵدا بێت، لەنوێژ وڕۆژوو وحەج وهتد لەکردەوەکان.

2- دەبێت لەنیەتیدا دڵسۆز بێت بۆ خوای گەورە -سبحانە وتعالى-.

فەرموودەی دووەم:

پ :2ئەمفەرموودەیەتەواوبکە) : ئەوەیکردەوەیەک-
پەرستنێک -دابهێنێتلەمئاینەئێمە
(...،وهەندێکلەسوودەکانبباسبکە؟

و: لە دایکی ئیمانداران (ئوم عبدالله) عائیشەوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «ئەوەی کردەوەیەک (پەرستنێک) دابهێنێت لەم فەرمانەی ئێمە (واتە: لەم ئاینەی ئێمە) کە تێیدا نەبێت؛ ئەوا ئەو کردەوە داهێنراوە -ئەو بیدعەیە- ڕەت دەکرێتەوە». [رواه البخاري ومسلم].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

1- نەهی کردن لەداهێنان -بیدعەکردن- لە ئاینی ئیسلامدا.

2- ئەو کردەوە وپەرستنانەی دادەهێنرێن لەنێو ئاینی ئیسلامدا ؛ ڕەت دەکرێنەوە وقبوڵ ناکرێن.

فەرموودەی سێیەم:

پ 3: ئەمفەرموودەیەتەواوبکە :
)کاتێکدانیشتبووینلایپێغەمبەریخودا- صلىاللهعليهوسلم - ،...وهەندێکلەسوودەکانبباسبکە؟(

و: لە عومەری کوڕی خەتابەوە -ڕەزای خوای لێبێت- دەڵێت: «کاتێک دانیشتبووین لای پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- پیاوێک دەرکەوت وهاتە لامان، جلەکەی زۆر سپی وقژی زۆر ڕەش بوو وبەوە ناکات کەسێکی موسافیر بێت وکەسیش لە ئێمە نایناسێت هات دانیشت لە بەرامبەر پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- ودەستەکانی لە سەر قاچەکانی خۆی دانا، و ووتی: ئەی موحەمەد ئیسلام چییە؟ پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- فەرمووی: ئەوەیە کە شاهێدی بدەیت بە (لا إله إلا الله ومحمداً رسول الله)، ونوێژ ئەنجام بدەیت وزەکات بدەیت وڕۆژووی ڕەمەزان بگریت وحەج بکەیت بۆ ماڵی خودا ئەگەر توانیت، ووتی: ڕاست دەکەیت، پێشەوا عومەر دەڵێت: (سەیر بوو بە لامانەوە، پرسیاری لێدەکرد ودەیووت ڕاست دەکەیت). پاشان پیاوەکە ووتی: هەواڵم پێبدە سەبارەت بە ئیمان؟ -صلى الله عليه وسلم- فەرمووی: ئیمان ئەوەیە باوەڕ بهێنیت بە خودا وفریشتەکانی وکتێبەکانی وپێغەمبەرانی وڕۆژی دوایی، وباوەڕت هەبێت بە قەدەر بە خێر وشەڕی، ووتی: ڕاست دەکەیت، هەواڵم پێبدە سەبارەت بە ئیحسان (پلەی چاکەکاری لە پەرستندا)؟ -صلى الله عليه وسلم- فەرمووی: خودا بپەرستیت وەکو ئەوە بێت کە بیبینیت خۆ ئەگەر تۆ ئەو نەبینیت ئەوا ئەو تۆ دەبینێت، ووتی: هەواڵم پێبدە سەبارەت بە کاتی ڕوودانی قیامەت (الساعة)؟ -صلى الله عليه وسلم- فەرمووی: ئەوەی پرسیاری لێکراوە زاناتر نیە لەو کەسەی پرسیار دەکات، ووتی: هەواڵم پێبدە سەبارەت بە نیشانەکانی (نیشانەکانی ڕوودانی قیامەت)؟ -صلى الله عليه وسلم- فەرمووی: (أنْ تلِدَ الأَمَةُ ربَّتَها) واتە: منداڵەکان ببن گەورە وسەردار بە سەر بەخێوکارەکانیانەوە -دایک وباوکیانەوە- (یان بە واتای ئەوە دێت کە کەنیزەکەکان ئەو منداڵەی کە دەیانبێت دەبن بە پادشا)، وببینیت کە کەسانی پێ پەتی وڕووتی هەژار کە شوانێتی دەکەن بینای بەرز دروست بکەن، پاشان پیاوەکە چوو، وعومەر دەڵێت: بۆ ماوەیەکماینەوە پاشان پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- فەرمووی: ئەی عومەر دەزانیت ئەوە

کێ بوو پرسیاری دەکرد؟ ووتم: خودا وپێغەمبەرەکەی دەزانن، -صلى الله عليه وسلم- فەرمووی: ئەوە جبریل بوو هات بۆ ئەوەی ئاینەکەتان فێر بکات». [رواه مسلم].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

1- پێنج پایەکەی ئیسلام؛ بریتین لە:

شاهێدی دان بە (لا إله إلا الله و محمدا رسول الله) واتە: (هیچ پەرستراوێک شایستەی پەرستن نییە بەهەق وڕاستی جگە لە الله، وموحەممەد پێغەمبەر ونێردراوی خودایە).

ونوێژ ئەنجامدان.

وزەکاتدان.

وڕۆژووگرتنی مانگی ڕەمەزان.

وحەجکردن بۆ ماڵی پیرۆزی الله

2- شەش پایەکەی ئیمان، بریتین لە:

باوەڕهێنان بە الله.

وباوەڕهێنان بە فریشتەکانی.

وباوەڕهێنان بە کتێبەکانی.

وباوەڕهێنان بە پێغەمبەرانی.

وباوەڕهێنان بە ڕۆژی دوایی.

وباوەڕهێنان بە قەدەر خێر وشەڕی.

3- باسی پایەی (ئیحسان:چاکەکاری) بکە، ئەمیش یەک پایەیە، ئەمیش بریتیە لەوەی خوای گەورە بپەرستیت وەکو ئەوە وابێت دەیبینیت، ئەگەرچیش تۆ ئەو نابینیت بەڵام ئەو تۆ دەبینێت.

4- کاتی ڕوودانی قیامەت، کەس نایزانێت جگە لە الله -سبحانه وتعالى-.

فەرموودەی چوارەم:

پ :4ئەمفەرموودەیەتەواوبکە :
)چاکترینوکامڵترینباوەڕدارلەئیماندائەوەیانە(...،وهەندێکلەسوودەکانبباسبکە؟

و: لە ئەبی هورەیرەوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرمویێت: «چاکترین وکامڵترین باوەڕدار لە ئیماندا ئەوەیانە : کە چاکترین وجوانترین ڕەوشتی هەیە». [رواه الترمذي وقال: "حديث حسن صحيح"].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

1- هاندان وئامۆژگاری کردن بۆ پابەندبوون بەڕەوشت جوانی.

2- کامڵی لە ڕەوشت جوانی ئاماژەیە بۆ کامڵی لەئیماندا.

3- ئیمان -باوەڕ- زیاد وکەم دەکات.

فەرموودەی پێنجەم:

پ :5ئەمفەرموودەیەتەواوبکە :
)ئەوەیسوێندبەجگەلەخوایگەورەبخوات
(...،وهەندێکلەسوودەکانبباسبکە؟

و: لە عبداللّە‌ی کوڕی عومەرەوە -ڕەزای خوایان لێبێت- کە پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرمویێت: «ئەوەی سوێند بە جگە لە خوای گەورە بخوات ئەوا کوفر یان شیرکی ئەنجامداوە». [رواه الترمذي].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

1- دروست نییە سوێند خواردن بە جگە لە خوای گەورە -سبحانه وتعالى-.

2- سوێند خواردن بە جگە لە خوای گەورە -سبحانه وتعالى- ؛ شیرکی بچووکە.

فەرموودەی شەشەم:

پ :6ئەمفەرموودەیەتەواوبکە :
)هیچکەسێکلەئێوەئیمانیتەواووکامڵنابێت

(...،وهەندێکلەسوودەکانبباسبکە؟

و: لە ئەنەسەوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «هیچ کەسێک لە ئێوە ئیمانی تەواو وکامڵ نابێت؛ هەتا ئەو کاتەی من خۆشەویستتر دەبم لە لای لە منداڵەکەی وباوکی وهەموو خەڵکی». [رواه البخاري ومسلم].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

1- واجبە خۆشویستنی پێغەمبەر ﷺ زیاتر لە هەموو خەڵکی.

2- ئەوەی بەم شێوەیە بێت ؛ ئەوا ئەمە ئاماژەیە بۆ کامڵی ئیمان وباوەڕی.

فەرموودەی حەوتەم:

پ :7ئەمفەرموودەیەتەواوبکە :)هیچیەکێکلەئێوەباوەڕیکامڵنییەهەتاوەکوئەوەیبۆخۆیپێیخۆشە (...،وهەندێکلەسوودەکانبباسبکە؟

و: لە ئەنەسەوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «هیچ یەکێک لە ئێوە باوەڕی کامڵ نییە هەتاوەکو ئەوەی بۆ خۆی پێی خۆشە بۆ برای مسوڵمانیشی پێی خۆش بێت». [رواه البخاري ومسلم].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

1- لەسەر ئیمانداره کە ئەو خێر وچاک وسوودەی بۆ خۆی پێی خۆشە ؛ بۆ ئیماندارانیش پێی خۆش بێت وەکو ئەو بەدەستی بهێنن.

2- ئەگەر باوەڕدار بەم شێوەیە بوو ئەوا ئەمە ئاماژەیە بۆ کامڵی ئیمان وباوەڕی.

فەرموودەی هەشتەم:

پ :8ئەمفەرموودەیەتەواوبکە) : سوێندبەئەو- زاتەی - نەفسیمنیبەدەستە(... ،وهەندێکلەسوودەکانبباسبکە؟

و: لە ئەبی سەعیدی خودریەوە -ڕەزای خوای لێبێت- دەڵێت: «پیاوێک بیستی پیاوێکی تر : (قل هو الله أحد) دەخوێنێت ودووبارەی دەکاتەوە، کاتێک

بەیانی بەسەردا هات، ئەویش هات بۆ لای پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم-، وئەمەی بۆی باسکرد، پێ وابوو کردەوەیەکی کەمە، پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- فەرمووی: «سوێند بە ئەو -زاتەی- نەفسی منی بەدەستە -پاداشتی- هاوتایە بە - پاداشتی خوێندنی- سێیەکی قورئان». [رواه البخاري].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

1- فەزڵ وپلەوپایەی سورەتی -الإخلاص-.

2- پاداشتی خوێندنی ئەم سورەتە هاوتایە بەرامبەر پاداشتی خوێندنی سێیەکی قورئان.

فەرموودەی نۆیەم:

پ :9ئەمفەرموودەیەتەواوبکە (لاحولولاقوةإلابالله : ...)،وهەندێکلەسوودەکانبباسبکە؟

و: لەئەبی موساوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «لا حول ولا قوة إلا بالله* ؛ گەنجینەیەکە لە گەنجینەکانی بەهەشت» ، *(واتە: هیچ هێز وتوانایەکمان نییە مەگەر ئەوە نەبێت کە خودا بەویستی خۆی پێمانی دەبەخشێت). [رواه البخاري ومسلم].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

1- فەزڵی ئەم ڕستەیە، وگەنجینەیەکە لەگەنجینەکانی بەهەشت.

2- بەندە بەریئبوونی خۆی ڕادەگەیەنێت لە توانا وهێزی خۆی، و بەتەواوی پشت بەستن وتەوەکولی تەنها بە الله یە -سبحانه وتعالى-.

فەرموودەی دەیەم:

پ :10ئەمفەرموودەیەتەواوبکە :
)لەلاشەداپارچەگۆشتێکهەیە(... ،وهەندێکلەسوودەکانبباسبکە؟

و: لەنوعمانی کوڕی بەشیرەوە -ڕەزای خوایان لێبێت- دەڵێت: گوێم لە پێغەمبەری خودا بوو -صلی الله علیه وسلم- کە دەیفەرموو: «لە لاشەدا پارچە گۆشتێک هەیە ئەگەر چاک بووە؛ ئەوا هەموو لاشە چاک دەبێت، وئەگەر خراپ بوو ؛ئەوا هەموو لاشە خراپ دەبێت ئەویش بریتیە لە دڵ». [رواه البخاري ومسلم].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

1- چاکبوونی دڵ هۆکارە بۆ چاکبوونی ڕووکەش -ئاشکرا- وناخ -نهێنی وشاراوە-.

2- گرنگیدان بەچاکبوونی دڵ چونکە دەبێتە هۆی چاکبوونی مرۆڤ.

فەرموودەی پانزەیەم:

پ :11ئەمفەرموودەیەتەواوبکە) : هەرکەسێککۆتاقسەی- :
لاإلهإلاالله -بێت(... ،وهەندێکلەسوودەکانبباسبکە؟

و: لە موعازی کوڕی جەبەلەوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پێغەمبەری خودا -صلی الله علیه وسلم- دەفەرموێت: «هەرکەسێک کۆتا قسەی: (لا إله إلا الله) بێت ؛ دەچێتە بەهەشتەوە». [رواه أبو داود].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

1- فەزڵ وپلەوپایەی (لا إله إلا الله)، وبەندە بەهۆیەوە دەچێتە بەهەشت.

2- پاداشتی ئەو کەسەی کۆتا قسە کە دەیڵێت لە دونیادا (لا إله إلا الله) بێت ؛ ئەوا دەچێتە بەهەشتەوە.

فەرموودەی دوانزەیەم:

پ :12ئەمفەرموودەیەتەواوبکە :
)ئیماندارتانەدەرونەفرەتلێکەرو(...،وهەندێکلەسوودەکانبباسبکە؟

و: لە عبداللهی کوڕی مەسعودەوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «ئیماندار تانەدەر ونەفرەتلێکەر وجوێندەر ودەمشڕ نییە». [رواه الترمذي].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

1- نەهی کردن لە هەموو قسەیەک پوچەڵ وناڕەوا وناشیرین بێت.

2- نەووتنی ئەم شتە ناشیرینانە ؛ سیفەتی ئیمانداره لە زمانیدا.

فەرموودەی سیانزەیەم:

پ :13ئەمفەرموودەیەتەواوبکە) : لەچاکێتیئیسلامەتیمرۆڤ
(...،وهەندێکلەسوودەکانبباسبکە؟

و: لەئەبی هورەیرەوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «لە چاکێتی ئیسلامەتی مرۆڤ : ئەوەیە واز بهێنێت لەشتێک کە پەیوەندی بە ئەوەوە نەبێت». [رواه الترمذي وغيره].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

1- وازهێنانی ودوورکەوتنەوەی مرۆڤ لەو شتانەی پەیوەندی بە ئەوەوە نییە لەبابەتەکانی ئاین ودونیا.

2- وازهێنانی ودوورکەوتنەوەی مرۆڤ لەو شتانەی پەیوەندی بە ئەوەوە نییە ئاماژەیە بۆ کامڵی ئیسلامەتی ئەو کەسە.

فەرموودەی چواردەیەم:

پ :14ئەمفەرموودەیەتەواوبکە :
)ئەوەیپیتێکلەکتێبەکەیخوایگەورە- قورئان -بخوێنێت
...،وهەندێکلەسوودەکانبباسبکە؟(

و: لەعبداللەی کوڕی مەسعودەوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پێغەمبەر -صلی الله علیه وسلم- دەفەرموێت: «ئەوەی پیتێک لە کتێبەکەی خوای گەورە (قورئان) بخوێنێت؛ ئەوا چاکەیەکی بۆ دەنووسرێت وچاکەیش بە دە ئەوەندەیە، ناڵێم (ألم) پیتێکە، بەڵکو: ئەلیف (أ) پیتێکە، و لام (ل) پیتێکە، و میم (م) پیتێکە»، [-واتا بە خوێندنی (ألم) سی چاکەی بۆ دەنووسرێت]. [رواه الترمذي].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

1- فەزڵ وپاداشتی خوێندنەوەی قورئان.

2- بەرامبەر هەر پیتێک کە دەیخوێنێتەوە دە چاکەی بۆ دەنووسرێت یان زیاتر.

****

بەشیئەدەبوڕەوشتەئیسلامیەکان

ڕەوشتوئەدەببەرامبەرخوابگەورە- سبحانەوتعالى: -

پ :1ڕەوشتوئەدەببەرامبەرخوابگەورە- سبحانەوتعالى - دەبێتچۆنبێت؟

و: 1- بەمەزندانانی خوای گەورە -سبحانە وتعالی-.

2- پەرستنی بەتاک وتەنها، وهاوبەش بڕیار نەدان بۆ ئەو زاتە مەزنە.

3- گوێڕایەڵیکردنی فەرمانەکانی.

4- دوورکەوتنەوە لەسەرپێچیکردنی.

5- سوپاس وحەمد کردنی -جل وعلا- لەسەر فەزڵ ونیعمەتەکانی کە بەبەندەکانی دەبەخشێت کە هەرگیز لەژماردن نایەن.

6- ئارامگرتن لەسەر قەدەرەکانی.

ڕەوشتوئەدەببەرامبەرپێغەمبەر: ﷺ

پ :2ڕەوشتوئەدەببەرامبەرپێغەمبەرﷺدەبێتچۆنبێت؟

و: 1- شوێنکەوتنی ودەبێت ئەو قدوە وسەرمەشق بێت لەژیانی مسوڵماندا.

2- گوێڕایەڵیکردنی.

3- دوورکەوتنەوە لەسەرپێچیکردنی.

4- بەڕاستدانانی ئەو شتانەی باسیکردووە.

5- بیدعە نەکردن -دانەهێنانی شتی نوێ- بۆ سەر سونەتەکەی.

6- خۆشەویستنی ئەو ﷺ زیاتر لە نەفسی خۆت وزیاتر لە هەموو خەڵکیش.

7- بەگەورەدانانی وسەرخستنی وسەرخستنی سونەتەکەی.

پ :3ڕەوشتوئەدەببەرامبەردایکوباوکدەبێتچۆنبێت؟

و -1 :گوێڕایەڵیکردنیانلەشتێککەسەرپێچیوتاوانیتێدانەبێت.

2- خزمەتکردنی دایک وباوک.

3- یارمەتیدانی دایک وباوک.

4- جێبەجێکردنی پێداویستیەکانی دایک وباوک.

5- نزا کردن بۆ دایک وباوک.

6- بەدەب وڕەوشتی جوانی بەرامبەریان لە قسەکردن ؛ بۆیە نابێت تەنانەت پێیان بڵێت: (ئۆف)، وئەمیش کەمترین قسەی ناڕەوایە.

7- زەردەخەنە وڕووخۆشی بەڕووی دایک وباوک بۆیە نابێت بەرامبەریان ڕووگرژ بێت.

8- نابێت دەنگی بەرزتر بێت لەدەنگی دایکی وباوکی، ودەبێت بەجوانی گوێیان بۆ بگرێت کاتێک قسە دەکەن، ونابێت قسەیان پێ ببڕێت، ونابێت بەناوی خۆیانەوە بانگیان بکات، بەڵکو دەڵێت: (دایکە) و (باوکە).

9- دەبێت ڕووخسەت وەربگرێت پێش چوونە ژووری دایک وباوک لەکاتێکدا ئەوان لەنێو ژوورەکەدان.

10- ماچکردنی دەست وسەری دایک وباوک.

نەریتوئەدەبەکانگەیاندنیپەیوەندیخزمایەتی.

پ :4چۆنپەیوەندیخزمایەتیبگەیەنم؟

و: 1- سەردانیکردنی کەسە نزیکەکان لەخوشک وبرا ومام وخاڵ وهەموو کەسە نزیکەکانی تر.

2- چاکەکار بوون بەرامبەریان بە قسە وکردەوە ویارمەتیدانیان.

3- وهەروەها پەیوەندی کردن پێیان وپرسیار کردن سەبارەت بەحاڵیان.

نەریتوئەدەبەکانبرایەتیلەپێناوخواگەورە- سبحانهوتعالی:-

پ :5ڕەوشتوهەڵسوکەوتمچۆنبێتبەرامبەربراوهاوڕێکانم؟

و: 1- کەسە چاکەکانم خۆشدەوێت و هاوڕێیەتیان دەکەم.

2- دوور دەکەومەوە و وازدەهێنم لەهاوڕێیەتی کردنی کەسی خراپەکار.

3- سەلام لە براکانم دەکەم وتەوقەیان لەگەڵدا دەکەم.

4- سەردانیان دەکەم ئەگەر نەخۆش کەوتن ونزای شیفایان بۆ دەکەم.

5- ئەگەر یەکێکیان پژمی و ووتی: (الحمد لله)، منیش پێی دەڵێم: (یرحمک الله).

6- وەڵامی داوەتیەکەی دەدەمەوە ئەگەر داوەتی کردم بۆ سەردانیکردنی.

7- ئامۆژگاری پێشکەش دەکەم بەتایبەت ئەگەر داوای کرد.

8- سەری دەخەم ئەگەر ستەمی لێکرا، وڕێگری لێدەکەم ستەم بکات.

10- ئەوەی بۆ خۆم پێم خۆشە ؛ بۆ برای مسوڵمانیشم پێم خۆشە.

11- یارمەتی دەدەم ئەگەر پێویستی بەیارمەتیدانم بوو.

12- بەهیچ شێوەیەک زیانی پێناگەیەنم وئازاری نادەم، نە بە قسە ونە بەکردەوە.

13- نهێنیەکانی دەپارێزم.

14- جوێنی پێنادەم، وغەیبەتی ناکەم، و بەکەمی دانانێم، وحەسوودی پێنابەم، وسیخوڕی بەسەرەوە ناکەم، وفێڵی لێناکەم.

نەریتوئەدەبەکاندراوسێیەتی:

پ :6ئەدەبوڕەوشتدەبێتچۆنبێتبەرامبەردراوسێ؟

و: 1- چاکەکار دەبم بەرامبەر دراوسێ بە قسە وکردەوە ویارمەتی دەدەم ئەگەر پێویست بوو.

2- پیرۆزبایی لێدەکەم ئەگەر ئاسوودە بوو بەهۆی جەژن یان هاوسەرگیری یان هتد.

3- سەردانی دەکەم ئەگەر نەخۆش کەوت وسەرەخۆشی لێدەکەم ئەگەر تووشی ناخۆشیەک بوو.

4- ئەو خواردنەی دروستی دەکەم وەکو بەشداری کردنێک پێشکەشی دەکەم هێندەی بتوانم.

5- هیچ زیانێکی پێ ناگەیەنم نە بە زمان و نە بە دەست.

6- بێزاری ناکەم بەدەنگی بەرز وسیخوڕی بەسەرەوە ناکەم، وبەرامبەری ئارامگر دەبم.

نەریتوئەدەبەکانىمیوانداری:

پ :7نەریتوئەدەبەکانىمیوانداریچین،باسیانبکە؟

و: 1- وەڵامی ئەو کەسە دەدەمەوە کە بانگهێشتم دەکات بۆ داوەتی.

2- ئەگەر ویستت سەردانی کەسێک بکەیت سەرەتا ڕوخسەت وەربگرە وکاتێک دیاری بکە.

3- سەرەتا ڕوخسەت وەربگرە لەپێش چوونە ژوورەوە.

4- دوا ناکەوم لە سەردانی کردن.

5- چاوم دەپارێزم لە نەزەرکردن بۆ خێزان ومەحرەمەکانی خاوەن ماڵ.

6- پێشوازی لەمیوان دەکەم بەباشترین شێوە، بە ڕووخۆشی وزەدەخەنە لەڕوودا، وجوانترین دەستەواژە بەکاردەهێنم لەکاتی پێشوازی لێکردنیدا.

7- میوانەکە لەباشترین شوێن دادەنێم.

8- ڕێزی لێدەنێم لە میوانداریدا بەپێشکەشکردنی باشترین خواردن وخواردنەوە.

نەریتوئەدەبەکانىسەردانیکردنینەخۆش:

پ :8نەریتوئەدەبەکانىسەردانیکردنینەخۆشباسبکە؟

و: 1- کاتێک هەست بەئازار دەکەم ؛ دەستی ڕاستم لەسەر شوێنی ئازارەکە دادەنێم، ودەڵێم: «بسم الله»* ؛ سێ جار، *«واتە: بەناوی خوای گەورە»، ودەڵێم:

«أعوذ بعزة الله وقدرته من شر ما أجد وأحاذر»* ؛ حەوت جار، *«واتە: پەنا دەگرم بەخوای گەورە وهێز ودەسەڵات وتوانای ئەو زاتە مەزنە لەشەڕ وزیانی ئەوەی دەیدۆزمەوە ولێی دەترسم».

2- ڕازی دەبم وئارامگرم بەرامبەر بە قەزا وقەدەری خوای گەورە.

3- پەلە دەکەم بۆ سەردانیکردنی ئەو برا مسوڵمانەم کە تووشی نەخۆشی بووە، وبۆ ماوەیەکی زۆر لەلای نامێنمەوە بۆئەوەی بێزار نەبێت.

4- ڕوقیەی بەسەردا دەخوێنم بەبێ ئەوەی داوام لێبکات.

5- ئامۆژگاری و وەسیەتی دەکەم بەئارامگرتن ونزاکردن ونوێژکردن ودەستنوێژگرتن هێندەی دەتوانێت.

6- نزا کردن بۆ نەخۆش: «أسأل الله العظيم رب العرش العظيم أن يشفيك»* ؛ حەوت جار، *«واتە: داوا لە خوای مەزن دەکەم پەروەردگاری عەرشی مەزن کە شیفات بۆ بنێرێت».

نەریتوئەدەبەکانفێربوونیزانست:

پ :9نەریتوئەدەبەکانفێربوونیزانستباسبکە؟

و: 1- دڵسۆزی نیەت ومەبەست ودەبێت تەنها بۆ خوای گەورە بێت -عز وجل-.

2- کردەوە دەکەم بەو زانستەی فێری بووم.

3- ڕێز لە مامۆستاکەم دەگرم لەکاتی ئامادەبوونی و لەکاتی ئامادەنەبوونیشی.

4- لەپێش ئەودا بەئەوپەڕی ڕەوشت وئەدەب جوانیەوە دادەنیشم.

5- بەجوانی گوێی بۆ دەگرم وقسەکانی پێ ناپچڕێنم لەکاتی وانە وتنەوەیدا.

6- بەئەدەب وڕەوشت جوانیەوە پرسیار دەکەم.

7- بەناوی خۆیەوە بانگی ناکەم.

نەریتوئەدەبەکانیدانیشتن:

پ :10نەریتوئەدەبەکانیدانیشتنباسبکە؟

و: 1- سەلام لەئەوانە دەکەم کە دانیشتوون.

2- دادەنیشم لەو شوێنەی دانیشتنەکە کۆتایی پێدێت، وهیچ کەسێک هەڵناسێنم لەشوێنی خۆی بۆئەوەی من لەشوێنی ئەو دابنیشم، یان لەنێوان دوو کەس دانانیشم مەگەر پاش ڕوخسەتی خۆیان نەبێت.

3- دانیشتەکە فراوان دەکەم وبۆشایی دروست دەکەم بۆئەوەی کەسی تریش شوێن بۆ دانیشتنی هەبێت.

4- قسەی دانیشتنەکە ناپچڕێنم.

5- ڕوخسەت وەردەگرم وسەلام دەکەم پێش ئەوەی شوێنی دانیشتنەکە جێبهێڵم.

6- کاتێک دانیشتنەکە تەواو دەڵێت، نزای کەفارەتی دانیشتن دەڵێم: «سبحانك اللهم وبحمدك، أشهد أن لا إله إلا أنت، أستغفرك وأتوب إليك» واتە: «خودایە تۆ پاک وبێگەردیت وحەمد وستایش بۆ تۆ، شاهێدی دەدەم هیچ پەرستراوێک شایستەی پەرستن نییە بەهەق وڕاسی جگە لە تۆ، داوای لێخۆشبوونت لێدەکەم وتەوبە دەکەم ودەگەڕێمەوە بۆ لای تۆ».

نەریتوئەدەبەکانیخەوتن:

پ :11نەریتوئەدەبەکانیخەوتنباسبکە؟

و: 1- زوو دەخەوم.

2- لەسەر دەستنوێژگرتن دەخەوم.

3- لەسەر دەم -لەسەر سک- ناخەوم.

4- لەسەر لای ڕاستم دەخەوم، ودەستی ڕاستم لەژێر گۆنای ڕاستم دادەنێم.

5- جێگاکەم دەتەکێنم نەوەک شتی زیانبەخشی تێدا بێت.

6- زیکرەکانی خەوتن دەخوێنم، ئایەتی کورسی ؛ یەک جار، وهەروەها

سورەتەکانی -الإخلاص- و -الفلق- و -الناس- ؛ سێ جار، ودەڵێم: «باسمك اللهم أموت وأحيا» واتە: «خودایە بەناوی تۆ دەمرم وزیندوو دەبمەوە».

7- هەڵدەستم بۆ نوێژی بەیانی.

8- و لەپاش هەستان لەخەو دەڵێم: «الحمد لله الذي أحيانا بعدما أماتنا وإليه النشور» واتە: «حەمد وستایش بۆ پەروەردگار کە ژیانی پێبەخشین پاش ئەوەی ئێمەی مراند و تەنها بۆ لای ئەو دەگەڕێینەوە».

نەریتوئەدەبەکانىخواردن:

پ :12نەریتوئەدەبەکانىخواردنباسبکە؟

و:

1- نیەت ومەبەستم لەخواردن وخواردنەوە ئەوەیە بەهێز بم بۆ گوێڕایەڵیکردنی فەرمانەکانی خوای گەورە -عز وجل-.

2- شۆردنی دەستەکان لەپێش خواردن.

3- دەڵێم: «بسم الله» واتە: «بەناوی خوای گەورە»، و بەدەستی ڕاستم دەخۆم ولە پێشی خۆمەوە خواردن دەخۆم، ولە ناوەڕاستی خواردنەکە یان لەپێشی کەسێکی ترەوە خواردن ناخۆم.

4- ئەگەر لەبیرم چوو، دەڵێم: «بسم الله أوله وآخره» واتە: «بەناوی خوای گەورە لەسەرەتا وکۆتادا».

5- ڕازیم بەوەی لەبەردەستە لەخواردن، ورەخنە لەخواردنەکە ناگرم، ئەگەر بەدڵم بوو ؛ دەیخۆم، وئەگەر بەدڵم نەبوو ؛ نایخۆم.

6- هێندە پاروو دەخۆم کە تێرم بکات وبرسیم نەبێت، وزۆر وزیاد لەپێویست ناخۆم.

7- فوو ناکەم بەسەر خواردن وخواردنەوەکە، بەشتێکی تر هەوڵدەدەم ساردی بکەمەوە یان وازی لێدەهێنم هەتاوەکو سارد دەبێتەوە.

8- لەکاتی خواردندا لەگەڵ ئەوانی تر خواردن دەخۆم لەخێزان ومیوان.

9- پاش ئەوانی تر دەستدەکەم بەخواردن بەتایبەت پاش ئەوانەی لەخۆم گەورەترن.

10- ناوی خودا دەهێنم ودەڵێم: (بسم الله) ؛ پێش ئەوەی خواردن یان خواردنەوە بخۆم، و بەدانیشتنەوە خواردن وخواردنەوە دەخۆم، و لەکاتی خواردنەوە بەسێ قوم -سێ هەناسەدان- دەیخۆمەوە.

11- حەمد وستایشی خوای گەورە دەکەم کاتێک تەواو دەبم لە خواردنەکە.

نەریتوئەدەبەکانیپۆشاک:

پ 13:نەریتوئەدەبەکانیپۆشاکباسبکە؟

و: 1- سەرەتا دەست دەکەم بەپۆشینی لای ڕاستی جلەکەم، وحەمد وستایشی خوای گەورە دەکەم لەسەر ئەم نیعمەتە.

2- پۆشاکەکەم درێژ ناکەم بۆ خوارەوەی گوێزنگەکانم -قولەپێکانم- ؛ ئەمە تەنها بۆ پیاوانە.

3- نابێت کوڕان پۆشاکی کچان لەبەر بکەن، ونابێت کچان پۆشاکی کوڕان لەبەر بکەن.

4- خۆم ناچوێنم بە کافر وفاسقەکان لەجلوبەرگەکانیاندا.

5- ناوی خودا دەهێنم لەکاتی داکەندنی جلوبەرگ.

6- سەرەتا نەعلی -پێلاوی- ڕاست لەپێدەکەم، وسەرەتا نەعلی-پێڵاوی- چەپ دادەکەنم.

نەریتوئەدەبەکانسواربوون:

پ 14:نەریتوئەدەبەکانسواربوونباسبکە؟

و: 1- دەڵێم: «بسم الله، الحمد لله» واتە: «بەناوی خوای گەورە، سوپاس وحەمد بۆ خوای گەورە».

﴿سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ * وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ﴾

واتە: ﴿پاک وبێگەردە ئەو پەروەردگارەی کە ئەمەی بۆمان ڕام کردووە چونکە

نەماندەتوانی خۆمان بیکەین * وئێمە بەدڵنیاییەوە بۆ لای پەروەردگارمان دەگەڕێینەوە﴾ [سورة الزخرف: 13-14].

2- ئەگەر تێپەڕبووم بەلای مسوڵمانێکدا ؛ سەلامی لێدەکەم.

نەریتوئەدەبەکانیڕێگاوبان:

پ :15نەریتوئەدەبەکانیڕێگاوبانباسبکە؟

و: 1- بەماماناوەندی ڕێدەکەم وسادە وبێ فیز دەبم لەڕێکردنمدا، و لەسەر لای ڕاستی ڕێگاکە ڕێ دەکەم.

2- سەلام دەکەم بەهەرکەسێک پێی بگەم.

3- چاو دەپارێزم ونەزەر ناکەم، وئازاری کەس نادەم.

4- فەرمان بە چاکە دەکەم، ونەهی لە خراپە دەکەم.

5- ئازار وزیان لەسەر ڕێگاوبان لادەدەم.

نەریتوئەدەبەکانیدەرچوونو هاتنەوەبۆماڵ:

پ :16نەریتوئەدەبەکانیدەرچوونو هاتنەوەبۆماڵباسبکە؟

و: 1- بەپێی چەپ لەماڵ دەردەچم ودەڵێم: «بسم الله، توكلت على الله، لا حول ولا قوة إلا بالله، اللهم إني أعوذ بك أن أضل أو أضل، أو أزل أو أزل، أو أظلم أو أظلم، أو أجهل أو يجهل علي» واتە: «بە ناوی خوای گەورە، تەوەکول وپشت بەستنم تەنها بەخوای گەورەیە، هچی هێز وتوانایەکمان نییە مەگەر ئەوە نەبێت کە خوای گەورە دەیبەخشێت، خوای گەورە پەنات بۆ دەگرم لەوەی گومڕا بم یان گومڕا بکرێم، ولەوەی بکەوم یان بمکەوێنن، و لە ستەم یان ستەمم لێبکرێت، و لەڕەفتارکردنی نەزانانە یان بەنەزانی مامەڵەم لەگەڵ بکرێت». 2- بەپێی ڕاست دەچمە نێو ماڵەوە، ودەڵێم: «بسم الله ولجنا، وبسم الله خرجنا، وعلى ربنا توكلنا» واتە: «بەناوی خودا دەچینە ژوورەوە، و بەناوی خودا دەرچووین، و تەوەکولمان هەر تەنها بە خوای گەورەیە -سبحانه وتعالى-».

3- وسەرەتا سیواک دەکەم، پاشان سەلام دەکەم لە نیشتەجێبووانی ماڵەکە.

نەریتوئەدەبەکانیسەرئاوکردن:

پ :17 هەندێکلەنەریتوئەدەبەکانیسەرئاوکردنباسبکە؟

و: 1- بەپێی چەپ دەچمە شوێنی سەرئاوکردن.

2- پێش ئەوەی بچمە ژوورەوە، دەڵێم: «بسم الله، اللهم إني اعوذ بك من الخبث والخبائث»، واتە: «بەناوی خوا، خوایە پەنا بە تۆ دەگرم لە شەڕ وخراپەی هەموو شەیتانێکی نێر ومێ».

3- هیچ شتێک نابمە ژوورەوە کە ناوی خودای لەسەر نووسرا بێت.

4- لەکاتی سەرئاوکردندا خۆم دادەپۆشم.

5- لەشوێنی سەرئاوکردندا قسە ناکەم.

6- ڕوو لەقیبلە ناکەم، وهەروەها پشتی تێناکەم لەکاتی سەرئاوکردن.

7- دەستی چەپم بەکاردەهێنم بۆ خۆپاککردنەوە لەپیسی، ودەستی ڕاستم بەکارناهێنم.

8- سەرئاو ناکەم لەسەر ڕێگای خەڵکی یان لەسێبەر وشوێنی حەوانەوەیان.

9- دەستەکانم دەشۆم لەپاش سەرئاوکردن.

10- بەپێی ڕاست دەردەچم -پێشی دەخەم- لەکاتی دەرچوون لەشوێنی سەرئاو کردن ودەڵێم: (غفرانك) واتە: (داوای لێخۆشبوونت لێدەکەم ئەی پەروەردگار).

نەریتوئەدەبەکانیمزگەوت:

پ :18 نەریتوئەدەبەکانیمزگەوتباسبکە؟

و: 1- دەچمە نێو مزگەوتەوە بەپێی ڕاستم، ودەڵێم: «بسم الله، اللهم افتح لي أبواب رحمتك» واتە: «بەناوی خوای گەورە، خودایە دەرگای ڕەحمەتی خۆتم لێ بکەرەوە».

2- دانانیشم هەتاوەکو دوو ڕکات نوێژ دەکەم.

3- لەنێوان دەستی -لەپێشی- نوێژخوێنانەوە تێپەڕ نابم (مەبەست ئەوەیە کاتێک نوێژ دەکەن)، وبانگ بۆ شتی ونبوو ناکەم لەنێو مزگەوتدا، وشت نافرۆشم وشت ناکڕم لەنێو

مزگەوتدا.

4- بەپێی چەپم دەردەچم -پێشی دەخەم- لەکاتی دەرچوون لەمزگەوت ودەڵێم: «اللهم إني أسألك من فضلك» واتە: «خودایە، داوای فەزڵی خۆتم لەتۆ دەکەم».

نەریتوئەدەبەکانسەلامکردن

پ :19نەریتوئەدەبەکانسەلامکردنباسبکە؟

و: 1- کاتێک دەگەم بەمسوڵمانێک سەلامی لێدەکەم، بەووتنی: «السلام عليكم ورحمة الله وبركاته» لەسەرەتادا ڕستەی تر لەجێگای ئەم سەلامە ناڵێم، (ودەکرێت پاش سەلامکردن هەر ڕستەیەکی ڕێگەپێدراو بڵێت)، وهەروەها تەنها بەدەستەکانم ئاماژە ناکەم بۆ بەرامبەر.

2- ڕووخۆش ودەم بە زەردەخەنە دەبم بەرامبەر براکەم کاتێک پێی دەگەم.

3- وبەدەستی ڕاستم تەوقەی لەگەڵ دەکەم.

4- ئەگەر کەسێک سەلامی لێم کرد ئەوا باشتر وەڵامی دەدەمەوە، یان وەکو خۆی وەڵامی سەلامەکە دەدەمەوە.

5- سەرەتا دەست ناکەم سەلامکردن لە کافر، وئەگەر ئەو سەرەتا سەلامی کرد ؛ وەکو خۆی وەڵامی دەدەمەوە.

6- کەسی بچووک لەتەمەندا سەلام لەکەسی گەورە دەکات لەتەمەندا، وکەسی سواری سەلام لەو کەسەی دەکات کە بەپێ دەڕوات، وئەوەی ڕێ دەکات سەلام لەو کەسە دەکات کە دانیشتووە، وژمارەی کەم سەلام لە ژمارە زۆر دەکەن.

نەریتوئەدەبەکانڕوخسەتوەرگرتن

پ :20نەریتوئەدەبەکانڕوخسەتوەرگرتنباسبکە؟

و: 1- ڕوخسەت وەردەگرم لەپێش چوونە ژوورەوە بۆ ئەو شوێنە.

2- سێ جار ڕوخسەت وەردەگرم وزیاتری ناکەم، وئەگەر پاش سێیەم جار وەڵام نەبوو ؛ ئەوا دەڕۆم.

3- بەتوندی لەدەرگا نادەم، وڕاستەوخۆ لەبەرامبەر دەرگاکە ناوەستم، بەڵکو لەلای ڕاست یان لەلای چەپ ڕادەوەستم.

4- ناچمە ژووری دایک وباوکم یان ژووری کەسێکی تر لەخێزانەکەم ؛ مەگەر پاش ئەوەی ڕوخسەت وەردەگرم، و بەتایبەت لەپاش نوێژی بەیانی ولە نیوەڕۆ ولە پاش نوێژی عیشا.

5- دەتوانم بچم بۆ ئەو شوێنانەی کە کەس تێیدا نیشتەجێ نابێت بەبێ ڕوخسەت وەرگرتن، وەکو دوکان ونەخۆشخانە وهتد.

نەریتوئەدەبەکاننەرمونیانبوونبەرامبەرئاژەڵان

پ :21نەریتوئەدەبەکاننەرمونیانبوونبەرامبەرئاژەڵانباسبکە؟

و: 1- ئاو وخواردن دەدەم بە ئاژەڵ.

2- ڕەحمەت وبەزەیی بەرامبەر بە ئاژەڵان، ونابێت بارگرانیەک بخرێتە سەری کە لەتوانایدا نەبێت.

3- نابێت ئازاری ئاژەڵ بدرێت بەهەر جۆرە ئازاردانێک بێت ؛ ئەمە تەنها ئەو ئاژەڵانە دەگرێتەوە کە بێ زیانن.

نەریتوئەدەبەکانوەرزشکردن

پ :22نەریتوئەدەبەکانوەرزشکردنباسبک

و: 1- نیتە ومەبەستم لەوەرزشکردن بۆ بەهێزبوونە بۆئەوەی گوێڕایەڵی فەرمانەکانی پەروەردگار بم وئەو لێم ڕازی بێت.

2- لەکاتی نوێژدا ؛ یاری و وەرزش ناکەین.

3- نابێت کوڕان لەگەڵ کچان وەرزش بکەن.

4- پابەند بوون بە جلی وەرزشی کە عەورەت -شەرمگە- دادەپۆشیت.

5- دوور دەکەومەوە لەو وەرزشانەی حەرامکراون، وەکو ئەو وەرزشانەی لێدانی ڕوو یان دەرخستنی شەرمگەی -عەورەتی- تێدایە.

ئەدەبونەریتەکانیسوعبەتکردن

پ :23ئەدەبونەریتەکانیسوعبەتکردنباسبکە؟

و: 1- ڕاستگۆ بوون لە سوعبەت وگاڵتەکردندا و نەووتنی شتی درۆ.

2- سوعبەت دەبێت دوور بێت لەگاڵتەکردن و بەکەمدانان وئازاردان وترساندن.

3- نابێت سوعبەت کردن زۆر بێت.

ئەدەبونەریتەکانیپژمین

پ :24ئەدەبونەریتەکانیپژمینباسبکە؟

و: 1- دانانی دەستەکان یان جل یان دەستەسڕ لەسەر دەم ولووت لەکاتی پژمین.

2- حەمد وستایشی خوای گەورە بکەیت لەپاش پژمین، ئەمیش بەووتنی: «الحمد لله».

3- ئەگەر حەمد وستایشی خودای کرد؛ دەبێت براکەی پێی بڵێت: «یرحمک الله».

ئەگەر براکەی ئەمەی پێی ووت؛ ئەو کەسەی پژمی لەوەڵامدا پێی دەڵێت: «یهدیکم الله ویصلح بالکم» واتە: «خوای گەورە هیدایەتان بدات، وکاروبارتان چاک بکات».

نەریتوئەدەبەکانباوێشکدان

پ :25نەریتوئەدەبەکانباوێشکدانباسبکە؟

و: 1- هەوڵدان بۆ گرتنەوە ودەرنەخستنی باوێشک.

2- دەنگ بەرز نەکردنەوە بەووتنی: (ئاهـ) ، (ئاهـ).

3- دانانی دەست لەسەر دەم.

نەریتوئەدەبەکانخوێندنیقورئانیپیرۆز:

پ :26نەریتوئەدەبەکانخوێندنەوەیقورئانباسبکە؟

و: 1- دەبێت قورئان خوێندن پاش دەستنوێژگرتن بێت، -واتە کاتێک قورئان دەخوێنێت پێویستە دەستنوێژی هەبێت-.

2- دانیشتن بە ڕێز وئەدەبەوە.

3- پەنا دەگرم بەخوای گەورە لەشەیتانی نەفرینلێکراو پێش دەستپێکردن بە خوێندنی قورئان.

4- بیر دەکەمەوە لە خوێندنەوەکە.

****

بەشیڕەوشتەکان

پ :1باسیفەزڵیڕەوشتجوانبکە؟

و: پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «کامڵترین باوەڕدار لەئیمانەکەیدا ئەوەیانە کە جوانترین وچاکترین ڕەوشتی هەیە». [رواه الترمذي وأحمد].

پ -2بۆچیدەبێتپابەندبینبەڕەوشتەجوانەکان؟

و: 1- چونکە هۆکارە بۆ خۆشویستنی خوای گەورە -سبحانه وتعالى-.

2- وهۆکارە بۆ خۆشویستنی خەڵکی.

3- قورسترین شتە لەسەر تەرازوو.

4- پاداشتەکان چەندەها جار دەبێتەوە بەهۆی ڕەوشت جوانی.

5- وئاماژەیە بۆ کامڵی ئیمان.

پ :3ئایاڕەوشتەکانلەکوێوەوەربگرین؟

و: لەقورئانی پیرۆزەوە، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ﴾

واتە: ﴿بەڕاستی ئەم قورئانە ڕێنمونی دەکات بۆ ڕێباز و بەرنامەیەک کە ڕاستترینە﴾ [سورەتی الإسراء: ٩]. ولە سونەتی پێغەمبەرەوە ﷺ ، پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «بەدڵنیاییەوە، من نێردراوم بۆئەوەی ڕەوشتە چاکەکان کامڵ بکەم». [رواه أحمد].

پ :4ڕەوشتیچاکەکاری - ئیحسان -چییەونمونەکانچین؟

و: چاکەکاری -ئیحسان- : بریتیە لەوەی بەندە هەست بکات بەردەوام پەروەردگاری دەیبینێت، وهەروەها مامەڵە وهەڵسوکەوت کردن بەنەرمونیانی وچاکەکاری بەرامبەر هەموو دروستکراوەکان.

پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «خوای گەورە فەرمانی کردووە

بەمیهرەبانی -بەچاکەکاری- بەسەر هەموو شتێکدا». [رواه مسلم].

لەشێوازەکانی چاکەکاری:

- چاکەکاری لەپەرستنی خوای گەورە، وئەمیش بەدڵسۆزن بوون لەپەرستنیدا.

- چاکەکاری بەرامبەر دایک وباوک، بەقسە وکردەوە.

- چاکەکاری بەرامبەر خزم وکەسە نزیکەکان.

- چاکەکاری بەرامبەر دراوسێ.

- چاکەکاری بەرامبەر هەتیو وهەژارەکان.

- چاکەکاری بەرامبەر ئەو کەسەی خراپەی بەرامبەرت کردووە.

- چاکێتی لەقسەکردندا.

- چاکێتی لەگفتوگۆدا.

- چاکەکاری بەرامبەر ئاژەڵ.

پ :5چیشتێکپێچەوانەیچاکەکاریە؟

و: خراپەکاری پێچەوانەی چاکەکارییە.

- ولەوانەیش : وازهێنان لەدڵسۆزی لەپەرستنی خوای گەورە -سبحانه وتعالى-.

- وخراپەکاری بەرامبەر دایک وباوک.

- وپچڕاندنی پەیوەندی خزمایەتی.

- وخراپ مامەڵەکردن لەگەڵ دراوسێ.

- و وازهێنان لەچاکەکاری دەرهەق بە هەژار ونەدارەکان وجگە لەمانە لەقسە وکردەوە خراپەکان.

پ :6جۆرەکانئەمانەت- سپاردەپارێزی - کامانەنوهەندێکنمونەبهێنەوەلەسەریان؟

و:

1- ئەمانەت لەپاراستنی مافەکانی خوای گەورە -سبحانه وتعالی-.

نمونە: ئەمانەت لە جێبەجێکردنی پەرستنەکان لە نوێژ وزەکات وڕۆژوو وحەج وهتد لەوانەی خوای گەورە لەسەرمان فەرزی کردووە.

2- ئەمانەت لەپاراستنی مافی خەڵکی:

- پاراستنی کەسایەتی وشەرەفی خەڵکی.

- وپاراستنی ماڵ وسامانیان.

- وپاراستنی خوێنیان.

- وپاراستنی نهێنیەکانیان، وهەموو شتێک کە خەڵکی وەکو ئەمانەت بەتۆی سپاردووە.

خوای گەورە لەباسی سیفەتەکانی کەسە سەرکەوتوو وسەرفرازەکان دەفەرموێت:

﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ﴾

واتە: ﴿وە ئەوانەی کە پارێزەری سپاردە وپەیمانەکانیانن﴾ [سورەتی المؤمنون: 8].

پ :7دژیئەمانەت- سپاردەپارێزی -چییە؟

و: خیانەت، ئەمیش بریتیە لەپشتگوێ خستنی مافەکانی خوای گەورە وهەروەها مافەکانی خەڵکی.

پێغەمبەر -صلی الله علیه وسلم- دەفەرموێت: «نیشانەی موونافیق -دووڕوو- سیانە» - ولەوانەش- : «ئەگەر ئەمانەتی پێ بسپێردرێت ؛ خیانەت دەکات». [متفق علیه].

پ :8ئایارەوشتیراستگۆییچییە؟

و: بریتیە لەباسکردنی ئەوەی ڕوویداوە یان باسکردنی شتێک ؛ وەکو خۆی.

لەنمونەکانی ڕاستگۆیی:

ڕاستگۆیی لەقسەکردن لەگەڵ خەڵکی.

ڕاستگۆیی لەپەیماندا.

ڕاستگۆیی لەهەموو قسە وکردەوەیەک.

پێغەمبەر -صلی الله علیه وسلم- دەفەرموێت: «بەدڵنیاییەوە ڕاستگۆیی ڕێنیشاندەرە بەرەو چاکەکاری، وچاکەکاری ڕێنیشاندەرە بەرەو بەهەشت، وکەسێک ڕاستگۆیە وبەردەوام بە دوای ڕاستگۆییدا دەگەڕێت؛ هەتاوەکو دەبێتە ڕاستگۆترین کەس». [متفق علیه].

پ :9ئایاپێچەوانەیڕاستگۆییچییە؟

و: درۆ کردن، ئەمیش پێچەوانەی ڕاستیە، ونمونەش لەسەری: درۆ کردن لەگەڵ خەڵکی، وجێبەجێ نەکردنی بەڵێن وپەیمانەکان، وشاهێدی دانی درۆ.

پێغەمبەر -صلی الله علیه وسلم- دەفەرموێت: «وبەدڵنیاییەوە درۆ کردن ڕێنیشاندەرە بەرەو خراپەکاری، وخراپەکاری ڕێنیشاندەرە بەرەو دۆزەخ، وکەسێک درۆزنە وبەردەوام بەدوای درۆدا دەگەڕێت؛ هەتا لای خوای گەورە بە درۆزن لە قەڵەم دەدرێت». [متفق علیه]. وپێغەمبەر -صلی الله علیه وسلم- دەفەرموێت: «نیشانەی مونافیق -دووڕوو- سیانە» -ولەوانەش- : «ئەگەر قسە بکات ؛ درۆ دەکات، وئەگەر پەیمان بدات ؛ جێبەجێی ناکات». [متفق علیه].

پ :10جۆرەکانئارامگرتن- سەبر -باسبکە؟

و: - ئارامگرتن لە پەرستنی پەروەردگار وگوێڕایەڵیکردنی فەرمانەکانی.

- ئارامگرتن لەسەر سەرپێچی نەکردنی فەرمانەکانی پەروەردگار.

- ئارامگرتن لەسەر ئەو قەدەرانەی کە مرۆڤ بەهۆیانەوە تووشی ئازار وناخۆشی دەبێت، وحەمد وستایشکردنی پەروەردگار لەهەموو کاتێکدا.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ﴾

واتە: ﴿و خوای گەورە ئارامگرانی -خۆڕاگرانی- خۆش دەوێت﴾ [سورەتی آل عمران: 146]. وپێغەمبەر -صلی الله علیه وسلم- دەفەرموێت: «حاڵ وکاروباری ئیماندار جێی سەرسوڕمانە، هەموو حاڵ وفرمانێکی هەر مایەی خێرە بۆی؛ وئەمە بۆ هیچ کەسێک نابێت جگە لە ئیماندار، ئەگەر تووشی خۆشگوزەرانی بێت؛ سوپاسی خودا دەکات وئەمە دەبێتە مایەی خێر بۆی، وئەگەر تووشی زیانمەندی بێت؛ ئارام دەگرێت

وئەمەش هەر دەبێتە مایەی خێرە بۆی». [رواه مسلم].

پ :11ئایاپێچەوانەئارامگرتن- سەبر -چییە؟

و: بریتیە لەئارام نەگرتن لەسەر پەرستن وگوێڕایەڵێکردنی فەرمانەکانی خوای گەورە، وئارام نەگرتن لەسەر سەرپێچی نەکردنی فەرمانەکانی پەروەردگار، وتوڕەبوون وناڕەزایی دەربڕین بەقسە وکردەوە سەبارەت بە قەزا وقەدەری خوای گەورە -سبحانە وتعالی-.

لەنمونەکانی توڕەیی وناڕەزایی دەربڕین بەرامبەر بە قەدەری خوای گەورە:

- هیواخواستن بەمردن.

- لێدان لەڕوو لەکاتی ڕوودانی کارەسات وناخۆشی.

- دڕینی جلوبەرگ ویەخە.

- قژ تاشین یان پەرش وبڵاوکردنەوەی قژ وڕنینی.

- نزاکردن لەسەر نەفس بەتیاچوونی.

پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «گەورەیی پاداشت لە گەڵ گەورەیی بەڵایە (تاقیکردنەوەیە)، وخوای گەورە ئەگەر کەسانێکی خۆش بوێت تاقییان دەکاتەوە ئەوەی ڕازی بێت ئەوا ڕازی بوون هەیە لە سەری (لە لایەن خوداوە)، وئەوەی توڕە بێت وناڕازی بێت ئەوا توڕە بوون وناڕازی بوون هەیە لە سەری (لە لایەن خوداوە)». [رواه الترمذي وابن ماجة].

پ :12باسیرەوشتیهاوکاریبکە؟

و: بریتیە لە هاوکاری کردنی خەڵکی لەنێو خۆیان لەسەر هەق وڕاستی وخێر وچاکەکاری.

لەنمونەکانی هاوکاری:

- هاوکاری بۆ گێڕانەوەی مافەکان.

- هاوکاری بۆ ڕێگری لەستەمکردن.

- هاوكارى بۆ دابینكردن وجێبەجێكردنی پێداویستی خەڵكی وهەژارەكان.

- هاوكارى لەسەر هەموو خێر وچاكەیەک.

- هاوكارى نەكردن سەبارەت بە كردنی گوناھ وئازاردان ودەستدرێژی.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ 2﴾

واتە: ﴿وهاوكارى وكۆمەكی یەكتری بكەن لەسەر چاكە وپارێزكاری -تەقواداری- و لەخواترسان وە هاوكارى یەكتر مەكەن لەسەر تاوان ودەستدرێژی و لەخوا بترسن بێگومان خوا تۆڵەی بەتینە﴾ [سورەتی المائدة: 2] پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «ئیماندار بۆ ئیماندار وەكو (خشتەكانی) بینایەک وان؛ هەندێكی تری بەهێز وپتەو دەكات». [متفق عليه]. وپێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «مسوڵمان برای مسوڵمانە؛ ستەمی لێناكات، وڕادەستی ستەمكاری ناكات، وهەركەسێک پێداویستی برایەكی جێبەجێ بكات، خوای گەورە پێداویستی بۆ جێبەجێ دەكات، وهەركەسێک ناخۆشیەک لەسەر مسوڵمانێک لاببات، ئەوا خوای گەورە ناخۆشیەک لە ناخۆشیەكانی ڕۆژی قیامەتی لەسەر لادەبات، وهەركەسێک -هەڵە وگوناهەكانی- مسوڵمانێک داپۆشێت، ئەوا خوای گەورە لە قیامەتدا -هەڵە وتاوانەكانی- ئەو دادەپۆشێت». [متفق عليه].

پ :13ئایاجۆرەكانیڕەوشتیشەرم- حەیا -چین؟

و: 1- شەرم كردن لە خوای گەورە: ئەمیش بەوە دەبێت كە سەرپێچی فەرمانەكانی خوای گەورە نەكەیت -سبحانه وتعالى-.

2- شەرم كردن لەخەڵكی: ئەمیش بەوە دەبێت وازبهێنیت لە قسەی ناشیرین وناڕەوا بەرامبەریان، ودەرنەخستنی شەرمگە -عەورەت- لەپێشیان.

پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «ئیمان حەفتا وچەند بەشێكە» - یان: «شەست وچەند بەشێكە» - «بەرزترینیان: ووتنی: (لا إله إلا الله)یە، ونزمترینیان: لابردنی -شتی- ئازاردەرە -زیانبەخشە- لەسەر ڕێگاوبانی خەڵكی، وشەرم كردن بەشێكە لەئیمان». [رواه مسلم].

پ :14باسیڕەوشتیسۆزوبەزەیی- ڕەحمەت -بكە؟

و: سۆز وبەزەیی دەبێتە هۆی چاكەكار بوون بەرامبەر ئەو كەسەی ڕەحمی وبەزەیی پێدەبرێت، وبریتیە لەویستنی خێر وچاكە بۆ ئەو كەسەی ڕەحمی پێدەكرێت، ولە نمونەكانی:

- ڕەحمەت وبەزەیی بەرامبەر بە گەورە و بەتەمەكان وڕێزلێگرتنیان، وهەروەها سۆز وبەزەیی بەرامبەر منداڵ وكەم تەمەنەكان.

- ڕەحمەت وبەزەیی بەرامبەر بەهەژارەكان وخاوەن پێویستیەكان.

- ڕەحمەت وبەزەیی بەرامبەر بەئاژەڵەكان ئەمیش بەوە دەبێت خواردنی پێبدەیت وئازاری نەدەیت.

لەم بارەیەوە، پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «نمونەی ئیمانداران لە پەیوەندی وبەزەیی وسۆزیان بەرامبەر یەكتر، وەكو نمونەی لاشەیەك وایە ئەگەر ئەندامێكی تووشی ئازار ونارەحەتی بێت ئەوا سەرجەم ئەندامەكانی تریش بەشدار دەبن لەم نارەحەتی وئازارە ودەناڵێنن بەهۆی شەونخونی و تا». [متفق عليه]. وپێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «بە بەزەییەكان خوای میهرەبان بەزەیی ورەحمیان پێدەكات، ئەگەر بە بەزەیی وبە ڕەحم بن لەگەڵ ئەوانەی لەسەر زەویدان؛ ئەوا ئەو زاتەی لە سەرووی ئاسمانەكانەوەیە ڕەحم وبەزەیی بە ئێوەدا دێتەوە». [رواه أبو داود والترمذي].

پ 15: جۆرەكانی خۆشەویستی كامانەن؟

و: خۆشویستنی خوای گەورە -سبحانه وتعالى-.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ﴾

واتە: ﴿وە ئەوانەی بڕوایان هێناوە زۆر زیاتر خوایان خۆش دەوێت﴾ [سورەتی البقرة: 165].

خۆشویستنی پێغەمبەر ﷺ.

فەرمووی: «سوێند بە ئەو زاتەی نەفسی منی بەدەستە، هیچ كەسێك لە ئێوە ئیمانی تەواو وكامڵ نابێت؛ هەتا ئەو كاتەی من خۆشەویستتر دەبم لە لای لە منداڵەكەی وباوكی وهەموو خەڵكی». [رواه البخاري].

خۆشویستنی ئیمانداران، وخۆشویستنی خێر بۆیان هەروەکو چۆن بۆ خۆت پێت خۆشە.

پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرمویت: «هیچ یەکێک لە ئێوە باوەڕی کامڵ نییە هەتاوەکو ئەوەی بۆ خۆی پێی خۆشە بۆ برای مسوڵمانیشی پێی خۆش بێت». [رواه البخاري].

پ :16پێناسەیرووخۆشی- دەمبەزەردەخەنەیی -بکە؟

و: بریتیە لە ڕووخۆشی بەرامبەر خەڵکی، لەگەڵ ئاسوودەیی وزەردەخەنە ونەرمونیانی ودەرخستنی دڵخۆشی لەکاتێ گەیشتن پێیان.

ئەمیش پێچەوانەی ڕووگرژییە بەڕووی خەڵکیدا چونکە ڕووگرژی بەرامبەریان دەبێتە هۆی دوورکەوتنەوەیان.

سەبارەت بە فەزڵ وپاداشتی ئەم کردەوەیە چەند فەرموودەیەک هاتووە، لە ئەبی زەرەوە -ڕەزای خوای لێبێت- دەڵێت: پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- پێمی فەرموو: «هیچ چاکەیەک بە کەم مەزانە؛ هەتا تەنانەت ئەگەر گەیشتنت بێت بە برایەکت بە ڕوویەکی خۆش وگەشەوە». [رواه مسلم]. وپێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرمویت: «زەردەخەت -ڕووخۆشیت- بەڕووی براکەتدا ؛ بۆ تۆ خێرە». [رواه الترمذي].

پ :17ئایاحەسوودی- ئیرەیی -چییە؟

و: بریتیە لەهیواخواستن بەنەمانی نیعمەت لەسەر کەسێک یان حەزنەکردن بەوەی نیعمەتێک بەکەسێک بەخشراوە.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ﴾

واتە: ﴿وە لە زیانی بەخیل وحەسوود کاتێک کە حەسوودی دەبات﴾ [سورەتی الفلق: 5]

لە ئەنەسی کوڕی مالیکەوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «ڕقتان لە یەکتری نەبێتەوە, وحەسوودی بە یەکتری مەبەن،

وپشت لە یەکتری مەکەن، وبەندەی خودا بن بە برایەتیەوە». [رواه البخاري ومسلم].

پ :18ئایاگاڵتەپێکردنچییە؟

و: بریتیە لەگاڵتەکردن بەبرای مسوڵمانت و بەکەمدانانی، وئەمیش جائیز ورێگەپێدراو نییە.

خوای گەورە نەهی لەمە کردووە، دەفەرموێت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَى أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءٍ عَسَى أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾

واتە: ﴿ئەی ئەوانەی کە باوەڕتان هێناوە با هیچ کۆمەڵە پیاوێك گاڵتە نەکەن بەکۆمەڵێکی تریان، ڕەنگە گاڵتە پێ کراوەکان لە گاڵتەکەرەکان باشتربن (لای خوا) وە ژنانێك گاڵتە نەکەن بەژنانێکی تر، ڕەنگە ئافرەتە گاڵتە پێکراوەکان لە ئافرەتە گاڵتەکەرەکان باشتربن (لای خوای گەورە) تانە وتەشەر لەیەکتری مەدەن (لەنێو خۆتاندا) ناوونatۆرە لەیەکتری مەنێن، ئای چەند خراپە ناو بردنێك کە گوناهە (بە موسڵمان بڵێیت کافر، یان داوێن پیس) پاش باوەڕ هێنان جا ئەوەی پەشیمان نەبێتەوە ئەوە ئەوانە هەر خۆیان ستەمکارن﴾ [سورەتی الحجرات: 11].

پ :19پێناسەسادەیی- خاکێتی:تواضع -بکە؟

و: بریتیە لەوەی مرۆڤ خۆی لەسەروەی خەڵکی نەبینێت، بۆیە هیچ یەکێک بەکەم دانانێت، وهەرگیز هەق وڕاستی ڕەت ناکاتەوە وقبوڵی دەکات.

- خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا﴾

واتە: ﴿بەندە تایبەتەکانی خوای میهرەبان کەسانێکن بە سادەیی وهێمنی دەڕۆن بەسەر زەویدا (بێ لوت بەرزی وبێ فیز کردن)﴾ [سورة الفرقان: 63]، واتا: لووتبەرز نین وبێ فیزن، وکەسانێکی خاکی وسادەن ولەڕێکردنیانیشدا بەهەمان شێوەن. - وپێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «هەرکەسێک لەپێناوی خوای گەورە سادە بێت -بێ فیز بێت- ئەوا خوای گەورە بەرزی دەکاتەوە». [رواه مسلم]. - وپێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «خوای گەورە وەحی بۆ ناردووم بەوەی کە سادە بن (-بێ

فیز- بن بەرامبەر یەکتر) بۆ ئەوەی وهیچ کەسێک شانازی بەسەر کەسێکی ترەوە نەکات، وهیچ کەسێک ستەم لە کەسێکی تر نەکات ». [رواه مسلم].

پ :20جۆرەکانیخۆبەگەورەزانینکامانەنکەحەرامکراون؟

و: 1- خۆبەگەورەزانین بەرامبەر بە هەق وڕاستی، ئەمیش بریتیە لە ڕەتکردنەوەی وقبوڵ نەکردنی.

2- خۆبەگەورەزانین بەسەر خەڵکیەوە، ئەمیش بریتیە لە بەکەمدانانیان وهیچ نرخێکیان نەبێت لەلات.

پێغەمبەری خودا -صلی الله علیه وسلم- دەفەرموێت: «هەرکەسێک هێندەی کێشی گەردیلەک خۆبەگەورەزانین لە ناو دڵیدا هەبێت ناچێتە بەهەشتەوە»، پیاوێک ووتی: کەسێک حەز دەکات جلەکەی ڕێکوپێک بێت، ونەعلەکەی ڕێکوپێک بێت؟ فەرمووی: «خوای گەورە جوانە، وجوانیشی خۆشدەوێت، خۆبەگەورەزانین: بریتیە لە ڕەتدانەوەی هەق وبە کەمزانینی خەڵکی (بە چاوی سووک سەیرکردنی خەڵکی)». [رواه مسلم].

- (ڕەتدانەوەی هەق): واتە نکۆڵی کردن لەوەی هەقیقەت وڕاستیە وناکرێت نکۆڵی لێبکرێت.

- (بەکەمزانینی خەڵکی): بریتیە لە نرخ دانەنان بۆیان و بەچاوی کەم سەیرکردنیان.

- کەسێک جلوبەرگ وپێڵاوی جوان ونوێی لەبەر بێت ئەمە خۆبەگەورەزانین نییە.

پ :21جۆرەکانیفێڵکردنکامانەنکەحەرامکراون؟

و: - فێڵکردن لە فرۆشتن وکڕین، وئەمیش بریتیە لە شاردنەوەی عەیبە وکەموکورتی شتومەک.

- فێڵکردن لە فێربوونی زانست، بۆ نمونە فێڵکردنی قوتابی لەتاقیکردنەوەکاندا.

- فێڵکردن لە قسە، وەکو شاهێدی دانی درۆ و درۆکردن.

- وەفادار نەبوون و بەسەر نەبردنی ئەو قسەیەی دەیکەیت یان ئەو ڕێککەوتنەی لەنێوان تۆ کەسێکی تردا هەیە.

وسەبارەت بەنەهی کردن لەفێڵکردن، پێغەمبەری خودا -صلی الله علیه وسلم- بەلای کۆمەڵێک خواردن تێپەڕبوو، دەستی خستە نێوی، ودەستی تەڕی بەرکەوت، فەرمووی: «ئەمە چییە ئەی خاوەنی خواردنەکە؟»، -خاوەنەکەی- ووتی: باران لێی

داوە ئەی پێغەمبەری خودا، ئەویش فەرمووی: «ئەی بۆچی نەتخستە سەرەوە بۆئەوەی خەڵکی بیبینێت؟ ئەوەی فێڵ بکات لە من نییە». [رواه مسلم].

(کۆمەڵێک خواردن): مەبەست ئەوەیە خواردنەکە لەنێو شتێک وەکو سەبەتەیەکی گەورە دانراو بوو بەسەر یەکەوە.

پ :22ئایاغەیبەتکردنچییە؟

و: بریتیە لەباسکردنی مسوڵمانێک بەشێوەیەک لەکاتی ئامادەنەبوونی کە پێی ناخۆشە ئەگەر بیبیستێت.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ﴾

واتە: ﴿(وبەدوای ناتەواوی یەکتردا مەگەڕێن) لەپاشملە بەخراپە باسی یەکتری مەکەن، ئایا کام لەئێوە پێی خۆشە کەگۆشتی برا (باوەڕدارەکەی) بخوات بەمردوویی؟ بێگومان قێزتان لێی دێتەوە وپێتان ناخۆشە وە لەخوا بترسن بێگومان خوا تەوبە وەرگر وبەبەزەییە﴾ [سورەتی الحجرات: 12].

پ :23پێناسەیدووزمانی- نەمیمەکردن -بکە؟

و: بریتیە لەهێنان وبردنی قسە لەنێوان خەڵکی بەمەبەستی خراپکردنی پەیوەندیان.

- پێغەمبەری خودا -صلی الله علیه وسلم- دەفەرموێت: «کەسی دوو زمان (نەمیمەکەر) ناچێتە بەهەشتەوە». [رواه مسلم].

پ :24ئایاتەمەڵیچییە؟

و: بریتیە لە قورسی وهێواشی لەئەنجامدانی خێر وچاکە وئەو شتانەی واجبە لەسەر مرۆڤ ئەنجامی بدات.

بۆ نمونە: تەمەڵی لە ئەنجامدانی واجبەکان.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالَى

﴿يُرَاءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا 142﴾

واته: ﴿بە ڕاستی دووڕووەکان دەیانەوێت خوا بخەڵەتێنن کەچی (لەبەرامبەردا) خوا خەڵەتێنەری ئەوانە (وفڕوفێڵەکانیان پووچەڵ دەکاتەوە) هەر کاتێکیش هەستن بۆ نوێژ بە تەمەڵی وسستی هەڵدەستن ڕووپامایی بۆ خەڵکی دەکەن وە یادی خوا ناکەن بەکەمی نەبێت﴾ [سورەتی النساء: 142]

پێویستە ئیماندار واز لەتەمەڵی وخاوی ودانیشتن بێ کارکردن بهێنێت، ودەبێت هەوڵبدات بۆ کارکردن وجوڵە وجدی بوون وکۆششکردن لەم ژیانەدا بەشێوەیەک ببێتە هۆی ڕەزامەندی خوای گەورە -سبحانە وتعالی-.

پ :25جۆرەکانتوڕەییباسبکە؟

و: 1- توڕەبوونێکی ستایشکراو: ئەمیش بریتیە لەتوڕەبوون لەپێناو خوای گەورە ئەگەر کافرەکان یان مونافیقەکان سنوورەکانی خودایان تێپەڕاند وبێڕێزیان کرد.

2- توڕەبوونێکی سەرزەنشتکراو: ئەمیش بریتیە لەو توڕەبوونەی کە مرۆڤ شتێک دەڵێت یان دەکات لەکاتێکدا نابێت بەو شێوەیە بێت.

چارەسەری توڕەیی سەرزەنشتکراو:

- دەستنوێژگرتن.

- دانیشتن ئەگەر بەپێوە بوو، وپاڵکەوتن ئەگەر دانیشتبوو.

- پابەند بێت بەوەسیەتی پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- لەمبارەیەوە، کە فەرمووی: «توڕە مەبە».

- زاڵ بێت بەسەر نەفسی خۆیدا کاتێک پاڵی پێوە دەنێت بۆ توڕە بوون.

- پەناگرتن بە خوای گەورە لەشەیتانی نەفرینلێکراو، ئەمیش بەووتنی: (أعوذ باللهِ مِنَ الشَّيطانِ الرَّجيمِ).

- بێدەنگ بوون.

پ :26ئایاسیخوڕیکردنچییە؟

و: - ئەمیش بریتیە لەگەڕان بەدوای عەیب وکەموکورتی خەڵکی وئەوەی دایدەپۆشن.

نمونە لەسەر سیخوڕی حەرامکراو:

- سەیرکردنی شتی تایبەتی خەڵکی لەنێو ماڵی خۆیاندا.

- گوێگرتن بۆ قسەی خەڵکانێک لەکاتێکدا ئەوان پێی نەزانن.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَلَا تَجَسَّسُوا ...﴾

واتە: ﴿وسیخوڕی مەکەن (وبەدوای ناتەواوی یەکتردا مەگەڕێن)﴾ [سورەتی الحجرات: 12].

پ :27زیادەڕۆییکردن- ئیسرافکردن - وڕەزیلیوسەخاوەتچییە؟

و:زیادەڕۆیی کردن -ئیسراف کردن- : بریتیە لەخەرجکردنی پارە وسامان لەشتێکدا کە مافی خۆی نییە تێیدا خەرج بکرێت.

وپێچەوانەکەی: ڕەزیلیە: ئەمیش بریتیە لە خۆگرتنەوە لەخەرجکردنی پارە وسامان لەشتێکدا کە مافی خۆیەتی تێیدا خەرج بکرێت.

ودروست بریتیە لەمامناوەندی لەنێوانیان، وئەمیش بریتیە لەوەی مسوڵمان بەسەخاوەت بێت.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَنفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا﴾

واتە: ﴿وە کەسانێکن کاتێک ماڵ و سامان خەرج دەکەن (بۆ خۆیان و خێزانیان) نە زیادەڕۆیی و نە ڕەزیلی و دەست نوقاوی (تێدا) ناکەن (بەڵکو) مامناوەندیە لەو نێوانەدا﴾ [سورەتی الفرقان : 67].

پ :28ئاياترسنۆكيچييە؟وئايائازايەتيچييە؟

و: ترسنۆکی: بریتیە لە ترسان لەو شتەی کە نابێت مرۆڤ لێی بترسێت.

وەکو ترسان لەووتنی هەق وڕاستی، وترسان لەنکۆڵی کردن لەخراپە.

ئازایەتی: بریتیە لە نەترسان سەبارەت بەپابەندبوون بەهەق وڕاستی، ونمونەش لەسەری پێشڕەوی کردن بۆ گۆڕەپانی جیهاد بۆ بەرگری لە ئیسلام ومسوڵمانان.

وپێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- لەنزایەکدا دەیووت: «اللَّهُمَّ إنِّي أعوذُ بكَ من الجُبنِ...» واتە: «خودایە من پەنا بەتۆ دەگرم لەترسنۆکی...». وپێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «ئیمانداری بەهێز خێرترە وخۆشەویستترە لای خوای گەورە لە ئیمانداری لاواز، وهەموویان خێریان تێدایە» [رواه مسلم].

پ :29ئەوقسانەنەزمانکامانەنکەحەرامکراون؟

و: -وەکو نەفرەت کردن وجوێندان.

- وەکو ووتنی: فڵان کەس (حەیوانە) یان هاوشێوەی ئەمە.

- یان باسکردنی شەرمگە لە وشە ناشیرین وبەدەکان.

- وپێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- نەهی لەهەموو ئەمانە کردووە، فەرمووی: «ئیماندار تانەدەر ونەفرەتلێکەر وجوێندەر ودەمشڕ نییە». [رواه الترمذي وابن حبان].

پ :30
هەندێکهۆکارباسبکەکەیارمەتیدەریمسوڵماننبۆئەوەبڕەوشتیجوانبێ ت؟

و: 1- نزا کردن بەوەی خوای گەورە ڕەوشتی جوانت پێ ببەخشێت ویارمەتیت بدات بۆئەوەی پێوەی پابەند بیت.

2- هەستکردن بەچاودێری خوای گەورە -عز وجل-، وئەو زاتە مەزنە هەموو شتێک سەبارەت بە تۆ دەزانێت ودەتبیستێت ودەتبینێت.

3- پاداشتی ڕەوشت جوانیت لەبیر بێت وهۆکارە بۆ چوونە بەهەشت.

4- بیر بکەرەوە لەسەرەنجامی خراپی ڕەوشتی خراپ وهۆکارە بۆ چوونە دۆزەخ.

5- ڕەوشت جوانی دەبێتە هۆی خۆشویستنی خوای گەورە وخۆشویستنی خەڵکی، وڕەوشت خراپی هۆکارە بۆ ڕق لێبوونی خوای گەورە گەورە وڕق لێبوونی خەڵکی لە ئەو کەسە.

6- خوێندنەوەی سیرەی (ژیاننامەی) پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- وچاولێکردن وپەیوەست بوون بە ڕێبازی ئەو.

7- هاوڕێیەتی کردنی کەسی چاکەکار ودوورکەوتنەوە لەهاوڕێیەتی کردنی کەسی خراپەکار.

****

بەشینزاوزیکرەکان

پ:1ئایافەزڵیزیکرچییە؟

و: پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «نمونەی ئەو کەسەی کە زیکری خودا دەکات وئەو کەسەی زیکری خودا ناکات وەکو نمونەی زیندوو ومردوو وان». [رواه البخاري].

- چونکە نرخی ژیانی مرۆڤ هێندە پابەندبوونیەتی بە یاد وزیکری خوای گەورە -سبحانە وتعالى-.

پ :2باسیهەندێکلەسوودەکانزیکربکە؟

و: 1- هۆکارە بۆ ڕەزامەندی خوای میهرەبان.

2- دەبێتە هۆی دوورخستنەوەی شەیتان.

3- دەبێتە هۆی پاراستنی مسوڵمان لەشەڕ وزیان.

4- دەبێتە هۆی بەدەستهێنانی پاداشت.

پ :3باشترینزیکرچییە؟

و: «لا إله إلا الله» واتە: «هیچ پەرستراوێک نییە کە بەهەق وڕاستی شایستەی پەرستن بێت جگە لە الله». [رواه الترمذي وابن ماجه].

پ :4لەکاتیهەستانلەخەوچیدەڵێیت؟

و: «الحمد لله الذي أحيانا بعدما أماتنا وإليه النشور» واتە: «حەمد وستایش بۆ

پەروەردگار کە ژیانی پێبەخشین پاش ئەوەی ئێمەی مراند و تەنها بۆ لای ئەو دەگەڕێینەوە». [متفق عليه].

پ:5

و: «الحمد لله الذي كساني هذا الثوب ورزقنيه من غير حول مني ولا قوة» واتە: «حەمد وستایش بۆ پەروەردگار کە پۆشیمی بەم جلوبەرگە وپێی بەخشیم بەبێ هیچ توانا وهێزێک لە منەوە». [رواه أبو داود والترمذي وغيرهم].

پ :6کاتێکجلێکدادەکەنیتچیدەڵێیت؟

و: «بسم الله». [رواه الترمذي].

پ :7کاتێکجلێکینوێلەبەردەکەیت،چینزایەکدەڵێیت؟

و: «اللهم لك الحمد أنت كسوتنيه، أسألك خيره وخير ما صنع له، وأعوذ بك من شره وشر ما صنع له» واتە: «حەمد وستایش بۆ تۆ ئەی پەروەردگار تۆ منت پۆشی بەم جلوبەگە، داوات لێدەکەم ئەوەی خێری تێدایە -لەم جلەدا- وئەو خێرەی بۆی دروستکراوە ؛پێم ببەخشیت، وپەنات پێدەگرم لە شەڕ زیانی -ئەم جلە- ولە شەڕ وزیانی ئەوەی بۆی دروستکراوە». [رواه أبو داود والترمذي].

پ :8چۆننزابۆکەسێکبکەینکەجلێکینوێیپۆشیووە؟

و: ئەگەر کەسێکت بینی جلێکی نوێی پۆشیبوو ؛ نزای بۆ دەکەیت، ودەڵێیت: و: «تُبْلِي ويُخلف الله تعالى» واتە: «-تەمەنت درێژ بێت- هەتاوەکو جلەکە کۆن دەبێت وخوای گەورە جلی ترت پێدەخشێت». [رواه أبو داود].

پ :9نزایکاتیچوونەشوێنیسەرئاوکردنچییە؟

و: «اللهم إني اعوذ بك من الخبث والخبائث» واتە: «خوایە پەنا بە تۆ دەگرم لە شەڕ وخراپەی هەموو شەیتانێکی نێر ومێ». [متفق عليه].

پ :10نزایدەرچوونلەشوێنیسەرئاوکردنچییە؟

و: «غفرانك» واتە: «خودایە لێم خۆش بە». [رواه أبو داود والترمذي].

پ :11لەپێشدەستنوێژگرتنچیدەڵێیت؟

و: «بسم الله». [رواه أبو داود وغيره].

پ :12نزایپاشتەواوکردنیدەستنوێژگرتنچییە؟

«أشهد أن لا إله إلا الله، وحده لا شريك له، وأشهد أن محمدًا عبده ورسوله». [رواه مسلم].

:13چیزیکرێکبووترێتکاتێکدەردەچینلەماڵ؟

و: «بسم الله، توكلت على الله، ولا حول ولا قوة إلا بالله» واتە: «بەناوی خودا، تەوەکول وپشت بەستنم تەنها بە خودایە، وهیچ هێز وتوانایەکمان نییە جگە لە هێز وتوانایە کە خودا پێمان دەبەخشێت». [رواه أبو داود والترمذي].

پ :14چیزیکرێکبووترێتلەکاتیچوونەنێوماڵ؟

«بسم الله ولجنا، وبسم الله خرجنا، وعلى ربنا توكلنا» واتە: «بەناوی خودا دەچینە ژوورەوە، و بەناوی خودا دەرچووین، و تەوەکولمان هەر تەنها بە خوای گەورەیە - سبحانه وتعالى-»، پاشان سەلام لەخێزانەکەی دەکات. [رواه أبو داود].

پ :15نزایچوونەنێومزگەوتچییە؟

و: «اللهم افتح لي أبواب رحمتك» [رواه مسلم] واتە: «خودایە دەرگای ڕەحمەتی خۆت لەمن بکەیتەوە».

پ :16نزایدەرچوونلەمزگەوتچییە؟

و: «اللهم إني أسألك من فضلك» [رواه مسلم] واتە: «خودایە داوای فەزڵ وبەخشینی خۆت لە تۆ دەکەم».

پ :17چیدەڵێیتلەکاتیبیستنیبانگدان؟

و: ئەوە دەڵێم کە بانگبێژەکە دەیڵێت، پاش ئەوەی ئەو هەر ڕستەیەک تەواو دەکات؛ منیش دووبارەی دەکەمەوە، جگە لەکاتی ووتنی: «حي على الصلاة» و«حي على الفلاح» نەبێت، لەم کاتەدا دەڵێم: «لا حول ولا قوة إلا بالله». [متفق عليه].

پ :18چیدەڵێیتلەپاشبانگ؟

و: سەڵاوات دەدەیت لەسەر پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم-. [رواه مسلم]. «اللهم رب هذه الدعوة التامة، والصلاة القائمة، آت محمدا الوسيلة والفضيلة، وابعثه مقاما محمودا الذي وعدته» واتە: «خودایە، ئەی پەروەردگاری ئەم بانگ ونوێژە کامڵ ودامەزراو ومەزنە؛ -الوسيلة: بەرزترین شوێن لە بەهەشتدا- و -الفضيلة: گەورەترین پلەی فەزڵ ورێزلێنان- ببەخشە بە موحەمەد -صلى الله عليه وسلم-، وزیندووی بکەرەوە وپلەی ستایشکردنی خۆتی پێببەخشە کە پەیمانت پێداوە لە ڕۆژی قیامەتدا». [رواه البخاري].

ونزا دەکەیت لەنێوان بانگ وقامەت کردن، چونکە نزاکردن لەم کاتەدا ڕەت ناکرێتەوە.

پ :19لەویردیبەیانیانوئێوارانچیزیکرێکدەڵێیت؟

و: 1- ئایەتی کورسی -الكرسي- دەخوێنم:

﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾

واتە: ﴿الله ئەو خوایەیە کە هیچ پەرستراوێکی بەهەق و ڕاست نییە شایستەی پەرستن بێت بێجگە لە ئەو هەمیشە زیندووی تەدبیرکار وڕاگری (بوونەوەرە) وەنەوز و خەو نایگرێت هەر هی ئەوە هەر چی لە ئاسمانەکان و هەرچی لە زەوی دایە کێیە ئەو کەسەی لەو ڕۆژەدا بتوانێ تکای لەلا بکات مەگەر بە ڕێ پێدانی خۆی نەبێت ئاگادارە بە ئەوەی لەبەردەمی (ئادەمی) یەوەیە (لە دونیا لە بەردەستیاندایە) وە ئەوەی لە دواوەیەتی (لە ڕۆژی دوایی بۆیان ئامادەکراوە) وە کەس ئاگای نییە لە هیچ شتێک لە زانین و زانیاری ئەو (خوا) یە مەگەر بەوەی کە خۆی بیەوێ کورسیەکەی خودا (ئەو شوێنەی پێی -لەسەری یان لەنێوی- دادەنێت) هەموو ئاسمانەکان و زەوی گرتۆتەوە وە پارێزگاری کردنی ئاسمانەکان و زەوی بۆ خوا ئاسانە و (گران نییە) وە هەر ئەو بڵند وپایە گەورە ومەزنە﴾ [سورەتی البقرة: 255].

2- وئەم سورەتانە دەخوێنم؛

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان﴾

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ * (ئەی پێغەمبەر ﷺ) بڵێ: هەر ئەو (الله) یە خوای تاک وتەنها (1) اللَّهُ الصَّمَدُ * ئەو خوایەی بێ نیازە وجێی نیاز وئومێدی (باوەڕدارانە) (2) لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ * کەسی لێ نەبووە ولەکەس نەبووە (3) وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ * وە هەرگیز هیچ کەس هاوشێوە وهاوتای ئەو نیە (4)﴾ سێ جار.

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان﴾

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ * (ئەی پێغەمبەر ﷺ) بڵێ: پەنا دەگرم بە دروستکەری بوونەوەر (بەپەروەردگاری بەرەبەیان) (1) مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ * لە زیانی ئەوەی کە دروستی کردووە (2) وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ * وە لە زیانی تاریکی کاتێک کە دادێت (3) وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ * وە لە زیان خراپەی(جادووگەران) کەپەت ودەزوو گرێ دەدەن وفووی پێدا دەکەن (4) وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ * وە لە زیانی بەخیل وحەسوود کاتێک کە حەسوودی دەبات (5)﴾ سێ جار.

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان﴾

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ * (ئەی پێغەمبەر ﷺ) بڵێ: پەنا دەگرم بە پەروەردگاری خەڵکی (1) مَلِكِ النَّاسِ * بە پادشای خەڵکی (2) إِلَهِ النَّاسِ * بە پەرستراوی خەڵکی (3) مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ * لە زیان وشەڕی وەسوەسە پەیداکەر (کە کاتێک ناوی خودا ببرێت) خۆی پەنهان دەکات (4) الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ * ئەوەی کە وەسوەسە دەخاتە دڵی خەڵکیەوە (5) مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ * لە جنۆکە و لە ئادەمیزاد (6)﴾ سێ جار.

3- «اللهم أنت ربي لا إله إلا أنت خلقتني وأنا عبدك وأنا على عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ ما اسْتَطَعْتُ أعوذ بك من شر ما صنعتُ أَبُوءُ لك بنعمتك عليَّ وأَبُوءُ لك بذنبي فَاغْفِرْ لي فإنه لا يغفر الذنوب إلا أنت» واتە: «خودایە، تۆ پەروەردگاری منی وهیچ پەرستراوێک هەق وڕاست نییە کە شایستەی پەرستن بێت جگە لە تۆ نەبێت، تۆ منت لە نەبوونەوە دروستکردووە، هەتا بتوانم پەیمان وبەڵێنی تۆ ناشکێنم؛ ئەگەر نەمتوانی پەیمانەکە ببەمە سەر ئەوە لە دەسەوسانیمە، چونکە ستەمە کە بەندە بتوانێت تەواوی ئەرکی سەرشانی خۆی جێبەجێبکات، پەنا بۆ تۆ دەگرم لە شەڕی کردەوەکانی خۆم کە دەبنە مایەی سزا وتۆڵە بۆم، بە سوپاسگوزارییەوە دانادەنێم بە هەموو نیعمەت وبەخشینێک لە لایەن تۆوە بۆ من، ودانادەنێم بە تاوان وهەڵەکانم؛ لە تاوان وهەڵەکانم خۆش بە چونکە تەنها تۆ لە تاوان وهەڵەکانی بەندەکان خۆش دەبیت». [رواه البخاري].

پ 20: لەکاتیخەوتنچیدەڵێیت؟

و: «باسمك اللهم أموت وأحيا» واتە: «خودایە بەناوی تۆوە دەمرم ودەژیم». [متفق عليه].

پ :21چیدەڵێیتپێشدەستپێکردنبەخواردن؟

و: «بسم الله» واتە: «بەناوی خوای گەورە».

ئەگەر لەبیرت چوو لەسەرەتادا بیڵێیت، ئەوا بڵێ:

و: «بسم الله في أوله وآخره» واتە: «بەناوی خوای گەورە لەسەرەتا وکۆتادا». [رواه أبو داود والترمذي].

پ :22چیدەڵێیتلەپاشتەواوبوونیخواردن؟

و: «الحمدُ لِلهِ الذي أَطْعَمَنِي هَذَا، وَرَزَقْنِيهِ مِنْ غَيرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلَا قُوَّةٍ» واتە: «حەمد وسوپاس بۆ ئەو خودایەی کە ئەم خواردن ورزقەی پێبەخشیم بە بێ هیچ هێز وتوانایەک لە منەوە». [رواه أبو داود وابن ماجة وغيرهما].

پ :23نزایمیوانبۆخاوەنماڵ- خاوەنداوەتیەکە -چییە؟

و: «اللـهم بـارك لهم فيما رزقتهم، واغفر لهم وارحمهم» واتە: «خودایە بەرەکەت وپیرۆزی بکەیت ئەو رزقەی پێیانت بەخشیووە، ولێیان خۆش بە ورەحمیان پێبکە». [رواه مسلم].

پ :24مرۆڤچیبڵێتلەپاشپژمین؟

و: «الحمد لله».

وبا براکەی یان هاورێکەی پێی بڵێت: «يرحمك الله» واتە: «خوای گەورە رەحمت پێبکات».

ئەگەر براکەی ئەمە ووت، با ئەو کەسەی پژمی بڵێت: «يهديكم الله ويصلح بالكم» واتە: «خوای گەورە هیدایەتتان بدات وحاڵتان چاک بکات». [رواه البخاري].

پ :25چیدەڵێیتلەپاشهەستانوتەواوبوونیدانیشتن (نزایکەفارەتیدانیشتن) چییە؟

و: «سبحانك اللهم وبحمدك، أشهد أن لا إله إلا أنت، أستغفرك وأتوب إليك» واته: «پاك وبێگەرد وحەمد وستايش بۆ تۆ ئەی پەروەردگار، شاهێدی دەدەم هيچ پەرستراوێک بەهەق وڕاستی شايستەی پەرستن نييە جگە لە تۆ، داوای لێخۆشبوونت لێدەکەم و بەتەوبە وپەشيمانی بۆ لای تۆ دەگەڕێمەوە» [رواه أبو داود والترمذي وغيرهما].

پ 26: نزايسواربوونچييە؟

«بسم الله، والحمد لله

﴿سبحان الذي سخَّر لنا هذا وما كُنَّا له مُقْرِنِينَ * وإنَّا إلى ربّنا لـمُنْقَلِبُون﴾*، (الحمد لله، الحمد لله، الحمد لله، الله أكبر، الله أكبر، الله أكبر، سبحانك اللهم إني ظلمت نفسي فاغفر لي؛ فإنه لا يغفر الذنوب إلا أنت)**»، بەناوی خودا، وحەمد وستايش بۆ خودا، *(واتە: پاك وبێگەردی بۆ ئەو خودايەی، کە ئەمەی بۆ ڕامکردووين -موسەخەر کردووين- وئێمەش دەسەڵاتمان نەبوو بەسەريدا * بەڕاستی لە دوارۆژيشدا هەر بۆ لای ئەو خودايە دەگەڕێينەوە)، **(واتە: حەمد وستايش بۆ پەروەردگار، حەمد وستايش بۆ پەروەردگار، حەمد وستايش بۆ پەروەردگار، خودا لەهەموو شتێک گەورەترە، خودا لەهەموو شتێک گەورەترە، خودا لەهەموو شتێک گەورەترە، پاک وبێگەرديت ئەی پەروەردگار من ستەمم لەنەفسی خۆم کرد ؛ لێم خۆش بە، چونکە کەس لە گوناهەکان خۆش نابێت جگە لە تۆ). [رواه أبو داود والترمذي].

پ 27: نزايسەفەركردنچييە؟

«الله أكبر، الله أكبر، الله أكبر ﴿سبحان الذي سخَّر لنا هذا وما كُنَّا له مُقْرِنِينَ * وإنَّا إلى ربّنا لـمُنْقَلِبُون﴾، اللهم إنَّا نَسْأَلُك في سفرنا هذا البِرَّ والتَّقْوَى، ومن العمل ما تَرْضَى، اللهم هَوِّنْ علينا سفرنا هذا واطْوِ عنا بُعْدَه، اللهم أنت الصاحب في السفر، والخليفة في الأهل، اللهم إني أعوذ بك مِن وَعْثَاء السفر، وكآبة الـمَنْظر، وسوء الـمُنْقَلَب في المال والأهل والولد» واتە: «خودا لە هەموو شتێک گەورەترە، خودا لە هەموو شتێک گەورەترە، خودا لە هەموو شتێک گەورەترە، ﴿پاك وبێگەردی بۆ ئەو خودايەی، کە ئەمەی بۆ ڕامکردووين (موسەخەر کردووين) وئێمەش دەسەڵاتمان نەبوو بەسەريدا * بەڕاستی لە دوارۆژيشدا هەر بۆ لای ئەو خودايە دەگەڕێينەوە﴾، خودايە ئێمە لەم گەشتەماندا داوای چاكە و خۆپارێزی وئەو کردەوانەت لێدەکەين کە تۆ پێی ڕازيت، خودايە ئەم گەشتەمان بۆ ئاسان بکە و دووريەکەيمان بۆ نزيك بکەرەوە، خودايە تۆ پارێزەرمان بە لەم گەشتەماندا وخانەوادەکەشمان بپارێزە، کە جێمان هێشتوون، خودايە

من پەنات پێدەگرم لە نارەحەتی گەشت و شتێك كە نارەحەتمان بكات و -پەنات پێدەگرم- لە خراپی حاڵمان لە كاتی گەڕانەوەمان بۆ ماڵ وخێزان».

وئەگەر گەڕانە هەر ئەو نزایە دەڵێت وئەم بەشەی بۆ زیاد دەكات:

«آیبون تائبون عابدون لِربنا حامدون» واتە: «گەڕاینەوە بە پەشیمانی لەتاوان، وهەروەها بە پەرستش بۆ خودا و سوپاسگوزار وستایش كاریشین بۆ پەروەردگارمان». [رواه مسلم].

پ :28
ئەوكەسەیسەفەردەكاتچینزایەكدەكاتبۆكەسینیشتەجێبوو؟

و: «أستودعكم الله الذي لا تضيع ودائعه» واتە: «بە خوای گەورە دەتانسپێرم كە هەرگیز سپاردەكان لەلای ئەو بزر نابێت». [رواه أحمد وابن ماجة].

پ :29
ئەوكەسەینیشتەجێیەچینزایەكدەكاتبۆئەوكەسەیدەیەوێتسەفەربكا ت؟

و: «أستودع الله دينك، وأمانتك، وخواتيم عملك» واتە: «خوای گەورە بتپارێزێت لە ئاینەكەت، ولە سپاردەكانت -لە سەلامەتیت لەهەموو شتێكدا-، ولە كۆتا كردەوەكانت». [رواه أحمد والترمذي].

پ :30نزایچوونەنێوبازاڕچییە؟

و: «لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك، وله الحمد، يحيي ويميت، وهو حي لا يموت، بيده الخير، وهو على كل شيء قدير» واتە: «هیچ پەرستراوێک هەق وڕاست نییە كە شایستەی پەرستن بێت جگە لە الله، وهیچ شەریک وهاوبەشێکی نییە، وهەموو شتێک موڵکی ئەوە، وهەموو سوپاسێک هەر بۆ ئەوە، وژیان دەبەخشێت و-بوونەوەر- دەمرێنێت، وئەو هەمیشە زیندووە وهەرگیز نامرێت، وهەموو خێرێک بەدەستی ئەوە، وئەو لە سەر ئەنجامدانی هەموو كارێک تواناداره». [رواه الترمذي وابن ماجه].

پ :31نزایتوڕەبوونچییە؟

و: «أعوذ بالله من الشيطان الرجيم» واتە: «پەنا بەخوای گەورە دەگرم لەشەیتانی نەفرینلێکراو». [متفق عليه].

پ :32چیدەڵێیتبەکەسێککەچاکەیەکیبەرامبەرتکردووە؟

و: «جزاک الله خيرا» واتە: «خوای گەورە پاداشتی خێرت بداتەوە». [رواه الترمذي].

پ :33 ئەونزایەچییەکەدەووترێتئەگەرسواریەکەپەکیکەوتیانوەستا؟

و: «بسم الله». [رواه أبو داود].

پ :34چیدەڵێیتئەگەرشتێکرِوویداکەپێیئاسوودەبوویت؟

و: «الحمد لله الذي بنعمته تتم الصالحات» واتە: «حەمد وستایش بۆ ئەو پەروەردگارەی کە بەهۆی نیعمەتی ئەو شتە چاکەکان تەواو وجێبەجێ دەبێت». [رواه الحاكم وغيره].

پ :35چیدەڵێیتئەگەرشتێکرِوویداکەپێتناخۆشبوو؟

و: «الحمد لله على كل حال» واتە: «حەمد وستایش بۆ خوای گەورە لەهەموو حاڵەتێکدا». [صحيح الجامع].

پ :36چۆنیەتیسەلامکردنوچۆنیەتیوەڵامدانەوەیچۆنە؟

و: مسوڵمان دەڵێت: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ».

وبراکەی وەڵامی دەداتەوە ودەڵێت: «وَعَلَيْكُمُ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ». [رواه الترمذي وأبو داود وغيرهما].

پ :37نزایکاتیبارانبارینچییە؟

و: «اللهم صيباً نافعاً» واتە: «خودایە بارانێکی بەسوود بێت». [رواه البخاري].

پ :38پاشبارینیبارانچینزایەکبووترێت؟

و: «مطرنا بفضل الله ورحمته» واته: «بارانمان بۆ باری بە فەزڵ ورەحمەتی خوای گەورە». [رواه البخاري ومسلم].

پ :39نزاىباچییە؟

«اللَّهُمَّ إنِّي أسْألُكَ خَيرها وأعوذ بك من شرِّها» واته:«ئەی خودایە، داوای هەر خێرێکت لێدەکەم کە بەهۆی ئەم بایەوە تووشمان دەبێت، وخودایە پەنات پێدەگرم لە هەر شەڕێک کە بەهۆی ئەم بایەوە تووشمان ببێت». [رواه أبو داود وابن ماجه].

پ :40نزاىبیستنیهەورەگرمەچییە؟

و: «سبحان الذي يسبح الرعد بحمده والملائكة من خيفته» واته: «پاک وبێگەردە ئەو پەروەردگارەی کە هەورەگرمە سوپاس و ستایشی ئەو (خوای گەورە) دەکات هەروەها فریشتەکانیش لە هەیبەت و ترسی ئەو (ستایشی دەکەن)». [سەرچاوە: موطأ مالك].

پ :41
چینزایەکبووترێتکاتێکیەکێکدەبینیتتووشیناڕەحەتیەکبووە؟

و: «الحمد لله الذي عافاني مما ابتلاك به، وفضلني على كثيراً ممن خلق تفضيلاً» واته: «حەمد وستایش بۆ ئەو پەروەردگارەی کە سەلامەتی کردووم لەوەی بەهۆیەوە تۆی تووشی تاقیکردنەوە کردووە، وفەزڵی زۆری پێبەخشیووم بەسەر زۆرێک لەدروستکراوەکانی». [رواه الترمذي].

پ :42
چینزایەکبکاتئەگەرترسالەوەبەهۆیچاولێدانیەوەشتێکتووشبکات؟

و: ولە فەرموودەدا هاتووە: «ئەگەر یەکێک لە ئێوە شتێکی لە براکەی بینی، لەنەفسی ئەو، یان لەسامانەکەی کە بەلایەوە جێی سەرنجراکێشان بوو، [ئەوا با نزای بەرەکەتی بۆ بکات] چونکە بەڕاستی چاولێدان هەق وڕاستیە (ڕوودەدات)». [رواه أحمد وابن ماجه وغيرهما].

پ :43چۆنسەڵاواتدەدەیتلەسەرپێغەمبەر- صلىاللهعليهوسلم-؟

و: «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ» واته: «خودایە وەسف

وستایشی موحەمەد وبنەماڵە وشوێنکەوتووانی بکە -صلى الله علیه وسلم- هەروەکو چۆن وەسف وستایشی ئیبراهیم وبنەماڵە وشوێنکەوتووانیت کرد -علیه السلام-، وبەرەکەت وپیرۆزی برژێنە سەر موحەمەد وبنەماڵە وشوێنکەوتووانی -صلى الله علیه وسلم- هەروەکو چۆن بەرەکەتت ڕژانە سەر ئیبراهیم وبنەماڵە وشوێنکەوتووانی -علیه السلام-, تۆ ستایشکراو وشکۆداریت». [متفق علیه].

****

بەشیبابەتەجۆراوجۆرەکان

پ :1ئایاپێنجحوکمەتەکلیفیەکە- پێسپاردنەکە -چین؟

و:

1- واجب.

2- موستەحەب (سونەت).

3- حەرام.

4- مەکروه .

5- حەڵاڵ -ڕێگەپێدراو-.

پ :2ئەمپێنجحوکمەشیبکەرەوە؟

و:

1- واجب: وەکو پێنج نوێژە فەرزەکە، ورۆژووگرتنی مانگی ڕەمەزان وچاکەکاری بەرامبەر دایک وباوک.

- واجب هەرکەسێک ئەنجامی بدات ؛ پاداشت دەدرێتەوە، و هەرکەسێک وازی لێبهێنێت -ئەنجامی نەدات- ؛ سزا دەدرێت.

2- موستەحەب: وەکو نوێژە سونەتە راتیبەکان، وشەونوێژ وخواردن بەخشین بەهەژاران وسەلامکردن، وپێی دەووترێت: (سونەت یان مەندوب).

- موستەحەب هەرکەسێک ئەنجامی بدات ؛ پاداشت دەدرێتەوە، و هەرکەسێک وازی

لێبهێنێت ـئەنجامی نەدات- ؛ سزا نادرێت.

تێبینیەکی گرنگ:

پێویستە مسوڵمان کاتێک دەبیستێت کە فەرمانێک سونەتە ـموستەحەبە- دەبێت دەستبەجێ ئەنجامی بدات، وەکو شوێنکەوتنێک بۆ پێغەمبەر ﷺ.

3- حەرامکراو: وەکو خواردنەوەی مەی وخراپەکاری بەرامبەر دایک وباوک وپچڕینی پەیوەندی خزمایەتی.

- حەرامکراو هەرکەسێک وازی لێبهێنێت ـئەنجامی نەدات- ؛ پاداشت دەدرێتەوە، و هەرکەسێک ئەنجامی بدات ؛ سزا دەدرێت.

4- مەکروهـ : وەکو وەرگرتن وپێدان بەدەستی چەپ، وپێچانەوەی جل لەکاتی نوێژ.

- مەکروهـ هەرکەسێک وازی لێبهێنێت ـئەنجامی نەدات- ؛ پاداشت دەدرێتەوە، وهەرکەسێک ئەنجامی بدات ؛ سزا نادرێت.

5- حەڵاڵ ـڕێگەپێدراو- : وەکو خواردنی سێو وخواردنەوەی چای، وپێی دەووترێت: جائیز وڕێگەپێدراو وحەڵاڵ.

- حەڵاڵ (ڕێگەپێدراو) هەرکەسێک ئەنجامی بدات ؛ پاداشت نادرێتەوە، و هەرکەسێک وازی لێبهێنێت ـئەنجامی نەدات- ؛ سزا نادرێت.

پ :3حوکمیفرۆشتنومامەڵەبازرگانیەکانچییە؟

و: بنچینە لەهەموو فرۆشتنێک ومامەڵەیەک ئەوەیە کە حەڵاڵە مەگەر هەندێک جۆر نەبێت کە خوای گەورە حەرامی کردووە ـسبحانە وتعالی-.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا﴾

واتە: ﴿خوا ڕێی داوە بە کڕین وفرۆشتن وحەڵاڵی کردووە بەڵام سووی (ڕیبای) حەرامکردووە ـقەدەغە کردووە-﴾ [سورەتی البقرة: 275].

پ :4باسیهەندێکجۆرلەمامەڵەوفرۆشتنبکەکەحەرامکراون؟

و:

1- فێڵکردن، وبۆ نمونە: شاردنەوەی عەیب وکەموکورتی شتومەک.

لەئەبی هورەیرەوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- بەلای کۆمەڵێک خواردن تێپەڕبوو (لەناو شتێک بوو وەکو سەبەتە بەسەر یەکەوە)، دەستی خستە نێوی، ودەستی تەڕی بەرکەوت، فەرمووی: «ئەمە چییە ئەی خاوەنی خواردنەکە؟»، -خاوەنەکەی- ووتی: باران لێی داوە ئەی پێغەمبەری خودا، ئەویش فەرمووی: «ئەی بۆچی نەتخستە سەرەوە بۆئەوەی خەڵکی بیبینێت؟ ئەوەی فێڵ بکات لە من نییە». [رواه مسلم].

2- ڕیبا (سوو): بۆ نمونە کەسێک لە یەکێکی تر سەد هەزار دینار قەرز وەربگرێت وخاوەن قەرزەکە مەرجی ئەوە دابنێت کە لەکاتی گێڕانەوەی دوو سەد هەزاری پێبدات.

وئەم زیادەیە ڕیبای حەرامکراوە.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا﴾

واتە: ﴿خوا ڕێی داوە بە کڕین وفرۆشتن وحەڵاڵی کردووە بەڵام سووی (ڕیبای) حەرامکردووە -قەدەغە کردووە-﴾ [سورەتی البقرة: 275].

3- غەرەر (نادڵنیایی ومەترسی) و نەزانین: وەکو فرۆشتنی شیری نێو گووانی ئاژەڵ، یان فرۆشتنی ماسی لەئاودا کەهێشتا ڕاوی نەکردووە چونکە ئەم جۆرە فرۆشتنانە نەزانی ونادڵنیایی تێدایە.

لە فەرموودەدا هاتووە: «پێغەمبەر ﷺ نەهی کردووە لەو فرۆشتنەی کە غەرەری (نادڵنیایی ومەترسی) تێدایە». [رواه مسلم].

پ :5
باسیهەندێکلەنعیمەتەکانخوایگەورەبکەکەپێتیبەخشیووە؟

و: 1- نیعمەتی ئیسلام، ویەکێک نیت لەکافرەکان.

2- نیعمەتی سونەت، ویەکێک نیت لە بیدعەچیەکان.

3- نیعمەتی لەش ساغی وعافیەت لەگوێ وبیستن وبینین وهتد.

4- نیعمەتی خواردن وخواردنەوە وپۆشین.

نیعمەتەکانی خوای گەورە زۆرن و لەژماردن نایەن.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَإِن تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا ۗ إِنَّ اللَّهَ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾

واتە: ﴿وە ئەگەر (بتانەوێت) نیعمەتە کانی خوا بژمێرن ناتوانن بیان ژمێرن بەڕاستی خوا لێبوردە و میهرەبانە﴾ [سورەتی النحل: 18].

پ :6 واجبچییەسەبارەتبەنعیمەتەکان؟وچۆنسوپاسگوزاریدەربڕینلەسەرئەوەبپێمانبەخشراوە؟

و: واجب: ئەوەیە سوپاسگوزار بین وحەمد وستایشی خوای گەورە بکەین بەزمان لەسەر ئەوەی ئەم نیعمەتانەی پێبەخشیووین وتەنها ئەو خاوەن فەزڵە لەم بەخشینەدا، وهەروەها بەکارهێنانی ئەم نیعمەتانە بەشێوەیەک کەببێتە هۆی ڕەزامەندی خوای گەورە، نەک بۆ تاوان وسەرپێچیکردنی فەرمانەکانی پەروەدگار بەکاریان بهێنین.

پ :7ئایاجەژنەکانیمسوڵمانانکامانەن؟

و: جەژنی ڕەمەزان -عيد الفطر-، وجەژنی قوربان -عيد الأضحى-.

- لەو فەرموودەیەدا هاتووە کە ئەنەس دەیگێڕێتەوە، دەڵێت: کاتێک پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- هات بۆ مەدینە، خەڵکەکە دوو ڕۆژیان هەبوو کە یارییان تێدا دەکرد، ئەمیش فەرمووی: «ئەم دوو ڕۆژە چین؟»، ووتیان: ئێمە لە جاهیلیەتدا -لە پێش ئیسلامدا- لەم دوو ڕۆژەدا یاریمان دەکرد، پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- فەرمووی: «خوای گەورە شتێکی خێرتری لەم دووانە پێبەخشیوون: ڕۆژی قوربان (جەژنی قوربان) و ڕۆژی ڕۆژووشکاندن (جەژنی ڕەمەزان)». [رواه أبو داود].

وجگە لەم دوو جەژنە ؛ هەموو جەژنەکانی تر داهێنراو وبیدعەن.

پ :8ئایاباشترینمانگکامەیانە؟

و: مانگی ڕەمەزان.

پ :9ئایاباشترینڕۆژلەهەفتەداکامەیانە؟

و: ڕۆژی جومعە.

پ :10ئایاباشترینڕۆژلەساڵداکامڕۆژە؟

و: ڕۆژی عەرەفە.

پ :11ئایاباشترینشەولەساڵداکامەیانە؟

و: شەوی قەدر.

پ :12ئایاواجبچییەئەگەرئافرەتێکینامەحرەمتبینی؟

و: واجب بریتیە لە لادانی چاو لەسەری و چاو داگرتن، وسەیر نەکردنی، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ﴾

واتە: ﴿(ئەی پێغەمبەر ﷺ) بڵێ بەپیاوانی ئیماندار چاوی خۆیان (لەسەیر کردنی ئافرەتی نامەحرەم)﴾ [سورەتی النور: 30].

پ :13ئایادوژمنەکانمرۆڤکێن؟

1- نەفسی فەرمانکار بەخراپە:

﴿وَمَا أُبَرِّئُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

واتە: ﴿وە (یوسف ووتی) من هەرگیز پاکانە بۆ خۆم ناکەم (چونکە) بەڕاستی نەفس زۆر فەرماندەرە بەخراپە بێجگە ئەو نەفسە کە پەروەردگارم ڕەحمی پێ کردبێت بەڕاستی پەروەردگارم لێبووردە و میهرەبانە﴾ [سورەتی یوسف: 53].

2- شەیتان: دوژمنی نەوەی ئادەمە وئامانجی ئەوەیە مرۆڤ گومڕا بێت و وەسوەسەی بۆ دەکات بۆئەوەی خراپە بکات وبچێتە دۆزەخەوە، خوای گەورە دەفەرموێت: واتە:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ﴾

واتە: ﴿ئەی خەڵکینە بخۆن لەوەی کەلە زەویدایە بەحەڵاڵی و پاکی وە دوای هەنگاوەکانی شەیتان مەکەون بەڕاستی شەیتان دوژمنێکی ئاشکراتانە﴾ [سورەتی البقرة: 168].

3- هاوڕێی خراپ: ئەوانەی هانی مرۆڤ دەدەن بۆ شەڕ وخراپە، ودووری دەخەنەوە لەخێر وچاکە، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿الْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ﴾

واتە: ﴿دۆست وخۆشەویستەکان لەو ڕۆژەدا دوژمنی یەکترن جگە لە پارێزکاران و لەخواترسان نەبێت﴾ [سورەتی الزخرف: 67].

پ :14ئایاتەوبەکردنچییە؟

و: بریتیە لەگەڕانەوە لەتاوانکردن وپەشیمانی لەسەر کردنی سەرپێچی فەرمانەکانی خوای گەورە -بۆ- گوێڕایەڵی فەرمانەکانی خوای گەورە، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَىٰ﴾

واتە: ﴿وە بەڕاستی من زۆر لێبووردەم لەو کەسەی تەوبەی کردبێت و باوەڕی هێنابێت و کردەوەی چاکی کردبێت پاشان بەردەوام بوو بێت لەسەر ئەو ڕێبازە﴾ [سورەتی طه: 82].

پ :15ئایامەرجەکانتەوبەکردنیڕاستگۆیانچین؟

1- وازهێنان لەگوناهەکە.

2- پەشیمان بوونەوە لەسەر گوناهەکانی پێشوو.

3- پێداگیربوون لەسەر نەگەڕاوە بۆ کردنی ئەو گوناهانە.

4- گێڕانەوەی مافەکان بۆ خاوەنەکانیان.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَن يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾

واتە: ﴿وە ئەوانەی کە کاتێک کردەوەیەکی ناشیرین دەکەن یان ستەم لەخۆیان دەکەن کە یادی خوایان کردەوە ئەمجا داوای لێبووردن دەکەن بۆ گوناهەکانیان ئایا کێ دەبوورێت لە گوناهەکان بێجگە لە خوا؟ وە بەردەوام نابن لەسەر ئەوەی کە کردوویانە لە کاتێکدا بزانن (کە گوناهە)﴾ [سورەتی آل عمران: 135].

پ :16ماناى) سەڵاواتدانلەسەرپێغەمبەر (ﷺچییە؟

و: واتە: داوا لەخواى گەورە دەكەیت كە ستایشى پێغەمبەر -صلى الله علیه وسلم- بكات لەلاى ئەوانەى لەئاسمانەكاندان.

پ :17ماناى) سبحانالله (چییە؟

و: تەسبیح كردن واتە: دانپێدانان بەپاك وبێگەردى خواى گەورە لەهەموو كەموكورتى وعەیب وخراپەیەک وهەموو ئەمانە دوورن لەپەروەردگار -سبحانه وتعالى- .

پ :18ماناى) الحمدلله (چییە؟

و: حەمد وستایشكردنى خواى گەورەیە -سبحانه وتعالى-، و وەسفكردنیەتى بەسیفەتەكانى كامڵبوون.

پ :19ماناى) اللهأكبر (چییە؟

و: واتە: خواى گەورە -سبحانه وتعالى- لەهەموو شتێک گەورەترە، وشكۆدارتر ومەزنترە لەهەموو شتێک.

پ :20ماناى) لاحولولاقوةالابالله (چییە؟

و: واتە: بەندە حاڵى ناگۆڕێت بۆ حاڵێكى تر، وهیچ هێزێكى نییە لەسەر ئەمە مەگەر خواى گەورە یارمەتى بدات.

پ :21ماناى) أستغفرالله (چییە؟

و: واتە: مرۆڤ داوا لەپەروەردگارى بكات بەوەى لەگوناهەكانى خۆش بێت وعەیب وكەموكورتیەكانى داپۆشێت.

****

کۆتایی

ولەکۆتاییدا:

پێویستە دایک وباوک ئەم پرسیارانە شیبکەنەوە بۆ ڕۆڵەکانیان وبەردەوام بۆیان بخوێننەوە هەتا فێری دەبن بۆئەوەی لەسەر قسە وکردەوە وبیروباوەڕی دروست گەورە ببن، وهەروەها پەروەردە کردنیان لەسەر ئەم بابەتانە گرنگترە لەسەر دابینکردنی خواردن وجلوبەرگ بۆیان، خوای گەورە دەفەرمووێت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾

واتە: ﴿ئەی ئەوانەی کەباوەڕتان هێناوە خۆتان وکەسوکارتان بپارێزن لەئاگرێك کە سووتەمەنیەکەی ئادەمی وبەردە، سەرپەرشتی ئەو (ئاگری دۆزەخەن) چەند فریشتەیەکی زبر وتوندوتیژی وان کە نافەرمانی خوا ناکەن لەوەی کەفەرمانیان پێ دەدات وە چ فەرمانێکیان پێ بدرێت دەیکەن﴾ [سورەتی التحريم: ٦]. وپێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرمووێت: «وپیاو شوانە -چاودێرە- لەسەر خێزانەکەی وبەرپرسیارە لەسەر ژێر دەستەکانی، وئافرەت شوانە -چاودێرە- لەسەر ماڵی مێردەکەی -خێزانەکەی- وبەرپرسیارە لەسەریان». [رواه البخاري ومسلم].

وَصَلَّى اللهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آَلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِيْنَ.

Sommaire

ئەو بابەتانەی دەبێت منداڵی مسوڵمان بیزانێت 1
پێشەکی.. 3
بەشیعەقیدە- بیروباوەڕ- 4
پ :1پەروەردگارتکێیە؟... 4
پ :2ئاینتچییە؟ 5
پ :3پێغەمبەرەکەتکێیە؟.. 5
پ :4وشەیتەوحید) یەکخواپەرستی (چییەوباسیمانایتەوحیدچییە؟.................... 5
پ :5ئایاخوایگەورە- عزوجل -لەکوێیە؟ 5
پ :6واتایشاهێدیدانبەوەی) محمدرسولالله:موحەممەدپێغەمبەریخوایە (چییە؟........... 6
پ :7بۆچیخوایگەورەئێمەیدروستکردووە؟ 7
پ :8ئایاپەرستن- عیبادەت -چییە؟ 7
پ :9گەورەترینئەرک- واجب -لەسەرمانچییە؟.. 7
پ :10جۆرەکانیتەوحید- یەکخواپەرستی -چین؟....................................... 8
پ :11گەورەترینتاوانچییە؟ 8
پ :12باسیشیرکوجۆرەکانیبکە؟ 9
پ :13ئایاهیچیەکێکغەیبدەزانێتجگەلەالله- سبحانهوتعالی-؟............................ 9
پ :14پایەکانیئیمان) باوەڕ (چین؟ 9
پ :15پایەکانیئیمان) باوەڕ (ڕوونبکەرەوە؟... 10
پ :16پێناسەیقورئانچییە؟.. 13
پ :17ئایاسوننەتچییە؟ 13
پ :18بیدعە- داهێنانلەئایین -چییە؟وئایاقبوڵییبکەین؟.................................... 13
پ :19باسیبیروباوەڕی- عەقیدەی -وەلاء- دۆستایەتی -وبەرائـــ- خۆبەریئکردن -بکە؟
14..
پ :20ئایاخوایگەورەهیچئایینێکیترقبوڵدەکاتجگەلەئاینیئیسلام؟........................ 15

پ :21کوفربەقسەوکردەوەوبیروباوەڕە،نموونەبهێنەوەلەسەریان؟ 15
پ :22دووڕوویی- نیفاق -چییەوجۆرەکانیچین؟..15
پ :23کۆتاییومۆرییپێغەمبەرانکێیە؟ 16
پ :24ئایاموعجیزەچییە؟ 16
پ :25ئایاهاوەڵانکێن؟ئایاپێویستەخۆشیانمبوێت؟ 17
پ :26ئایادایکانیئیمانداران‌کێن؟ 17
پ :27ئەرکیئێمەچییەبەرامبەربەبنەماڵەی- ئەهلیبەیتی -پێغەمبەر- صلىاللهعليەوسلم-؟ 17
پ :28ئەرکی- واجبی -ئێمەچییەبەرامبەربەفەرمانڕەوامسوڵمانەکان؟ 18
پ :29شوێنینیشتەجێبوونیئیمانداران- دارالمؤمنين -چییە؟ 18
پ۳۰ /شوێنینیشتەجێبوونیکافرەکانچییە؟..18
پ :31ترسچییە؟هیوا- ڕەجا -چییە؟بەڵگەکانچیینسەبارەتیان؟ 18
پ :32هەندێکناووسیفاتەکانیخوایگەورەباسبکە؟...19
پ :33ئەمناوانەشیبکەرەوە؟ 19
پ :34ئەرکیئێمەچییەبەرامبەربەزانایانیمسوڵمانان؟.......................................20
پ :35ئایادۆستەکانی- وەلیەکانی -خوایگەورەکێن؟ 20
پ :36ئایائیمان) باوەڕ (قسەوکردەوەیە؟..20
پ :37ئایائیمانزیادوکەمدەکات؟ 21
پ :38ئیحسان) چاکەکاری (چییە؟...21
پ :39کەیکردەوەکانلەلایخوایگەورەقبوڵدەکرێن- سبحانهوتعالى-؟....................21
پ :40تەوەکول- پشتبەستن -بەخوایگەورەچییە؟ 21
پ /41ئایائەرکی- واجبی -فەرمانکردنبەچاکەونەهیکردنلەخراپەچییە؟ 22
پ :42ئایائەهلیسونەوجەماعەتکێن؟ 22
بەشیفیقهـ 23
پ :1پێناسەی) تەهارە:الطهارة:پاککردنەوەلەفیقهدا(؟.....................................23

پ :2چۆنشتێکپاکدەکرێتەوەئەگەرتووشیپیسیبووبێت؟.................................23
پ :3ئایافەزڵوپاداشتیدەستنوێژگرتنچیە؟ 23
پ :4چۆندەستنوێژدەگرێت؟ 23
پ :5فەرزەکانیدەستنوێژچین؟ژمارەیانچەندە؟...24
پ :6سونەتەکانندەستنوێژچین؟وژمارەیانچەندە؟ 25
پ :7ئەوشتانەدەبێتەهۆیشکاندنی- هەڵوەشاندنەوەی -دەستنوێژگرتن،بیانژمێرە؟ 26
پ :8ئایاتەیەمومکردنچییە؟..26
پ :چۆنتەیەمومبکەین؟ 26
پ :10ئەوشتانەچینکەدەبنەهۆیهەڵوەشاندنەوەتەیەمومکردن؟...............................26
پ :11ئایاخوفوگۆرەوییەکانچییە؟وئایادەبێتمەسحبکاتەسەریان؟ 26
پ :12حیکمەتیمەسحکردنلەسەرخوفەکان-گۆرەوییەکان -باسبکە؟ 27
پ :13مەرجەکانندروستێتیمەسحکردنلەسەرخوفەکان- گۆرەوییەکان -چین؟..........27
پ :14سیفەتوچۆنیەتیمەسحکردنلەسەرگۆرەوییەکان- خوفەکان -چۆنە؟ 27
پ :15چیشتێکدەبێتەوەهۆیهەڵوەشاندنەوەمەسحکردنلەسەرخوفەکان؟...................28
پ :16واتاینوێژچییە؟...28
پ :17حوکمینوێژکردنچییە؟ 28
پ :18حوکمیوازهێنانلەنوێژکردنچییە؟ 28
پ :19چەندنوێژواجبەلەسەرمسوڵمانلەڕۆژوشەوێکدا؟وژمارەیرکاتەکانهەرنوێژێکچەندە؟
28...
پ :20مەرجەکانیدروستێتینوێژکردنبژمێرە؟ 29
پ :21ژمارەیپایەکانی- ڕوکنەکانی -نوێژچەندە؟...29
پ :22واجبەکاننوێژباسبکە؟ 30
پ :23ئایاسونەتەکاننوێژچین؟...31
پ :24ئەوشتانەنوێژپوچەڵدەکەنەوە،بیانژمێرە؟ 33
پ :25مسوڵماندەبێتچۆننوێژبکات؟ 34

پ :26چیز یکر ێکدەڵێیتلەپاشسەلامدانەو ەلەنو ێژ ؟ 38
پ :27ئایانو ێژ ەسو نەتەر اتیبەکانکامانەن؟و فەز ڵو پاداشتیانچییە؟..........................39
پ :28ئایاباشتر ینڕ ۆژ یهەفتەکامڕ ۆژ ە؟..39
پ :29ئایاحو کمینو ێژ یجو معە- هەینی -چییە؟..40
پ :30ژمار ەیڕ کاتەکانینو ێژ یجو معەچەندە؟ 40
پ :31ئایادو اکەو تنو نەڕ ۆیشتنبۆنو ێژ یجو معەڕ ێگەپێدر او ە؟...............................40
پ :32ئایاسو نەتەکانڕ ۆژ یجو معەچین؟ 40
پ :33باسیفەز ڵو پاداشتینو ێژ یبەکۆمەڵ- جەماعەت -بکە؟.................................41
پ :34ئایاخشو علەنو ێژ داچییە؟ 41
پ :35پێناسەیز ەکاتبکە؟...41
پ :36ئایاخێر کر دنیسو نەتچییە؟ 42
پ :37پێناسەیڕ ۆژ و وگر تنبکە؟ 42
پ :38باسیفەز ڵو پاداشتیڕ ۆژ و وگر تنیمانگیڕ ەمەز انبکە؟ 43
پ :39باسیفەز ڵو پاداشتیڕ ۆژ و وگر تنیسو نەتبکەکەلەمانگەکانیتر دەبێتجگەلەمانگیڕ ەمەز ان؟
43..
پ :40هەندێکلەو شتانەبڵێکەدەبنەهۆیپو چەڵبو و نەو ەیڕ ۆژ و و ؟ 43
پ :41ئایاسو نەتەکانڕ ۆژ و وگر تنچین؟ 43
پ :42پێناسەیحەجبکە؟ 44
پ :43پایەکانیحەجکر دنبژ مێر ە؟ 44
پ :44ئایافەز ڵو پاداشتیحەجکر دنچییە؟..44
پ :45پێناسەیعو مر ەبکە؟ 46
پ :46پایەکانیعو مر ەکر دنبژ مێر ە؟ 46
پ :47ئایاجیهادکر دنلەپێناو خو اگەو ر ەچییە؟ 46
بەشیژیاننامەی) سیرەی (پێغەمبەرﷺ..47
پ :1ئایاڕ ەچەڵەکیپێغەمبەر مانمو حەممەدﷺچییە؟ 47

پ :2 ناوی دایکی پێغەمبەرمان ﷺ چییە؟ 47

پ :3 کەی باوکی وەفاتی کرد؟ 47

پ :4 پێغەمبەر ﷺ کەی لەدایک بووە؟ 47

پ :5 پێغەمبەر ﷺ لە چ شوێنێک لەدایک بووە؟ 47

پ :6 دایەن- مامان -و منداڵ راگر- حاضنة-یەوە کێ بوو جگە لەدایکی خۆی؟ 47

پ :7 کەی دایکی وەفاتی کرد؟ 47

پ :8 پاش کۆچی دوایی باپیری عەبدولموتەڵیب کێ بەخێوکردنی گرتە ئەستۆی خۆی؟ 48

پ :9 کەی لەگەڵ مامی رۆیشت بەرەو شام؟ 48

پ :10 رۆیشتنی دووەمی بەرەو شام، کەی بوو؟ 48

پ :11 کەی قورەیش جارێکی تر کەعبەیان دروست کردەوە؟ 48

پ :12 تەمەنی چەند ساڵ بوو کاتێک وەکو پێغەمبەر نێردرا؟ وە بۆ کێ نێردراوە؟ 48

پ :13 وەحی- سروش -چۆن دەستی پێکرد؟ 48

پ :14 پێغەمبەر ﷺ حاڵی چۆن بوو لە پێش وەحی- سروش- ی یەکەم جار کە بوو کە وەحی بۆ سەر دابەزی؟ 49

پ :15 یەکەمین ئایەتەکان کامانە بوون لە قورئانی پیرۆز کە بۆی دابەزێندرا؟ 49

پ :16 یەکەم کەس کێ بوو کە باوەڕی بە پەیامەکە هێنا؟ 49

پ :17 بانگەواز بۆ ئاینی ئیسلام چۆن بوو لە مەککەدا؟ 49

پ :18 حاڵی پێغەمبەر ﷺ چۆن بوو و کێ باوەڕی پێیهێنا لە پاش ئاشکراکردنی بانگەوازیەکە؟ 49

پ :19 کێ وەفاتی کرد لە ساڵی دەیەمی پێغەمبەرایەتی ﷺ؟ 50

پ :20 شەوڕەویو بەرزبوونەوە- بەرەو ئاسمان) -الإسراء والمعراج (کەی بوو؟ 50

پ :21 پێغەمبەر ﷺ چۆن بانگەوازی خەڵکی دەکرد لە دەرەوەی مەککە؟ 50

پ :22 پێغەمبەر ﷺ چەند ساڵ لە مەککە مایەوە، بانگەوازی دەکرد؟ 50

پ :23 پێغەمبەر ﷺ بۆ کوێ کۆچی کرد؟ 51

پ :24 پێغەمبەر ﷺ چەند ساڵ لە مەدینە مایەوە؟ 51

پ :25 چی شتێکی لەسەر فەرز کرا لە مەدینە لە شەریعەتەکانی ئاینی ئیسلام؟ 51

پ :26گرنگترینئەوجەنگانەبەرپایکردووە،کامانەن؟..................................51
پ :27کۆتائایەتچیبوولەقورئانیپیرۆزکەدابەزێندرا؟..51
پ :28کەیپێغەمبەرﷺوەفاتیکرد؟وتەمەنیچەندبوو؟...52
پ :29خێزانەکانیپێغەمبەرﷺناویانچیبوو؟ 52
پ :30پێغەمبەرﷺچەندمنداڵیهەبووەوناویانچییە؟...52
پ :31هەندێکلەسیفەتەلاشەییەکانیپێغەمبەرﷺباسبکە؟ 53
پ :31پێغەمبەرﷺئومەتەکەیلەسەرچیجێهێشت؟ 53
بەشیڕاڤەکردن- تەفسیر-...54
پ :1سورەتی- الفاتحة -بخوێنەوڕاڤەیبکە؟ 54
پ :2سورەتی- الزلزلة -بخوێنەوڕاڤەیبکە؟..55
پ3: سورەتی -العاديات- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟ 56
پ :4سورەتی- القارعة -بخوێنەوڕاڤەیبکە؟ 58
پ6: سورەتی -العصر- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟...61
پ :7سورەتی- الهمزة -بخوێنەوڕاڤەیبکە؟ 62
پ :8سورەتی- الفيل -بخوێنەوڕاڤەیبکە؟ 63
پ :10سورەتی- الماعون -بخوێنەوڕاڤەیبکە؟...65
پ :11سورەتی- الكوثر -بخوێنەوڕاڤەیبکە؟ 66
پ12: سورەتی -الكافرون- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟..67
پ13: سورەتی -النصر- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟ 68
پ14: سورەتی -المسد- بخوێنە وڕاڤەی بکە؟..69
پ :15سورەتی- الإخلاص -بخوێنەوڕاڤەیبکە؟ 70
پ :16سورەتی- الفلق -بخوێنەوڕاڤەیبکە؟ 70
پ :17سورەتی- الناس -بخوێنەوڕاڤەیبکە؟...71
بەشیفەرمووده...73

پ :1ئەمفەرموودەیەتەواوبکە(: هەمووکاروکردەوەیەکبەپێینیەتومەبەستە... ،وهەندێکلەسوودەکانیباسبکە؟) 73

پ :2ئەمفەرموودەیەتەواوبکە) : ئەوەیکردەوەیەک- پەرستنێک -دابهێنێتلەمئاینەئێمە (...،وهەندێکلەسوودەکانیباسبکە؟ 73

پ :3ئەمفەرموودەیەتەواوبکە) : کاتێکدانیشتبووینلایپێغەمبەریخودا- صلىاللهعليهوسلم - (...،وهەندێکلەسوودەکانیباسبکە؟ 74

پ :4ئەمفەرموودەیەتەواوبکە :)چاکترینوکامڵترینباوەڕدارلەئیمانداندائەوەیانە(...،وهەندێکلەسوودەکانیباسبکە؟ 76

پ :5ئەمفەرموودەیەتەواوبکە) : ئەوەیسوێندبەجگەلەخوایگەورەبخوات (...،وهەندێکلەسوودەکانیباسبکە؟ 76

پ :6ئەمفەرموودەیەتەواوبکە) : هیچکەسێکلەئێوەئیمانیتەواووکامڵنابێت (...،وهەندێکلەسوودەکانیباسبکە؟ 76

پ :7ئەمفەرموودەیەتەواوبکە :)هیچیەکێکلەئێوەباوەڕیکامڵنییەهەتاوەکوئەوەیبۆخۆیپێیخۆشە(... ،وهەندێکلەسوودەکانیباسبکە؟ 77

پ :8ئەمفەرموودەیەتەواوبکە) : سوێندبەئەو- زاتەی -نەفسیمنییەدەستە (...،وهەندێکلەسوودەکانیباسبکە؟ 77

پ :9ئەمفەرموودەیەتەواوبکە) : لاحولولاقوةإلاباالله(... ،وهەندێکلەسوودەکانیباسبکە؟ 78

پ :10ئەمفەرموودەیەتەواوبکە) : لەلاشەداپارچەگۆشتێکهەیە (...،وهەندێکلەسوودەکانیباسبکە؟ 79

پ :11ئەمفەرموودەیەتەواوبکە) : هەرکەسێککۆتاقسەی- :لاإلهإلاالله -بێت (...،وهەندێکلەسوودەکانیباسبکە؟ 79

پ :12ئەمفەرموودەیەتەواوبکە :)ئیماندارتانەدەرونەفرەتلێکەرو(...،وهەندێکلەسوودەکانیباسبکە؟ 80

پ :13ئەمفەرموودەیەتەواوبکە) : لەچاکێتیئیسلامەتیمرۆڤ (...،وهەندێکلەسوودەکانیباسبکە؟ 80

پ :14ئەمفەرموودەیەتەواوبکە) : ئەوەیپیتێکلەکتێبەکەیخوایگەورە- قورئان -بخوێنێت (...،وهەندێکلەسوودەکانیباسبکە؟ 81

بەشیئەدەبوڕەوشتەئیسلامیەکان 82

ڕەوشتوئەدەببەرامبەرخوانگەورە- سبحانهوتعالى: - 82
پ :1ڕەوشتوئەدەببەرامبەرخوانگەورە- سبحانهوتعالى -دەبێتچۆنبێـت؟ 82
ڕەوشتوئەدەببەرامبەرپێغەمبەرﷺ: 82
پ :2ڕەوشتوئەدەببەرامبەرپێغەمبەرﷺدەبێتچۆنبێت؟ 82
پ :3ڕەوشتوئەدەببەرامبەردایكوباوكدەبێتچۆنبێت؟ 83
و -1 :گوێڕایەڵیكردنیانلەشتێككەسەرپێچیوتاوانیتێدانەبێت. 83
نەریتوئەدەبەكانگەیاندنیپەیوەندیخزمایەتی. 83
پ :4چۆنپەیوەندیخزمایەتییگەیەنم؟ 83
نەریتوئەدەبەكانبرایەتیلەپێناوخوانگەورە- سبحانهوتعالى:- 85
پ :5ڕەوشتوهەڵسوكەوتمچۆنبێتبەرامبەربراوهاوڕێكانم؟ 85
نەریتوئەدەبەكاندراوسێیەتی: 85
پ :6ئەدەبوڕەوشتدەبێتچۆنبێتبەرامبەردراوسێ؟ 85
نەریتوئەدەبەكانمیوانداری: 86
پ :7نەریتوئەدەبەكانمیوانداریچین،باسیانبكە؟ 86
نەریتوئەدەبەكانسەردانیكردنینەخۆش: 86
پ :8نەریتوئەدەبەكانسەردانیكردنینەخۆشباسبكە؟ 86
نەریتوئەدەبەكانفێربوونیزانست: 87
پ :9نەریتوئەدەبەكانفێربوونیزانستباسبكە؟ 87
نەریتوئەدەبەكاندانیشتن: 88
پ :10نەریتوئەدەبەكاندانیشتنباسبكە؟ 88
نەریتوئەدەبەكانخەوتن: 88
پ :11نەریتوئەدەبەكانخەوتنباسبكە؟ 88
نەریتوئەدەبەكانخواردن: 89
پ :12نەریتوئەدەبەكانخواردنباسبكە؟ 89

نەریتوئەدەبەکانپۆشاک: 90
پ :13نەریتوئەدەبەکانپۆشاکباسبکە؟ 90
نەریتوئەدەبەکانسواربوون: 90
پ :14نەریتوئەدەبەکانسواربوونباسبکە؟ 90
نەریتوئەدەبەکانڕێگاوبان: 91
پ :15نەریتوئەدەبەکانڕێگاوبانباسبکە؟ 91
نەریتوئەدەبەکاندەرچوونوهاتنەوەبۆماڵ: 91
پ :16نەریتوئەدەبەکاندەرچوونوهاتنەوەبۆماڵباسبکە؟ 91
نەریتوئەدەبەکانسەرئاوکردن: 93
پ :17هەندێکلەنەریتوئەدەبەکانسەرئاوکردنباسبکە؟ 93
نەریتوئەدەبەکانمزگەوت: 93
پ :18نەریتوئەدەبەکانمزگەوتباسبکە؟ 93
نەریتوئەدەبەکانسەلامکردن 94
پ :19نەریتوئەدەبەکانسەلامکردنباسبکە؟ 94
نەریتوئەدەبەکانڕوخسەتوەرگرتن 94
پ :20نەریتوئەدەبەکانڕوخسەتوەرگرتنباسبکە؟ 94
نەریتوئەدەبەکاننەرمونیانبوونبەرامبەرئاژەڵان 95
پ :21نەریتوئەدەبەکاننەرمونیانبوونبەرامبەرئاژەڵانباسبکە؟ 95
نەریتوئەدەبەکانوەرزشکردن 95
پ :22نەریتوئەدەبەکانوەرزشکردنباسبک 95
ئەدەبونەریتەکانیسوعبەتکردن 97
پ :23ئەدەبونەریتەکانیسوعبەتکردنباسبکە؟ 97
ئەدەبونەریتەکانیپژمین 97
پ :24ئەدەبونەریتەکانیپژمینباسبکە؟ 97
نەریتوئەدەبەکانباوێشکدان 97

پ :25نەریتوئەدەبەکانبباوێشکدانباسبکە؟ 97
نەریتوئەدەبەکانخوێندنیقورئانیپیرۆز:...98
پ :26نەریتوئەدەبەکانخوێندنەوەیقورئانباسبکە؟ 98
بەشیڕەوشتەکان 99
پ :1باسیفەزڵیڕەوشتجوانبکە؟...99
پ -2بۆچیدەبێتپابەندبینبەڕەوشتەجوانەکان؟..99
پ :3ئایاڕەوشتەکانلەکوێوەوەربگرین؟ 99
پ :4ڕەوشتیچاکەکاری- ئیحسان -چییەونمونەکانچین؟ 99
پ :5چیشتێکپێچەوانەیچاکەکاریە؟...100
پ :6جۆرەکانئەمانەت- سپاردەپارێزی -کامانەنوهەندێکنمونەبهێنەوەلەسەریان؟ ...100
پ :7دژیئەمانەت- سپاردەپارێزی -چییە؟ 101
پ :8ئایاڕەوشتیڕاستگۆییچییە؟ 101
پ :9ئایاپێچەوانەیڕاستگۆییچییە؟..102
پ :10جۆرەکانئارامگرتن- سەبر -باسبکە؟..102
پ :11ئایاپێچەوانەئارامگرتن- سەبر -چییە؟ 103
پ :12باسیڕەوشتیهاوکاریبکە؟..103
پ :13ئایاجۆرەکانڕەوشتیشەرم- حەیا -چین؟ 104
پ :14باسیڕەوشتیسۆزوبەزەیی- ڕەحمەت -بکە؟...104
پ :15جۆرەکانخۆشەویستیکامانەن؟ 105
پ :16پێناسەیڕووخۆشی- دەمبەزەردەخەنەیی -بکە؟....................................106
پ :17ئایاحەسوودی- ئیرەیی -چییە؟ 106
پ :18ئایاگاڵتەپێکردنچییە؟ 107
پ :19پێناسەسادەیی- خاکێتی:تواضع -بکە؟ 107
پ :20جۆرەکانخۆبەگەورەزانینکامانەنکەحەرامکراون؟....................................108

پ :21جۆرەکانیفێڵکردنکامانەنکەحەرامکراون؟.............................108
پ :22ئایاغەیبەتکردنچییە؟ 109
پ :23پێناسەیدووزمانی- نەمیمەکردن -بکە؟ 109
پ :24ئایاتەمەڵیچییە؟..109
پ :25جۆرەکانیتوڕەییباسبکە؟ 110
پ :26ئایاسیخوڕیکردنچییە؟..110
پ :27زیادەڕۆییکردن- ئیسرافکردن -وڕەزیلیوسەخاوەتچییە؟.......................111
پ :28ئایاترسنۆکیچییە؟وئایائازایەتیچییە؟..........................111
پ :29ئەوقسانەزمانکامانەنکەحەرامکراون؟...........................112
پ :30هەندێکهۆکارباسبکەکەیارمەتیدەریمسوڵمانبۆئەوەرەوشتیجوانبێت؟ 112
بەشینزاوزیکرەکان.......................................113
پ:1ئایافەزڵیزیکرچییە؟..113
پ :2باسیهەندێکلەسوودەکانیزیکربکە؟ 113
پ :3باشترینزیکرچییە؟...113
پ :4لەکاتیهەستانلەخەوچیدەڵێیت؟..................................113
پ:5 114
پ :6کاتێکجلێکدادەکەنیتچیدەڵێیت؟ 114
پ :7کاتێکجلێکینوێلەبەردەکەیت،چینزایەکدەڵێیت؟........................114
پ :8چۆننزابۆکەسێکبکەینکەجلێکینوێیپۆشیووە؟ 114
پ :9نزایکاتیچوونەشوێنیسەرئاوکردنچییە؟ 114
پ :10نزایدەرچوونلەشوێنیسەرئاوکردنچییە؟ 114
پ :11لەپێشدەستنوێژگرتنچیدەڵێیت؟ 115
پ :12نزایپاشتەواوکردنیدەستنوێژگرتنچییە؟ 115
:13چیزیکرێکبووترێتکاتێکدەردەچینلەماڵ؟ 115
پ :14چیزیکرێکبووترێتلەکاتیچوونەنێوماڵ؟...........................15

پ :15نزایچوونەنێومزگەوتچییە؟..115
پ :16نزایدەرچوونلەمزگەوتچییە؟...115
پ :17چیدەڵێیتلەکاتیبیستنیبانگدان؟ 115
پ :18چیدەڵێیتلەپاشبانگ؟ 116
پ :19لەویردیبەیانیانوئێوارانچیزیکرێکدەڵێیت؟.............................116
پ :20لەکاتیخەوتنچیدەڵێیت؟..117
پ :21چیدەڵێیتپێشدەستپێکردنبەخواردن؟ 118
پ :22چیدەڵێیتلەپاشتەواوبوونیخواردن؟...118
پ :23نزایمیوانبۆخاوەنماڵ- خاوەنداوەتیەکە -چییە؟..........................118
پ :24مرۆڤچیبڵێتلەپاشپژمین؟ 118
پ :25چیدەڵێیتلەپاشهەستانوتەواوبوونیدانیشتن) نزایکەفارەتیدانیشتن (چییە؟.......118
پ :26نزایسواربوونچییە؟ 119
پ :27نزایسەفەرکردنچییە؟...119
پ :28ئەوکەسەیسەفەردەکاتچینزایەکدەکاتبۆکەسینیشتەجێبوو؟............120
پ :29ئەوکەسەینیشتەجێیەچینزایەکدەکاتبۆئەوکەسەیدەیەوێتسەفەربکات؟ 120
پ :30نزایچوونەنێوبازاڕچییە؟ 120
پ :31نزایتوڕەبوونچییە؟ 120
پ :32چیدەڵێیتبەکەسێککەچاکەیەکیبەرامبەرتکردووە؟ 121
پ :33ئەونزایەچییەکەدەوترێتئەگەرسواریەکەپەکیکەوتیانوەستا؟..........................121
پ :34چیدەڵێیتئەگەرشتێکڕوویداکەپێیئاسوودەبوویت؟ 121
پ :35چیدەڵێیتئەگەرشتێکڕوویداکەپێتناخۆشبوو؟............................121
پ :36چۆنیەتیسەلامکردنوچۆنیەتیوەڵامدانەوەیچۆنە؟ 121
پ :37نزایکاتیبارانبارینچییە؟...121
پ :38پاشبارینیبارانچینزایەکبووترێت؟ 121

پ :39نزاییاچییە؟..122
پ :40نزاییبیستنیهەورەگرمەچییە؟..122
پ :41چینزایەکبووترێتکاتێکیەکێکدەبینێتووشیناڕەحەتیەکبووە؟......................122
پ :42چینزایەکبکاتئەگەرترسالەوەبەهۆیچاولێدانیەوەشتێکتووشبکات؟.............122
پ :43چۆنسەڵاواتدەدەیتلەسەرپێغەمبەر- صلىاللهعليهوسلم-؟ 122
بەشیبابەتەجۆراوجۆرەکان..123
پ :1ئایاپێنجحوکمەتەکلیفیەکە- پێسپاردنەکە -چین؟...123
پ :2ئەمپێنجحوکمەشیبکەرەوە؟..123
پ :3حوکمیفرۆشتنومامەڵەبازرگانیەکانچییە؟...124
پ :4باسیهەندێکجۆرلەمامەڵەوفرۆشتنبکەکەحەرامکراون؟......................................124
پ :5باسیهەندێکلەنعیمەتەکانخوابکەگەورەبکەکەپێتیبەخشیووە؟ 125
پ :6
واجبچییەسەبارەتبەنعیمەتەکان؟وچۆنسوپاسگوزاریدەربېڕینلەسەرئەوەپێمانبەخشراوە؟ ..126
پ :7ئایاجەژنەکانمسوڵمانانکامانەن؟ 126
پ :8ئایاباشترینمانگکامەیانە؟ 126
پ :9ئایاباشترینڕۆژلەهەفتەداکامەیانە؟ 127
پ :10ئایاباشترینڕۆژلەساڵداکامڕۆژە؟..127
پ :11ئایاباشترینشەولەساڵداکامەیانە؟..128
پ :12ئایاواجبچییەئەگەرئافرەتێکینامەحرەمتبینی؟ 128
پ :13ئایادوژمنەکانمرۆڤکێن؟ 128
پ :14ئایاتەوبەکردنچییە؟..129
پ :15ئایامەرجەکانتەوبەکردنیڕاستگۆیانچین؟ 129
پ :16مانای) سەڵاواتدانلەسەرپێغەمبەرﷺ (چییە؟ 130
پ :17مانای) سبحاناللە (چییە؟...130
پ :18مانای) الحمدللە (چییە؟ 130

پ :19مانای) اللهأكبر (چییه؟..130
پ :20مانای) لاحولولاقوةالاباالله (چییه؟ 130
پ :21مانای) أستغفرالله (چییه؟...130
کۆتایی..131